

Academia Bârlădeană

Anul XXIX, 2(95), Trimestrul 2, 2024

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

Președinte de onoare:

C. D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

ELENA VĂCĂRESCU - 160 DE ANI DE LA NAȘTERE

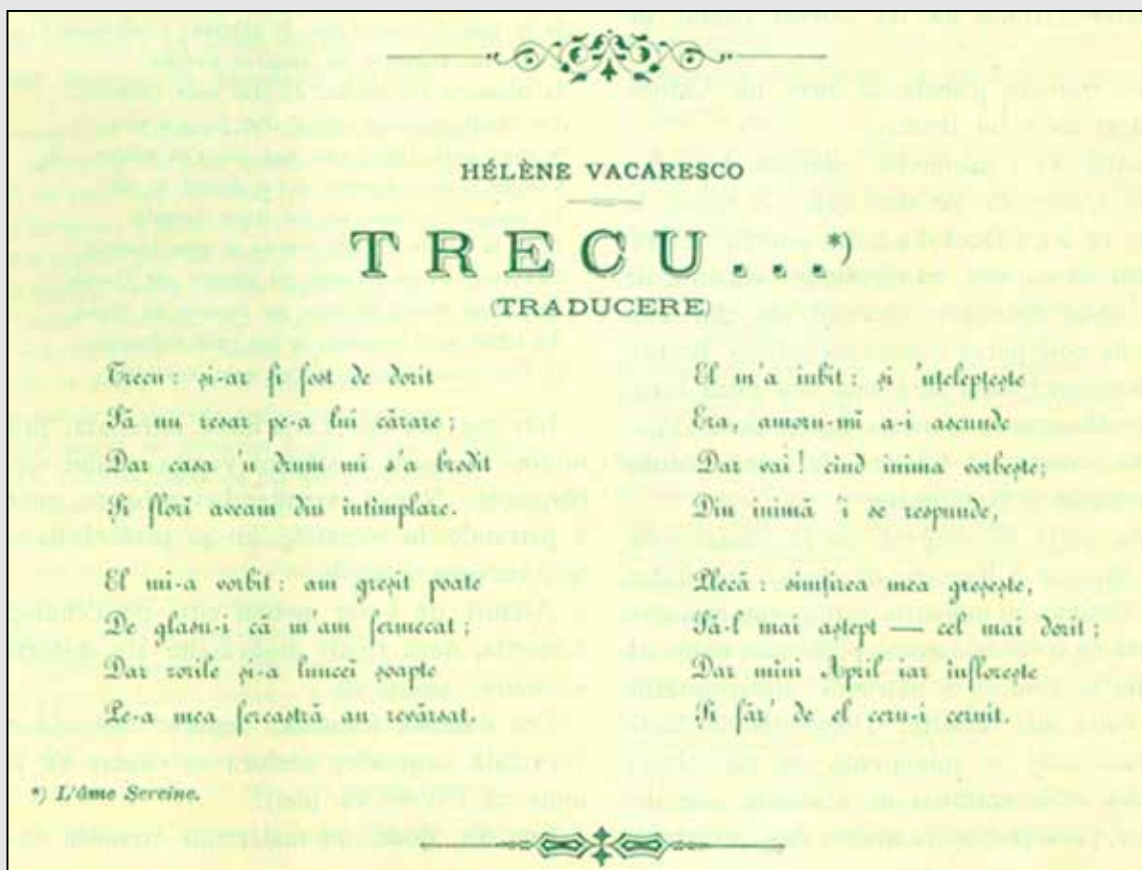
- *Dedesubtul limbii adoptive, cuvântul copilăriei se agită, luptă crâncen împotriva uitării și apare brusc, în plin vârtej creator, în plin proces de invenție, atunci când între spirit și lume se deschid larg zăgazurile. Apare, înaripat ca o zeiță sau ca un cavaler dintr-un Apocalips răzbunător, deformează tiparele limbii adoptive, i se împotrivesc violent înecându-i șubredele conture sub pete largi de culoare, sparge vasul cu esențe alambicate și, peste aroma subtilă, așterne parfumul lui victorios.*
- *Fericiți zidarii graiului strămoșesc!... Mai fericit încă, în vârsta tânără a neamurilor, făuritorul anonim de sintaxă și vocabular, aceste cariatide ce se-nalță din clocotul izvorului limbii spre a sprijini capodoperele viitoare.*

Elena Văcărescu

CUPRINS

• Elena Văcărescu - 160 de ani de la naștere					
Elena Popoiu , <i>O scriitoare - punte de aur unind sufletul a două neamuri</i>	3	Mirela Chicoș	14	• Istoria limbii	
Elena Văcărescu , <i>Mărturisiri</i>	4	Nicolae Artene	15	Teodor Oancă , <i>Din antroponomia românească</i>	29
• Neconținut, Eminescu		Simon Bogdănescu	15	• Aniversare: Gheorghe Alupoaei 80	
Aristotel Pilipăuțeanu , <i>Serghei Coloșenco despre antumele eminesciene</i>	6	Emma Popa	16	Sorin Popoiu , <i>Un om, un nume, un destin: Gheorghe Alupoaei</i>	30
• Istoriografice		Simon Salcă Jr.	16	• Arte	
Elena Monu , <i>Biserica Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Stelian din incinta fostei Școli Profesionale de Fete „Neculai Roșca Codreanu”</i>	8	Adrian Voica	17	Simon Salcă Jr. , <i>Primăvară la Zhong Xi</i>	31
Costin Clit , <i>Contribuții la trecutul familiei Docan</i>	10	• In memoriam		Ghiță Cristian , <i>Omul frumos și bun - kalokagathon</i>	33
Gheorghe Gherghe, Mihai Apostu , <i>Urdești, un sat din ținutul Fălciu</i>	13	Roxana Galan , <i>George Irava și zborul cocorilor către eternitate</i>	18	• Traduceri	
• Un poem de...		• Lucian Blaga - 105 ani cu Poemele Luminii		Petru Dimofte , <i>Samuel T. Coleridge, Balada bătrânului marinar (fragment)</i>	35
Ioana Dor	14	Ion Todor , <i>Muzele lui Lucian Blaga</i>	20	• Aniversare de Sânziene	
• Poezie, numește-mă!		• Cronică de carte		Elena Monu	36
Ștefan Amariței	14	Horățiu Stamatin , <i>O carte despre Petre Țuțea</i>	22	Viața Academiei	37
		Aristotel Pilipăuțeanu , <i>Moartea lui Casanova</i>	25		
		Gruia Novac , <i>O carte care se rescrie prin lectură și o familie care a învins efemerul. Octogenarul de Ion Berlea</i>	27		
		Ioana Dor , <i>Autoscopia unui debut</i>	28		

O SCRIITORE - PUNTE DE AUR UNIND SUFLETUL A DOUĂ NEAMURI

ELENA VĂCĂRESCU (21 septembrie 1864, București–17 februarie 1947, Paris), este ultima descendentă a ilustrei familii de boieri cărturari cu acest nume: strănepoată a lui Ienăchiță, nepoată a lui Iancu, fiică a lui Ioan, înrudită cu neamurile nobiliare Cantacuzino și Rosetti. Și-a petrecut copilăria și adolescența la vatra Văcăreștilor de lângă Târgoviște. A primit o educație aleasă, a învățat limbile engleză, franceză și germană. Începând cu 1879, cu mama și sora ei, a făcut îndelungi sejururi la Paris, unde și-a consolidat studiile, audiind la Sorbona cursuri de literatură, filosofie, istorie, mitologie. Au îndrumat-o poezii parnasieni Sully Prudhomme, José-Maria de Hérédia, Leconte de Lisle. În anul 1885, l-a cunoscut pe Victor Hugo, cu câteva luni înainte de stingerea din viață a marelui poet, căruia i-a fost prezentată de Leconte de Lisle. Odată intrată în saloanele pariziene, afirmarea sa în lumea literară franceză a căpătat concretețe, iar scrisul, anvergură. Volumul de debut, *Chants d'Aurore* (1886), a fost premiat de Academia Franceză. Revenită în țară, primită la Curtea regală, a devenit domnișoară de onoare a reginei Elisabeta/poeta Carmen Sylva. Dar episodul dramatic al iubirii dintre Elena și Ferdinand, prințul moștenitor al tronului, iubire dezavuată de familia regală, s-a soldat cu autoexilul ei (din care n-avea să revină decât după moartea regelui Ferdinand, în iulie 1927).

Stabilită definitiv în Franța din anul 1895, cărțile i s-au adunat în cuprinzătoare operă: culegeri de poezie, cărți de inspirație folclorică, romane, memorialistică, teatru, publicistică, traduceri: a tradus în limba franceză din Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Octavian Goga, George Topîrceanu, Ion Minulescu, Ion Vinea. Viața i-a căpătat ritm de iures: când nu scria, conferenția, îmbrățișa cauze culturale și diplomatice, era prezentă și își făcea auzită vocea. A fost, astfel, inițiatoarea premiului *Fémina*, creat în 1904, ca formă de protest față de premiul Goncourt, rezervat scriitorilor bărbați; premiul a fost numit în epocă *Fémina-Vacaresco*.

I-a fost dat să trăiască zbuciumul istoriei, de care nu a stat deoparte. În anii Primului Război Mondial, s-a implicat în acțiuni caritative, a promovat România, a militat pentru împlinirea Marii Uniri de la 1918 și a susținut crearea, la Paris, a Consiliului Național Român, format din mari personalități: Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Octavian Goga. În 1919, ca membră a delegației române la Conferința de Pace, a fost prezentă la semnarea Tratatului de la Versailles. Ca secretar general al Asociației Române pe lângă Liga Națiunilor din Geneva, misiune asumată timp de douăzeci de ani, s-a aflat printre membrii fondatori ai Societății Națiunilor: semnătura ei se află pe actul de constituire. În anul 1925, Elena Văcărescu a fost aleasă membră de onoare a Academiei Române, prima femeie onorată cu acest titlu.

Pentru meritele sale, guvernul francez i-a decernat, în anul 1927, „Legiunea de Onoare”.

Le-a fost în preajmă sau a colaborat cu personalități artistice, politice și diplomatice ale vremii: Aristide Briand, Nicolae Titulescu („marele nostru Titus”, cum îl numește), Paul Valéry, Jules Romains, Anna de Noailles (pe care o elogiază în Discursul său de primire în Academia Română (1934). S-a aflat printre fondatorii Casei Românești din Paris și a inaugurat, la Nisa, Catedra „Mihai Eminescu”, în cadrul Centrului Mediteranean, sub directoratul lui Paul Valéry (1937). Consilier cultural, în anul 1945, la Ambasada României din Franța, membră a delegației române la Conferința de Pace de la Paris (1946), a susținut activ cauza națională, ca o „româncă din cel mai adevărat sânge românesc, care își afirmă cu orgoliu și originea și sufletul românesc” (Camil Petrescu). Un portret elogios i-a făcut Tudor Vianu: „...toate devotamentele pe care le câștiga pentru sine le îndrepta îndată către țara ei de obârșie, niciodată uitată, mereu prezentă în inima ei caldă și credincioasă. A fost, timp de cincizeci de ani și mai bine un glas al României peste hotare și o parte a binelui care a putut fi gândit despre noi, a interesului arătat străduințelor pornite din partea bună a țării vechi, datorită și farmecului personal, tactului, cuminenței și activității depuse de Elena Văcărescu.”

Există mărturii că, în ultimele sale zile de viață, a vorbit doar românește...

Opera memorialistică a scriitoarei – „Mémorial sur le mode mineur”/ „Memorial în mod minor”, „Rois et reines que j'ai connus”/„Regine și regi pe care i-am cunoscut” și, rămas în manuscris, „Le roman de ma vie”/„Romanul vieții mele” – încheie, în sute de pagini, memorabile portrete ale unor mari personalități, construite cu grija de a nu aduce vreo umbră amintirii lor; o autobiografie impresionantă prin întindere, dramatism, căldură și poezie a evocării. Remarcabile, răvășitoare, profunde sunt reflecțiile sale pe tema complexă a depărtării de obârșie, a dublei raportări lingvistice și culturale.

MĂRTURISIRI *

De-ar ști să spună ursitele ce vor de la noi, și de-am avea puterea să le răstălmăcim ținta și fața! Eu, cea dintîi, mi-aș fi sfîșiat mîinile acestea care au urzit atîta zbućium și atîtea dureri au prilejuit. Dintre acestea din urmă, cine ar fi putut prezice pe cea mai statornică și pe cea mai vie - otravă de esență subtilă picurîndu-mi în vine din pana-mi scriitoricească? Cine mi-ar fi putut-o prezice pe vremea cînd, tînră și vrăjită de serile toamnei noastre, simțeam înfrigurată dogoarea flăcării pe care-n adînc mi-o nutrea visul ereditar; cînd, fie de pe banca ce stăpînea cîmpia, fie de pe trunchiul cu mușchi, mă lăsam furată de apele serii și deslușeam în depărtare un cortegiu de plugari pe drum de casă sau o copilă cu rochie stacojie și podoabe de frunziș ce pășea mărunț peste puntea străjuită de-o fîntînă. Se-nșirau apoi turmele și carele cu încărcătura lor de balsam cîmpenesc. Trecători grăbiți îmi urau un „bună seara”, îngînat de vorba aspră a ciobanilor ce-și chema turmele.[...] Dincolo de zidurile grădinii, grav și înclinîndu-se cu leneșă condescendență, puțul vechi scîrțîia supărat [...] Eram, în acest decor muntenesc, o fiică a locului, în sîngele căreia trăia, bogat, trecutul rasei noastre. Sînge curat, încărcat de poeți și de atavisme imperioase, sortit dintru-nceput să nască verb românesc. Și totuși, această chemare de dincolo de ființa ei, această chemare ce de pe atunci îi brăzda sîngele, copila plaiurilor noastre a nesocotit-o. (...)

În jurul copilei vrăjite de sfințenia locului, drama unei vieți întregi își urzește firul. Fiică a frămîntărilor cîtorva generații de căutători ai cuvîntului românesc, copila va scăpa din mreaja străbunilor. O magie inextricabilă o va îndepărta de verbul sacru, în care străbunii au făcut să răsună bucurii și dureri, verbul natal al cărui catehism – cea dintîi gramatică românească – unul dintre înaintași îl strînge la piept, precum îl arată un portret ilustru. (...)

Anii curgeau și copila, dintre băncile rustice, se așează tot mai des pe aceea care privea spre Apus. Un instinct, răsărit și el din fundul veacurilor, o amăgea tocmai către țările cărora soarta le hărăzise un gînd și o năzuință mai deosebite de-ale noastre. De bună seamă, Asia o legăna încă pe aripi de mituri, cu scînteieri de nestemate orientale și cu adîncimi de vis vaporos și leneș. Dar vîntul răsăritului adusese rele nenumărate. Și-n mintea copilei, năvălitorii aprigi se perindau cu stăruință fatidică, luau proporții uriașe, se actualizau. [...] Copila privea cu spaimă și cu ură retrospectivă pe acești tulburători ai tihnei strămoșești. Apusul, dimpotrivă, în ciuda hrăpărețului vultur imperial, plutea într-un pold de lumină și respira libertate. Din cînd în cînd, suflul acesta vivificator al civilizației ne ajungea o clipă, atît cît trebuia să ne facă să-l dorim nostalgic. În fața lui Ronsard, păleau regina Saba, Harun-al-Rașid și înțelepciunea înflorită a pildelor arabe. Căci eram născuți cu dragul măsurii și al limpezimii. Belșugul imaginilor asiatice nu satisfăcea anumite virtualități din sufletele noastre.

Și astfel, în sufletul copilei de atunci, se înfruntau două suflete colective, două mentalități de rasă, două civilizații contradictorii, grupate în jurul a două puncte cardinale. Conflict sumar și simplist, dar violent și dureros. Mîntea ce se deștepta la înțelegere împletea alexandrinii lamartinieni cu stihurile lui Eminescu, înfrătea pe Jean Racine cu Heliade, pe cronicari cu Joinville. Săpate pe un fond latin, analele rudeniei între două neamuri căpătau un relief straniu și proporții de frescă. Luminate de aceste gînduri, încolțeau în sufletul adolescenței doruri mari. Năzuia să-și înalțe glasul mai sus de granițele idiomului natal, pe care-l simțea, firește, cald și bogat, dar îl știa asemenea unor ciorchini încărcăți de suc și aruncați în teascul din care podgoreni iscusiți nu izbutiseră încă să stoarcă vinul năimit să-mbete mulțimile. Și dacă-și dorea glasul răsunător departe, și-l dorea așa de dragul priveliștilor natale, pentru a spune depărtărilor cîtă grație au liniile dealurilor din Dîmbovița, cît de blînzi și de voinici sînt plugarii locului.

Odată, linia destinului fu gata să se stingă. Străbunii păreau a interveni spre a smulge acestei dualități care, de-a lungul vieții îmi va fi fost o adevărată unealtă de tortură, un adevărat rug. Înainte de a fi fost învăluit de întunericul ce-i vestește moartea apropiată, Eminescu află de la Maiorescu o veste ce avu darul să-l tulbure: coborîtoarea Văcăreștilor, ea însăși poetă, își scrisese primele versuri într-o limbă străină. Își înalță atunci trupul încovoiat, muțenia lui obișnuită se desțeleni și rosti frumos cuvinte de anatema: *Să nu știe oare românește? Spuneți-le* (era vorba de părinți, nevinovați totuși, căci îndeajuns mă nutriseră cu basme și mă duseseră la șezătorile satului), *spuneți-le că voi învăța-o românește eu și-om vedea dacă fiica Văcăreștilor va continua să ne nesocotească*. Hotărîre nerealizată, din păcate. Eminescu se apropia de sfîrșit. Cînd îmi povesti această întîmplare, ochii lui Maiorescu lacrimară. Amănunt mișcător și măreț, care s-a încrustat în [adîncul] amintirii mele în așa chip încît, după aceea, de cîte ori publicam ceva, imaginea divinului Eminescu se înalța muștrătoare și mă obliga să-i cer iertare.

Mînia lui Eminescu s-a răzbunat postum. Sau, poate, el însuși va fi îndreptat împotriva-mi uneltirile Mnemosynei, zeița amintirii, căci zeii sînt sub oblăduirea poezilor... Într-adevăr, deși sub altă formă, conflictul adolescenței stăruia încă-n mine. Cuvîntul nesocotit al strămoșilor îmi cotropea, confuz dar implacabil, sufletul, răzvrătindu-se împotriva cuvîntului adoptat, căruia datoresc totuși ceea ce e mai bun din ceea ce-am putut fi și de care mă leagă, ca atare, o grațitudine fierbinte. Atunci cînd pentru a realiza și a te realiza împrumuți de la un neam ceea ce e mai al lui – cuvîntul, rod al strădaniilor seculare – capeți îndatoriri tot așa de sfînte ca ale sîngelui, îndatoriri pe care eu mă mîndresc de a le fi respectat, Franța o știe, dealtminteri. Acest gînd al unei îndatoriri veșnice, l-am

pîndit înălțîndu-mi-se în suflet, alături de alte gânduri tot așa de calde și de adevărate. Zadarnic, în fruntea primului meu volum de poeme sfioase, ceream iertare patriei, iertare pe care, *in petto*, eu însămi nu mi-o acordam:

Si je te deviens étrangère,
Si ma chanson pour s'essayer
N'a pas choisi la langue chère
Que l'on parle autour du foyer,

Celle qui vient, lorsque je prie,
Sur mes lèvres tout simplement,
Pourras-tu jamais, ô patrie,
Le pardonner à ton enfant?
Voudras-tu seulement entendre
Mes vers et le bénir tous bas
Comme tu bénis, grave et tendre,
Tes guerriers avant les combats?

Dacă acum îți par străină
Cînd cântecul ce se-nfiripă
Nu a ales vorba divină,
În graiul de acas' șoptită,

Aceea care-n orice seară
Pe buze-mi vine – cînt durut –,
O, Patrie, putea-vei oare
Să ierți copilul tău pierdut ?

N-ai vrea ca viersul meu să-l crezi,
Și să îi dai iertarea sfîntă,
Așa cum binecuvîntezi
Ostașii tăi cînd merg la luptă ?

Întreaga psihologie, în favoarea căreia viitorul avea să justifice prezentul, se ascundea în prevestirea versurilor din urmă, *Comme tu bénis, grave et tendre, / Tes guerriers avant les combats*, căci a fost dat ca războiul neamului nostru să împace tumultul dramei intime și mereu acute ce-mi împărțea sufletul în tabere vrăjmașe.

Dar, între clipele acestea luminoase ale descătușării și cele ale începutului brăzdat de dolii și, rareori, de luminișuri, cîtă amărăciune! Căci țesătura spiritului și coloritul lui primitiv sînt urzite din materialul limbii materne. Dedesubtul limbii adoptive, cuvîntul copilăriei se agită, luptă crîncen împotriva uitării și apare brusc, în plin vîrtej creator, în plin proces de invenție, atunci cînd între spirit și lume se deschid larg zăgazarile. Apare, înaripat ca o zeiță sau ca un cavaler dintr-un Apocalips răzbnător, deformează tiparele limbii adoptive, i se împotrivesc violent înecîndu-i șubredele conture sub pete largi de culoare, sparge vasul cu esențe alambicate și, peste aroma subtilă, așterne parfumul lui victorios. E ca și cum ai locui la marginea unei împărății expuse cruzimii năvălitorilor. Hoarda cuvintelor respinse pe ultimul plan al visului pornește, dintr-odată, o năvală furioasă și, prădînd, pirjolind, pune stăpînire pe locul de cinstă, care al ei era... Și atunci, cîtă jale! Împotriva cuvintelor începe un adevărat măcel, sacrilegiu împotriva lor și împotriva ta, căci și tu și ele coborîți din același trecut. Trebuie apoi să împaci cuvîntul adoptiv, ca și cum, după o dragoste sălbatecă dar oprită, te-ai întoarce la căsnicia legitimă. Ți-i sufletul un cîmp de bătaie, ești trist și așa de singur între cele două tabere (...)

Între timp, necunoscutul se oferea tuturor explorărilor și

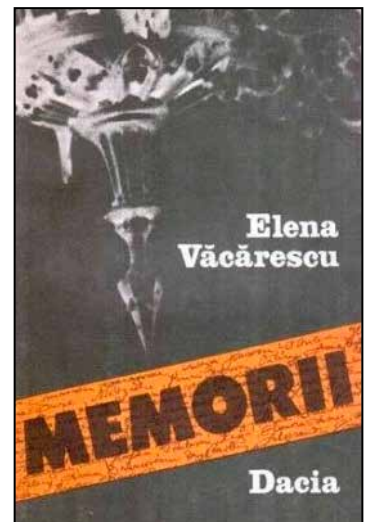
tuturor decepțiilor. Minunate sînt cele dintîi jocuri ale gloriei! Le crezi durabile, veșnice chiar. „De-abia mai tîrziu îți vei da seama – îmi proorocea Paul Bourget – cît e de greu să rămîi statornic acolo unde cîțiva au hotărît din capul locului că ești numai în trecere. Problema de-abia acum se pune”. Dar renumitul romancier, folosindu-se tihnit de verbul și de gîndul lui, nu putea ști că lupta cea mare se va da, pentru mine, nu atît împotriva opoziției surde din afară, ci în propriu-mi suflet: luptă mereu nehotărîtă, dar pe viață și pe moarte, împotriva unui dușman scump, care se preface că fuge și că se dă bătut, pentru a reveni sub mii de forme și a-și impune, viclean, victoria. Peisajele, de pildă, estompate sau desemnate viguros în memoria mea, peisajele mele, sînt de la noi. Atunci cînd le-am contemplat, cînd le-am respirat întîi, un roi de cuvinte românești plutea deasupra lor, chipuri sonore ce le tălmăceau grația. Aceste sunete, aceste chipuri, cum să le transpui în ogorul limbii străine? Unde să găsești realitatea statornică a lucrurilor dacă nu în glasurile lor de totdeauna? Și totuși, minunea se operează tainic; aspectele naturii noastre și-au croit încet-încet, o haină convenabilă din epitetul, accentul și fraza franțuzească. Căsătorie laborioasă, plină de îndoieli și de zbcucium...

Pe de altă parte, e într-adevăr o mîngîiere să te simți părtaș – fie și colateral – al unei moșteniri venerabile, să strălucești întrucîtva din strălucirea ei. Pe cîtă vreme la noi încercările mele fură privite, cel mai adeseori, cu neîncredere și dușmănie, aici porți primitoare mi se deschiseră larg, căci pragul cunoaște pasul femeilor inspirate. M-au socotit printre ele, și nu printre cele mai neînsemnate. A fost o clipă de uitare amețitoare! „Alții te invidiază și-ți doresc locul”, îți șoptești. Și pentru noi muritorii – de ce n-am mărturisit-o ? – această reflexie trecătoare are darul să învăluie într-o ceață de-o clipă – clipă decisivă unei neori – atîtea dureri și atîtea îndoieli cari, ele, sînt și rămîn de totdeauna. (...)

Dar între mine și lumea apusului legături nenumărate se țesură. Așa-mi era dat: viață de sol și de crainic. Căci înțelesesem, într-un tîrziu, rațiunea mea de-a fi și utilitatea concretă a imaculatei mele greșeli inițiale.

Printre alte multe soluții, războiul a adus, într-adevăr, și pe aceea a conflictului meu intim. Îndoielile nu-și mai aveau locul: drumul era unul, greu, dar drept. Eu l-am urmat fără șovăire. Cuvînt cald și ascultat, stăruință neînfrîntă, iată ce trebuia ca Apusul să ne înțeleagă și să ne respecte. Și a fost să se îndeplinească ceea ce, poate, nu se va mai îndeplini: apărînd, chemînd, cerșind, amenințînd, o femeie a întins puntea de aur ce unește sufletul a două neamuri...

* Din volumul Elena Văcărescu, „Memorii”, selecție și traducere de Aneta și Ion Stăvăruș, Prefață și Note de Ion Stăvăruș, Editura Dacia Cluj Napoca, 1989. Primul capitol reproduce articolul cu acest titlu al scriitoarei, apărut în revista *Gîndirea*, an VI, nr. 6-8/1926, fără precizarea că ar fi o traducere (N. îngrijitorului ediției).

ARISTOTEL PILIPĂUȚEANU

SERGHEI COLOȘENCO DESPRE ANTUMELE EMINESCIENE

Lucrând ambițios la proiectul său, „Eminescu 39...”, Serghei Coloșenco a favorizat în ultimele volume exegeza. Opiniile a 39 de personalități, referitoare la creația eminesciană, sunt, în fiecare volum, încifrate în careuri și ilustrate în enigme. Acum, atenția rebusistului se orientează spre creația poetului. Din cele 89 de antume (după număratoarea lui Perpessicius), Coloșenco alege 39, antrenându-le în jocul cuvintelor potrivit încrucișate și al imaginilor plurivalente. La rândul meu, ocolind textele foarte cunoscute („Epigonii”) sau de care m-am ocupat cândva („Egipetul”, „Călin”) ori tratate de rebusist în alte volume independente („Scrisorile”, „Luceafărul”), am zăbovit îndelung asupra altora. O zăbavă chiar mai plăcută decât cea pomenită de Miron Costin, căci lectura a fost dublată de cerințele grilelor și triplată de rememorarea unor opinii autorizate. Numărul careurilor depășește cifra tutelară 39, căci unele poeme beneficiază de generozitatea rebusistului sau de propria lor importanță: „Sara pe deal”, două careuri, „Luceafărul” - nouă, de pildă.

Eminescu nu s-a gândit vreodată că scrierile sale vor fi categorisite în antume și postume. Ultimele poate nici n-ar fi ocupat o poziție importantă dacă mâna grijulie a destinului numit Maiorescu n-ar fi rânduit și păstrat manuscrisele. Poetul tindea să înfăptuiască un univers în semicerc având drept coordonate nașterea și moartea lumii, între care se arcuiește istoria universală. Cu geniul său cuprinzător, nutrindu-se din dorințele platoniciene și pitagoreice, a pus în funcțiune principiul corespondențelor și analogiei universale. Soarta a vrut ca marele proiect să rămână la stadiul de șantier, să scriem astăzi despre antume și postume.

Tematic, poeziile publicate în timpul vieții sunt dominate de sentimentul erotic. Meditând asupra poemelor (și careurilor) *La o artistă* și *Amorul unei marmure*, conchidem că imaginea iubitei eminesciene se detașează de modelele care l-au inspirat, căutate cu pernicioasă insistență de cercetătorii amatori: Cleopatra Poenaru, Mite Kremnitz, Veronica Micle. Plăsmuirea din mintea poetului este o selecție de atribute și o sinteză: o copilă cu ochi mari, albaștri, cu plete lungi, bălaie, cu brațele rotunde, cu mâini subțiri și reci, plutind ca visul de ușor. Postura angelică este tivită cu o senzualitate discretă, manifestată grațios și ludic. În general, făptura iubitei este spiritualizată, ca în icoanele care i-au extaziat pe misticii medievali. Aparițiile ei în codru ori salon sunt grațios insolite și intensifică vraja. Jocul șăgalnic, încărcat de erotism, se declanșează firesc, lipsit de nevoia unei neavenite justificări. Cum reiese din *Venere și Madonă*, eternul feminin se dovedește mult mai complex. Candidă și vicioasă, sinceră și ascunsă, inocentă și vinovată, femeia rămâne înzestrată cu o irezistibilă forță de seducție. Un *Înger de pază* probează existența timpurie în imaginarul eminescian a tiparului femeii duale, ambiguitatea, simultan angelică și demonică, deși provocând o grațioasă tulburare, taxată cu o ușoară ironie de poet, „copila” pare a avea, deocamdată, funcție mai degrabă decorativă. Un alt poem, *Înger și demon*, face parte din primul capitol al romanului de dragoste eminescian etapizat pe numeroase piese, prima

fiind „La o artistă”, iar ultima „De ce nu-mi vii”. Femeia este văzută ca fiind inefabilă, melodioasă, ori, dimpotrivă, rigidă ca piatra sau marmura. *Floare albastră* deschide al doilea ciclu erotic eminescian. Femeia devine o ființă cu materialitate sportivă, palpabilă, catalizator de senzualitate. Simbolizează ispita, chemarea ei tulbură mintea bărbatului care doar rareori opune rezistență. De regulă, se lasă în voia simțurilor chiar dacă el conștientizează eventualele regrete tardive. Codrul ocrotește complice întâlnirile amoroase și scenele galante. Totul este de o mare delicatețe, de un indiscutabil rafinament al „înscenării”. Nota de gingașă senzualitate, dublată de luxuriantul naturii determină atmosfera paradisiacă. *Floare albastră* este singura poezie din ciclu în care perechea se alcătuieste realmente. În celelalte, unitatea cuplului este doar imaginată. *De câte ori, iubito...* este o elegie care emană un calm glacial. Devastatoarea combustie interioară se convertește exterior în imagini de nobilă sobrietate. Tragicul rezultă din sfârșirea finală: poetul amenințat de întuneric și îngheț, iubita continuându-și zborul spre zarea eternei dimineți. Concentrat în cristale cu irizări polare, poemul trezește un flux emoțional de excepție. Un sonet, *Afară-i toamnă*, pune în antiteză interiorul cald, plăcut, ocrotitor, erotizat și exteriorul ostil. Poetul, copleșit de jocul imaginației, *uitat în jeț de gânduri*, este în dulce așteptare, ulterior plăcut surprins de apariția iubitei. Furtuna de afară sporește voluptatea confortului interior și reveria. Femeia aduce liniștea sufletească, înobilează și inspiră. Deși poetul a ales o poezie cu formă fixă, versul curge melodios, de la nostalgie la suavitate. *Pe lângă plopii fără soț*, pendulând între speranță iluzorie, reproș, regret și resemnare, iubirea urcă de la ipostaza senzuală până la o stare de elevație. Este o purificare de patimi. Trăirile capătă natură estetică și metafizică, survolând anecdoticul și reacțiile afective de moment. Cu ochiul senin și brațele-i reci, adorata n-a înțeles intenția poetului de a o ridica la nemurire prin genialul său vers: „*Înmărmureai măreț*”. Reproșul este mai degrabă metafizic decât moral. Dispariția sentimentului lasă urme mai adânci decât înfiriparea și exacerbarea lui. *Și dacă* este un text de mare concizie, bazat pe rememorarea unei trecute iubiri. Femeia este simțită chiar și în absență. Luna este asociată cu spiritul feminin și vraja erotică. În schimb, stelele, cu razele lor cu o semnificație metafizică, aduc liniște și împăcare.

Eminescu nu a scris pasteluri. Poate doar *Sara pe deal* incumbă însușirile speciei. Dar poemul se finalizează într-un extaz noctambulic, depărtat de simpla descriere de natură. Este mai degrabă o idilă în care îndrăgostiții se abandonează somniei și visării erotice. Iubirea a părăsit tonul tumultuos, crescendo. Sentimentul este acum difuz, insinuant, învăluitor. Cunoașterea și trăirea se descoperă nu prin forțarea simțurilor, ci prin vrăjirea și anestezierea lor. *De ce nu-mi vii...* este un cântec nostalgic, pe care îl îngânăm adesea toamna, reflectând cu amărăciune la vreo iubire pierdută. Ca și în alte poeme, apare o trecere de la voluptatea senzuală la calitatea morală și ideală a dragostei. *Kamadeva* este un madrigal, cu o notă spirituală și un grațios desen miniatural. Kamadeva

este zeul jucăuș, dar și malițios, al iubirii. Tușeul portretistic impresionează prin finețea și precizia amănuntului, precum și prin condiția morală a figurii. Substituirea lui Eros ori Cupidon cu zeul oriental impune și o schimbare de tonalitate. Nota autoironică din final sugerează conștientizarea faptului că încrederea în dragoste ține de jocul aparențelor. Amorul ludic și galant, regia îndepărtării și apropierii, șăgalnicele disimulări erotice conferă farmec și vrajă locurilor pe care la lumina zilei le-am putea considera banale.

Nedetașabilă de iubire, natura este o temă favorită a romanticilor. *Lacul* este un poem de un lirism evanescent, învăluitor. În peisajul sublunar, elementele auditorii și motorii creează o ritmică sonoră, sursă de feerie și extaz. Senzația este de toropeală, de somnie. Luna stăpânește firea, protejându-i pe îndrăgostiți, conferă o strălucire halucinantă apelor sau ninge arborii cu o argintie pulbere afrodisiacă, înseninează gândul și sufletul. De o perfectă transparență a comunicării, *Lacul* reprezintă o piesă lirică de virtuozitate. Impresionează firescul tonului, muzicalitatea interioară, absența oricărui accent retoric sau grandilocvent. *Freamăt de codru* aduce în prim plan arborele afrodisiac, teiul, în a cărui tulpină urcă tainica pulsație erotică a naturii. Florile, căzând în magică ninsoare, constituie o probă de animism erotic. *La mijloc de codru*, imaginea centrală a poeziei este oglindă ce prinde frumusețea naturală și chipul drag al iubitei. Poezia în întregime reprezintă o sinteză a scenariului erotic eminescian. Într-o poezie aparent simplă, destinată vârstelor mici, *Somnoroase păsărele*, există sugestive corespondențe și armonii interne și externe, care au drept efect magia inefabilă a muzicalității eminesciene. Un cântec de leagăn cu tușă suavă. O elegie de un lirism pur, intitulată *O, mamă...* împletește dragostea de mamă cu cea de iubită. Mai mult, Eminescu face un pas temerar spre dualitatea eros-thanatos, spre identitatea originară. S-au încercat multiple explicații: freudiene, biografice, semantico-stilistice, comparatiste etc. Însă motivul central este fascinația morții sub forma somnului veșnic în legănarea naturii. Chemarea venită de dincolo este a dragostei, dar și a morții. Poetul se lasă cu melancolie sedus de cântecul de sirenă al neființei. Îmbinarea perfectă dintre sentiment, sunet și imagine produce o emoție sinceră și gravă.

Cugetările Sărmanului Dionis conțin câteva dintre temele eminesciene predilecte. Zădărnicia vieții, moartea, somnul sunt parodiate cu vioișie, iar bahicul, boema, sărăcia sunt tratate în stil frivol. Ironia nu mai netezește calea spre satiră ori fabulă, ci spre autoironie sau chiar auto-compasiune. Singularitatea poemului *Glossă* se datorează speciei, fiind unica realizare de acest gen în literatura română. În versuri de maximă concentrare sunt enumerate avantajele detașării superioare, ale izolării apolinice. Poetul caută o soluție la înfruntarea continuă a antinomiilor ce-i macină zilele și nopțile și denunță proasta mașinărie a lumii. Ritmul atent gândit, legănător în monotonia lui de flux și reflux, ne proiectează într-un timp care nu mai este nici trecut, nici viitor, nici viață, nici moarte. E un timp consumat continuu, precum valurile mării. Omul se naște și moare în singurătate absolută. Parcursul existențial este presărat cu vise, iluzii și himere. Idealul fericirii este ataraxia greacă, seninătatea absolută. Numai gândirea superioară, *entelechia*, poate să discearnă între esența imuabilă și iluzia schimbării.

Oda (în metru antic) rezumă și semnifică, la modul superior, dilema erotică eminesciană: combustia interioară, ucigătoare a iubirii și speranța de renaștere tot prin iubire. Dăltuirea rece, sculpturală a versurilor reflectă supremația

dureroasă a eului textual în raport cu turbulentele frământări produse de spectrele iubirii și ale morții. Însă pe magma sufletească subterană se înalță trufaș dorința geniului solitar de a regăsi condiția originară: tăcerea și indiferența olimpiană. Cu o structură de limpezime clasică, poezia are consistență și ambiguitate de sensuri. Între primul și ultimul vers, ambele necomentabile, se derulează calea de la naștere pentru moarte până la renașterea în moarte. O odă către suferință, o rugăciune de eliberare prin moarte. O lecție cu desfășurare inițiativă: scindarea eului, apariția alterității (suferință, înstrăinare), reintegrare. *Veneția* dintr-un sonet este simbolul frumuseții și tinereții amenințate de timp și moarte. Element stabil extern este doar oceanul, în vreme ce soarta individului sau chiar a cetății este schimbătoare. *Se bate miezul nopții*, mic poem cu aspect încifrat, ermetic se axează pe gândirea superioară capabilă de a deconta și analiza fațetele timpului. O meditație asupra timpului și a duratei. Semnificațiile se ambiguizează. Clopotul de aramă și neclintita sa limbă pot indica timpul fizic, dar și pe cel simbolic. Interpretarea își ramifică și sporește complexitatea prin plurisemantismul cuvântului „limbă”. Oboseala, veghea, meditația ridică anvergura gândului, purtând în același timp marca scepticismului. *La steaua* arborează un motiv întâlnit în tratatele științifice, dar și în lirica europeană a secolului al XIX-lea. Particularitatea poemului eminescian rezidă în lapidaritatea cristalină a versurilor și în paralelismul imagine stelară-iubire încheiată. Este o amplă analogie metaforică a unui cataclism sufletec, a cărui amintire persistă încă.

Partea a doua a volumului conceput de Serghei Coloșenco include o sumă substanțială de jocuri ilustrate în directă legătură cu 39 de poezii antume. Titlurile se repetă din motive de tehnică rebusistă. Împreună, alcătuiesc un mini-capitol de istorie literară, solicitând și oferind noțiuni ce țin de factologie: ani, locuri de apariție, nume etc.

ELENA MONU

BISERICA ADORMIREA MAICII DOMNULUI ȘI SFÂNTUL STELIAN DIN INCINTA FOSTEI ȘCOLI PROFESIONALE DE FETE „NECULAI ROȘCA CODREANU”

La 29 ianuarie 1854, Neculai Roșca Codreanu și-a scris testamentul în locuința sa situată pe strada ce-i poartă numele¹; ramura s-a stins pe linie masculină odată cu trecerea în eternitate a boierului filantrop. Unul dintre legatele testamentului se referă la suma de 1000 galbeni, lăsată de testator pentru construirea unei biserici în incinta viitoarei Școli profesionale de fete Neculai Roșca Codreanu.² Din cauze obiective și subiective, cea mai mare parte dintre cele 8 clauze ale Testamentului s-au realizat în etape. Prima etapă a fost cumpărarea casei vornicului Gh. Opreșan, unde a funcționat, abia după 1880, Școala Profesională de Fete. Astăzi, corpul central al clădirii veche de două secole este cuprins în corpul sudic al complexului, proprietatea Direcției Județene de Asistență Socială și Protecția Copilului³.

La începutul secolului trecut, executorii testamentari au constatat că din averea lui N. Roșca Codreanu nu mai erau bani pentru construirea biseicii cu hramul Sf. Neculai.⁴ Atunci curatorii averii fondatorului au apelat în anii

1901–1902 la Spiru Haret, Ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor: astfel s-a finalizat clădirea unde Școala a funcționat în condiții optime.⁵ Dorința legatarului, promotor al rolului femeii în familie și societate, s-a împlinit, înainte de 1912, grație Cleopatrei C. Iamandi, care a donat o sumă importantă de bani pentru construirea Paraclisului, cu hramul Sfânta Mare Muceniță Ecaterina. Locașul amplasat în incinta Școlii a primit și ajutorul financiar al ministrului Spiru Haret. Lucrările s-au desfășurat sub supravegherea atentă a directoarei Școlii, Caterina Pangrati.⁶ Analiza Actului comemorativ oferă și alte informații privind finanțarea Paraclisului cu hramul Sfânta Ecaterina. Poate că nu este întâmplător faptul că biserița a purtat hramul menționat, iar fosta directoare a Școlii, înrudită cu ctitorița, era soția lui Ermil Arghir Pangrati, care la sfințirea Paraclisului, pe 7 octombrie 1912, era Ministrul Lucrărilor Publice. Lista participanților la ceremonie cuprinde reprezentanți ai autorităților centrale și locale, precum și ai instituțiilor școlare, religioase și medicale: Theodor Cerchez, directorul Spitalului Bîrlad și Elena Beldiman, preotul Ioan Antonovici, slujitor la capelă și profesor la Liceul Roșca Codreanu și la Școala Normală Principele Ferdinand.⁷

La sfințirea capelei, a fost prezentă ctitorița Cleopatra C. Iamandi (?1845 – 1916) despre care se scrie în actul comemorativ că era „...iubitore de Dumnezeu și de

Cleopatra Iamandi

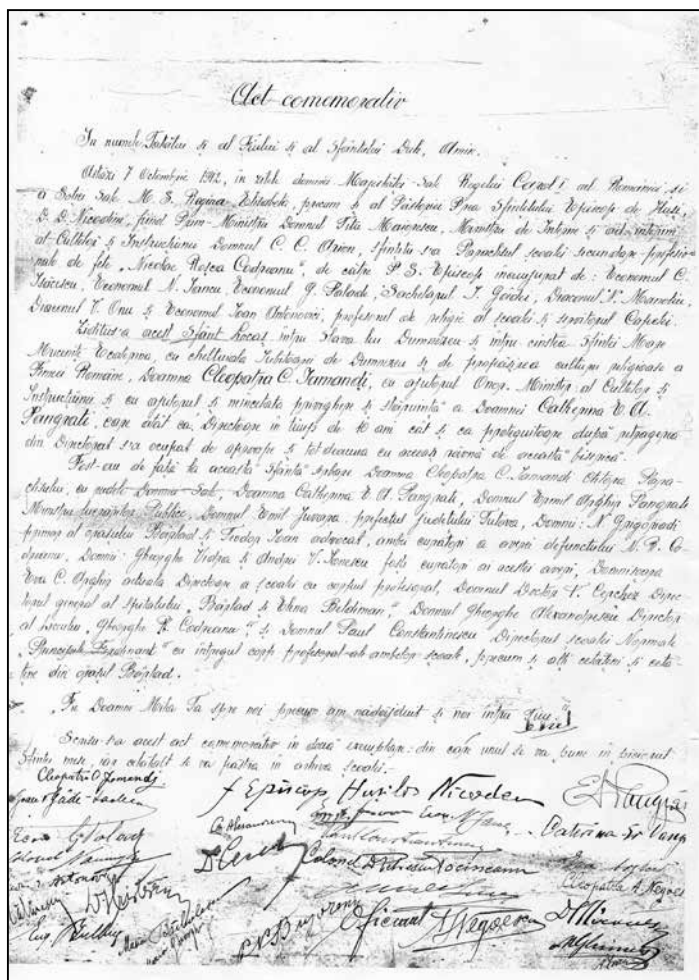
Constantin Diamandy

propășirea culturii religioase a Femeii Române.” Generoasa doamnă, fiica boierului Alexandru Catargi, fusese căsătorită cu Iancu Iamandi, care deținea funcțiile de primar la Târgu Frumos și Iași, deputat, senator și prefect de Tutova. Portretul ei, o fotografie din tinerețe, înfățișează o doamnă distinsă, elegantă, îmbrăcată după moda franceză din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.⁸ Cleopatra și Iancu Iamandi, nume uneori scris Diamandi, ramura de la Gura Idrici, comuna Roșiești, au avut 2 copii: George (1867–1917), om politic liberal și scriitor, și Constantin (1868, Idrici – 1932, Idrici). Facem mențiunea că biserica și conacul – acum ruinat – al familiei există în satul Gura Idrici.⁹ Constantin Iamandi a avut, timp de 38 de ani, o prodigioasă carieră, începând cu funcția de atașat diplomatic (1892), urmând a fi ministru plenipotențiar la Petrograd și la Paris (1924–1930). La izbucnirea, în 8 noiembrie 1917, a revoluției bolșevice, aflat în post la Petrograd, a fost arestat din ordinul lui Lenin și închis la Petropavlovsk, spre stupoarea diplomaților acreditați; aceștia au intervenit, îndeosebi cel francez, la autoritățile bolșevice, care l-au eliberat în scurt timp. După încheierea Marelui Război, Constantin Iamandi s-a remarcat, ca delegat al țării la Conferința de pace de la Paris (1919–1920), unde a pledat pentru recunoașterea rolului important al României în război și, pe cale de consecință, a frontierelor promise de Antantă, precum și pentru recunoașterea rolului României în combaterea regimurilor bolșevice din Rusia și Ungaria.¹⁰

În scurtele sale perioade bârlădene, Constantin Iamandi a participat la activitățile culturale ale urbei, uneori la reuniunile Academiei Bârlădene.

Note:

1. „Testamentul nobilului Neculai Roșca Codreanu in „Documente Bârlădene, vol. V. Diverse” de Iacov Antonovici, Episcop Hușilor, Huși, 1926, p. 106.
2. *Idem*, Legatul 6, p. 111.
3. Revista „Academia Bârlădeană”, 4 (93)/2023.
4. În testament, N. Roșca Codreanu precizase: „...las pentru zidirea unei biserici cu hramul Sfântul Neculai, spre pomenirea mea, a părinților și a tot neamul meu”, in „Documente Bârlădene”, vol. V, p. 111.
5. „Frații Gheorghie și Neculai Roșca Codreanu. Fondatorii Liceului și Școlii Secundare Profesionale de Fete din Bârlad” de Preotul Ioan Antonovici, Econom-stavrofor, Tipografia George V. Munteanu, 1908.
6. „Act comemorativ”, 7 octombrie 1912, copie. Originalul se păstrează la Biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului și Sf. Stelian din Bârlad.
7. *Ibidem*. Ioan Antonovici, viitorul Episcop Iacov Antonovici, era atunci profesor de religie al Școlii N. R. Codreanu și preotul capelei.
8. Fotografia se găsește în Galeria Portretelor, fototeca Muzeului Național de Istorie a României.
9. Familia Iamandi, de origine greacă, s-a stabilit în Țara Moldovei, în primele decenii ale secolului al XVII-lea. Împreună cu alte familii din Imperiul Otoman aduse de domnitorii greci sau grecizați, au devenit pământeni prin căsătorii cu românce, obținând astfel funcții și averi.
10. Informații preluate din „Enciclopedia României” – prima enciclopedie online despre România.

Actul comemorativ din anul 1912.

Biserica Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Stelian din incinta fostei Școli Profesionale de Fete „Neculai Roșca Codreanu”.

COSTIN CLIT

CONTRIBUȚII LA TRECUTUL FAMILIEI DOCAN

Pe baza surselor editate și inedite încercăm să creionăm parcursul familiei Docan, până la începutul veacului al XIX-lea, prin prisma legăturilor cu ținutul istoric al Tutovei. În epistola pe care Gheorghe Docan o trimite la 11 ianuarie 1895 fiului său Nicolae Docan (24 iunie 1874, Bârlad-25 aprilie 1933, Bârlad) îi transmitea pe un ton răspicat cuvintele rămase emblematiche: „Nu e destul să te chiami Docan; mulți poartă nume frumoase, dar nu totdeauna toți sunt și demni de numele ce-l poartă și în asemenea triste cazuri aceasta chiar e încă cu atâtă mai reu pentru ei. Moșul meu, Nicolai Docan, a fost licențiat în drept a facultății de Paris de pe la anul 1840; eu sunt licențiat a aceiași facultăți de la 1862, tu absolut trebui să fii nu numai licențiat, dar doctor în drept”¹.

Neculai/Nicolae Docan nu poate fi decât aceeași persoană cu **vătaful Docan**, care alături de Strățulat uricarul, primea porunca domnului Antonie Ruset din 22 noiembrie 1676 să aleagă părțile de moșie ale mănăstirii Adam de cele ale răzeșilor din siliștile Răspopi, Ghenghești, Cărmătești, Deocheți, Răcăilești, Lebegi, Fundeanul, Cernătești, Năvărniți și Vitezești². Strățulat uricarul și Docan vătaful hotărâsc „în zilele lui Duca vv” moșiile mănăstirii Adam din codrul Ghenghii, aflate în ținuturile Covurului și Bârlad³. Pe un Neculai/Nicolae Docan îl întâlnim ca martor la 20 decembrie 1699 la dania fraților Ion Bătica căpitan și Alexandru călugărul cu feciorii lor prin care dau mănăstirii Adam a treia parte din satul Năvărniți, de pe valea Corodului, ținutul Tutova. Dănuitorii au primit de la logofătul Coste Adam și frații lui părțile din Telegi⁴. Într-un izvod de scrisori primit de Manolachi Cujbă la 20 februarie 1811 de la „vărul” Panaite Docan „pentru moșia Rădeștii i Telegii ot ținut Covurluiului” este trecut și zăpăsul Adămeștilor din 7208 (1699) decembrie 25 „cu care au făcut schimbu parte lor din din Telegi cu Docăneștii”⁵. Nicolae Docan a fost fiul lui Constantin, mazil din din Docani, căsătorit cu fiica lui Constantin Dondăș, răzeș din Lupești. Nicolae Docan, vătaf și vornic de Bârlad, a fost căsătorit cu Arsenia, fiica lui Bătică răzeș, cu care are șase copii: Ștefan (monahul Serafim, egumenul schitului Grăjdana la 1710), Constantin, Chirana, căsătorită cu Gheorghe Vârnav, Dumitrașco, Nicolae și o fiică căsătorită cu Gage mazil. Dumitrașco, mazil din Docani, biv cămăraș, a fost căsătorit cu Anastasia Bogdan, cu care are un fiu, anume Chiriac, și se înrudea cu Gavriliteștii (Costaki)⁶.

Chiriac, fiul lui **Dumitrașco Docan** și al **Anastasier Bogdan**, a fost luat „luat fecior de-a suflet” de Eladie sin Mihăilă, nepot Stratului din Hărmănești, de pe valea Jeravățului, ținutul Tutova. Eladie îi dăruiește la 16 iunie 1735 lui Chiriac, feciorul de suflet, „câtă parte mi s-a aleagi parte me cu tot vinitul din câmpu, și din pădurea din bătrânul lui Hărman”. Zăpăsul de danie este redactat la Bârlad de Neculai Talpeș biv vornic, printre martori aflându-se: Antohi Rânje, Constantin croitorul, răzeși, Dumitru sin Ion și Mihail Bunbar ot Vinderei⁷.

Chiriac Docan a fost căsătorit cu Todosiica, fata jicnicerului Lepădan Stârcea⁸, cu care a avut pe Toader (monahul Dorofte), o fiică, căsătorită cu căpitanul Costea Grecul, Ion/Ioan și Anastasia, căsătorită cu Ion Crucescu⁹.

Todosiica Docan (Docăniasa) era reprezentată de Calistru Lepădan, vechil, la judecata pe care o avea la 28 iulie 1758 cu **Apostol** și **Alecsandra**, feciorii lui **Ștefan Docan**, pentru moșiile Puțichioaia și Dănești¹⁰.

Atunci când în 1811 moștenitorii lui Vasile Stârcea recunosc polcovnicului Panaite Docan dreptul său de moștenire în averea Stârcească, cel din urmă prezintă actele doveditoare moștenirii sale de pe Stârcești. Primul document este din văleatul 7120 <1611 septembrie 1-1612 august 31> prin care se întărește lui **Isac Stârce** diiac stăpânirea pe țigani ce-i avea baștină de pe tatăl lui **Patrașcu Stârce** și de la moșul său **Mateias Stârce** visternic¹¹, trăitor pe la 1563¹².

Vistiernicul Mateieș Stârce a avut 4 feciori, anume: **Patrașco, Ionașco, Dumitra și Gaftona**¹³.

Pătrașco la rândul său are trei urmași: **Isac, Darii și Constantin**¹⁴.

Constantin, pârcălab de Hotin, însurat cu **Anghelușa**, fata lui Pătrașco logofăt, are pe **Miron, Ileana** „starpă, pe care au ținut-o Miron Ciugole” și pe **Gheorghe** pitarul¹⁵.

Pitarul Isac Stârcea dănuiește la 12 septembrie 1648 „cuconilor frăține-său **Costandin Stârce** pârcalabul” un iaz de pe moșia Popeni. Constantin Stârcea era căsătorit cu **Anghelușa**, fiica logofătului Pătrașcu Șoldan căreia la împărțala cu frații și surorile ei din văleatul 7145 <1636 septembrie 1-1637 august 31> primește între altele „parte ce se va alege în moșiia Jăverdenii la ținutul Dorohoiului”¹⁶.

Anghelușa le împarte lui **Gheorghe, Miron și Ileana** la 20 ianuarie 1659 moșiile pe care le-a avut. Miron și Gheorghe Stârcea cu rudeniile lor își împart la 13 mai 1670 „moșiile ce le-au avut de pe strămoșul lor Măteieș Stârce visternic”. Domnul Gheorghe Duca poruncește la 21 ianuarie 1670 lui Duciman căpitan și Nicola din Băloș să hotărâscă părțile de moșie ale lui Gheorghe Stârcea „pe unde au ținut moșul său Patrașcu log(o)f(e)t, și unchiul său Șoldan vornicul, și tatăl său Costandin Stârce pârcălabul”¹⁷.

Gheorghe pitarul are doi feciori: **Oprișan și jicnicerul** Lepădan, atestați de scrisoarea de învoială a celor doi frați din 17 septembrie 1704. Nicolae Mavrocordat dă lui Gheorghe Lepădatu la 17 septembrie 1746 carte domnească pentru alegerea moșiilor¹⁸.

Am prezentat ramura Stârceștilor din care se trage Todosiica, măritată cu Chiriac Docan, părinții lui Ion Docan.

Ion Docan (decedat în 1799), conform mărturiei lui Costin Catargiu, Iordache Lambrino ban și Grigoraș Costache paharnic din 13 decembrie 1793 se trăgea din neamul Gavriliteștilor și era nepot de fată jicnicerului Lepădan Stârcea¹⁹. Ion/Ioniță Docan era ginerele lui Antohi Strătilă căpitan din satul Sărățeni, ținutul Fălciului, cu a cărei fată Bălașa s-a căsătorit. S-a recăsătorit cu Anița, decedată la 1800²⁰. Se păstrează izvodul de zestre din 13 august 1755 a Nastasăicăi Docan, fiica Todosiicăi și a lui Ion Docan, prin care primea două pogoane de vie la Rădești, „p(o)l de stânjâni de moșie din Răs(i)penii di pe Jărav(e)ță ... încă 238 de stânjini de moșie i cu un iazu de moar(ă) în Răs(i)peni”. Însemnarea din 2 noiembrie

1759 de pe izvodul arătat glăsuiește: „*Pentru această zăstre care nu i-amu dat fiicii mele care arat anume care i le-amu preț(ă)luit bănești și neavându zăstre să-i dau sau ban(i), i-amu dat 238 p(o)l de stânjân(i) de moșie și c-unu iazu de moar(ă) și cu p(i)etrelle morii afară dinu 238 p(o)l de-stânji(ni) de moșie ce i-amu dat zestre tootu în hotarul Râspenilor pea pa Jeravăț(u) lui și e-amu dat și zapis(e)le moșii*”. Însemnarea este însoțită de iscăliturile Todosăicăi Docan, Ion Docan și Toader Docan „brat ego”²¹.

Hotarnica din 21 iunie 1716 demonstrează împărțea făcută de clucerul Gavril Costachi cu nepoții lui Petriman, Tecuciu și Bălăban în urmă căreia Fântâna Florii a rămas pe partea clucerului în schimbul unor izvoare „*ce vin în vatra satului Spinenii din gios*”. Spătarul Ilie Costachi face un schimb de moșii cu Costandachi, de la care este cumpărată partea de moșie cu Fântâna Florii de căpitanul Antohi Strătilă, primită de Ion Docan zestre după căsătoria cu Bălașa Strătilă. Neculce medelnicer judecă la 5 decembrie 1775 pricina dintre Ioniță Docan cu Ion Mihăilă și alți răzești din Spineni și hotărăște ca „*Ion Docan și cu soție sa Bălașa să-ș(i) stăpâniască moșie și cu Fântâna Florii, după cum îl arată în scrisorili ci le ari la mâna*”²².

Ion Docan, mazil de Fălciu, se plângea domnului în 1776 de împresurările suferite din partea răzeșilor de Spineni și a locuitorilor de pe partea sa, care „*fac alișveriș cu țarini, cu pâine și cu altele, pe care i-au dijmuit mai în anii trecuți, și ei în tărîe au spart stog și ș-au luat dijma înapoi, și calcă moșie jăluitarului cu vitele lor, cum și o pădure ce iaste pe moșie iar(ă) ș(i) o taé, cari acea pădure arată că iaste apăratură moșii*”, la care se adaugă stăpânirea Fântâni Florii, pentru care au fost dați de Neculce medelnicer la judecata avută „*rămaș(i), și lemnul ce-au pus în fântână să și-l ia și să-ș(i) pui jăluitar(ul) alt lemnu ghizdele la fântână, și ei nu se supun acei hotărâri ca să-ș(i) e lemnul*”. Grigorea la III-lea Alexandru Ghica poruncește la 25 iunie 1776 biv vel banului Costandin Greceanu și biv vel medelnicerului Neculce, ispravnicii ținutului Fălciu să cerceteze împresurările amintite²³.

Ion Docan era moșinaș și în Bertești „*pe parte ce ari dată zestri de socrul său Strătilă căp(i)t(an), cu scrisori vechi*” de unde a fost scos înainte de 22 februarie 1776 de Ioniță Novac și neamurile lui din Cârja și de Maria Samsoniasa de la ținutul Fălciului²⁴. Grigore Alexandru Ghica scrie la 22 februarie 1776 Episcopului Inochentie al Hușilor și medelnicerului Neculce, ispravnicul ținutului Fălciu, să cerceteze jalba lui Ion Docan, mazil din Fălciu, împotriva lui Ioniță Novac din satul Cârja și a neamurilor sale pentru stăpânirea moșie²⁵.

La 2 februarie 1783, Ion Docan se număra printre hotarnicii moșiei Scripțânești²⁶, aceeași calitate având-o și la 29 iunie 1785²⁷.

Ioan Docan a avut o fiică, căsătorită cu medelnicerul Ioniță Burchi, pe Panaite (decedat la 1821) și Costache, cu studii în străinătate între 1802 și 1807²⁸.

Polcovnicul Panaite Docan a fost fiul lui Ion Docan și al Bălașei. Moștenitorii lui Vasile Stârcea recunosc în 1811 polcovnicului Panaite Docan dreptul său de moștenire în averea Stârcească.

Panaite Docan a fost căsătorit prima dată cu Ecaterina Liga, fiica vornicului de poartă Iordache Liga, cu care are trei copii: **Gheorghe, Pavel și Marghioala**; iar a doua oară cu Zoița Cuza, sora lui Ioan Cuza, tatăl domnitorului, cu care are patru copii: **Nastasiica (Anastasia), Neculai, Ioan și Panait**²⁹. Era cumnat cu medelnicerul Ioniță Burchi, a cărui fiică era măritată cu serdarul Ioniță Venițianu în 1818³⁰.

Îl găsim ca postelnicul (1805): polcovnic (12 august

1810³¹; 1811) medelnicer (10 mai 1814; 30 august 1818)³², pitar și căminar.

Medelnicerul Panaite Docan își cumpără la 30 august 1818 în Bârlad casele lui Gheorghe Gociul, care prin actul de împărțea din 20 august 1819, încredințat de Judecătora Botoșani, revin comisului Neculai Docan, fiul și clironomul „răposatului” căminar Panaite Docan. Comisul Neculai Docan la rândul său solicită în 1841 Judecătorei încredințarea zapisului prin care a vândut maiorului Neculai Boteanu de veci casele din târgul Bârladului cu prețul de 250 de galbeni blanci³³. Vornicul și cavalerul Nicolae Docan își regulează dispozițiile testamentare la 14 aprilie 1866 pentru împărțirea și administrarea averii mișcătoare și nemișcătoare ce urma a fi împărțită între soția sa Smărăndița, desemnată epitropă și administatoare absolută, și cei trei copii, anume Maria, Pulheria și minorul Alexandru. Testamentul răposatului vornic și cavalier Nicolae Docan, scris de „amicul meu Vasilie Alecsandri” și semnat de cel în cauză, va fi publicat în mai 1866³⁴.

În 1847, în urma cererii banului Manolachi Coroiu și ginerelui său Panaiti Docan, fiul polcovnicului, Judecătoria intervine pentru a fi publicată îndestularea creditorilor în termen de 40 de zile. În termenul fixat s-au prezentat și alți creditori „cerând îndestulare de la Judecătore”. Banul Manolachi Coroiu și ginerele lui nu s-au îngrijit de depunerea banilor la Judecătore „din vreme sau a asigura mijloc de îndestularea lor”. Judecătoria publică „din nou spre obștească știință, ca toți creditorii d(umisale) banului să-și caute de-a dreptul îndestulare de la d(umnea)lui datornicul”³⁵.

Părți de moșii nealese aveau în 1805 medelnicerul Ioniță Burchi și postelnicul Panaite Docan la Spineni, Drăgomănești și Bertești pe Elan, în ținutul Fălciului³⁶. Polcovnicul Panaite Docan, răzeș de „*de moșia Spinenii și Drăgomăneștii*” s-a judecat în mai multe rânduri cu răzeșii din moșiile arătate. În învoiala din 29 iunie 1810, Panaite Docan arată că „*răzășei s-au arătat pricinuitori, că pi undi să alesă părțile mele în driptul bisăreței și altor acareturi ci am în margene Drăgomăneștilor din gios să luas(e) câtiva cas(e) și vii di ali răzășelor, și puindu-și în multé rânduri vedili cu zapisă încredințaté și boiari rânduți că vor mergi negrișit să ni giudicăm la Cinst(itul) Divan, și neci la una din vadeli n-au fost următori a mergi*”³⁷. La 12 august 1810 era hotărâtă moșia Bertești a lui Panaite Docan. Pe Elan se găsea moara lui Docan³⁸.

Manolachi Cujbă baș bulucbaș semna la 20 februarie 1811 un izvod de scrisori primit de la „vărul Panaite Docan” pentru moșiile Rădești și Telegi de la ținutul Covurluiului, care face referire la zapisul de schimb din 25 decembrie 1699 între Adămești și Docănești, primii dând „parte lor din Telegi”. Măriuța și Gheorghe cu alții a lor, nepoții Soficiăi și Bejănesei, surorile lui Docan, vând la 15 aprilie 1799 sulgerului Ioan Cârjă părțile lor din moșia Rădești, care cumpără și alte părți din Telegi și Rădești de la răzeși. Panaite Docan a răscumpărat 207 stânjeni din trupul moșiei Telegilor de la răzeșii din Rădești la 21 decembrie 1809, care la rândul lor i-au răscumpărat de la sulgerul Ion Cârjă.

La 10 mai 1814 vornicul Dimitrie Bogdan, spătarul Ioan Jora, spătarul Gavril Iamandi, banul Gheorghe Cuza, căminarul Mihalache Cerchez, medelnicerul Iordache Oprișan și medelnicerul Panaite Docan împart între ei 384 de suflete de robi țigani cumpărați în tovărășie de la Iancu Balș cu prețul de 44160 de lei³⁹.

Conacul familiei Docan se găsea în satul Docani. Biserica cu hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel din satul Docăneasa

a fost ctitorită din zid de „boierul” Panaite Docan în 1802⁴⁰. Ridicarea bisericii s-ar fi săvârșit între 1800 și 1802⁴¹. Raportul protopopului Despărțirii a II-a, Ioan Ghinea, semnat și de secretarul Protopopiatului, G. Ionescu, din 29 noiembrie 1861, înaintat ieroarhimandritului Melchisedec Ștefănescu, Locotenentul de Episcop al Eparhiei Hușilor, ne dezvăluie pe boierul Lascar Catargiu ca proprietar al bisericii aflată în cea „mai mare stricăciune și gata a să ruina cu desăvârșire”⁴², pe lângă care intervine ierarhul hușean la 19 decembrie 1861 „ca pentru onoarea D(umnea)voastre și susținerea religiei să binevoiți a regula cele ce veți socoti de cuviință în acest caz”⁴³.

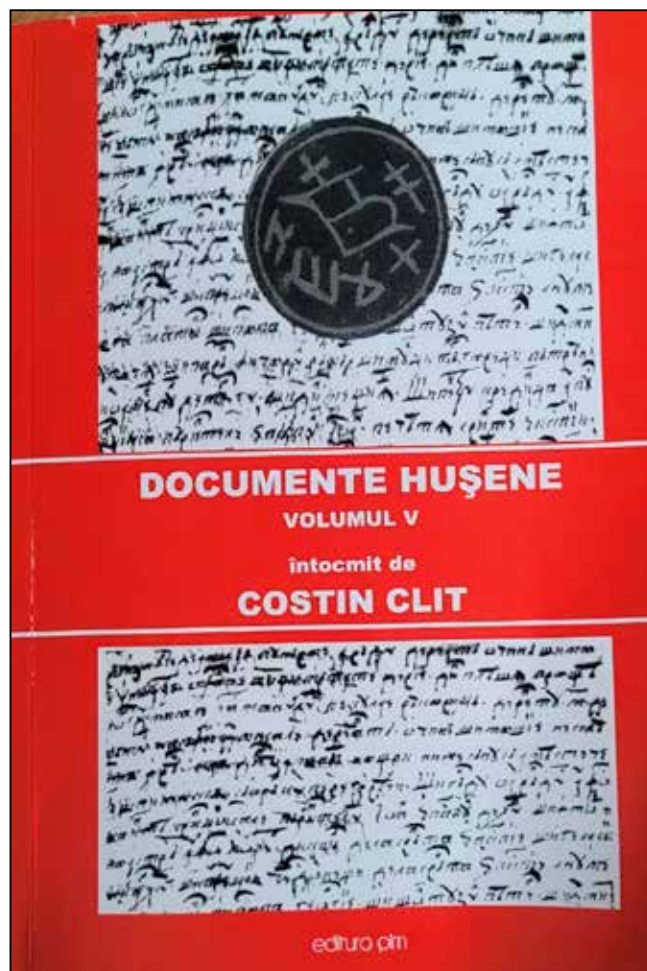
Note:

1. Nicoleta Stan-Țurcanu, *Din viața lui Nicolae Docan*, în „Academica”. Revistă editată de Academia Română, Anul XXX, nr. 1-2 (351-352), ianuarie-februarie 2020, p. 90.
2. *Catalogul Documentelor Moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, IV, 1970, p. 47, nr. 103.
3. *Ibidem*, p. 160, nr. 661.
4. *Ibidem*, p. 468, nr. 2133.
5. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/118.
6. Mihai Dim. Sturdza (coordonator și coautor), *Familiele boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, vol. VI, *dabija – Exarhu*, București, Editura Corint Books, 2017, p. 130
7. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXIV/151.
8. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/122, nr. 9.
9. Mihai Dim. Sturdza, *op. cit.*, p. 130.
10. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/119.
11. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/122.
12. Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova în sec. XIV-XVII*, București, Editura enciclopedică română, 1971, p. 326.
13. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/122.
14. *Ibidem*.
15. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/119; 122.
16. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/122.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*.
19. *Ibidem*, nr. 9.
20. În alte surse, Bălașa apare ca fiica lui Andronachi Strătilă, răzeș bogat din Huși; Mihai Dim. Sturdza, *op. cit.*, p. 130.
21. Costin Clit, *Documente hușene*, Iași, Editura PIM, vol. V, 2023, nr. 270.
22. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXIV/210; a se vedea și Costin Clit, *op. cit.*, nr. 164.
23. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXIV/216.
24. Costin Clit, *op. cit.*, nr. 317.
25. Idem, *Documente hușene*, Iași, Editura PIM, vol. IV, p. 126-127, nr. 139.
26. Idem, *Documente hușene*, vol. V, nr. 357.
27. *Ibidem*, nr. 383.
28. Mihai Dim. Sturdza, *op. cit.*, p. 130.
29. Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească*

(1866-1900), București, Editura ALL, 1998, p. 69-70; Petronel Zahariuc, *Nicolae Docan (1874-1933)*, în „Arhiva genealogică”, VII (XII), 2000, nr. 1-4, p. 35-36.

30. Costin Clit, *op. cit.*, nr. 543.
31. Arhivele Naționale Iași, Colecția Documente, 604/59.
32. „Foaie sătească”, 1841, nr. 49 din 12 iulie 1841, p. 380.
33. „Foaie sătească”, 1841, nr. 49 din 12 iulie 1841, p. 380.
34. „Progresul” din 28 mai 1866.
35. „Foaie sătească”, 1847, nr. 47, din 23 noiembrie 1847, p. 369.
36. Costin Clit, *op. cit.*, nr. 543, nr. 465.
37. *Ibidem*, nr. 486
38. *Ibidem*, nr. 488; idem, *Moșiile mănăstirii Aron Vodă din ținutul istoric al Fălciului*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”. Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui, XXXVIII, 2017, p. 60 (Mărturia hotarnică a lui Iordache căminar pentru moșia Rânzești, ținutul Fălciului din 30 iulie 1818); Arhivele Naționale Iași, Colecția Documente, 604/59.
39. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DLXV/142.
40. „Anuarul Eparhiei Hușilor pe anul 1938”, Huși, Tipografia și librăria George Cerchez, p. 129.
41. „Anuar”, editat de Administrațiunea Casei Bisericii, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1909, p. 430.
42. Arhiva Episcopiei Hușilor, fond Cancelarie, dosar 42/1861, pachet 19, f. 210.
43. *Ibidem*, f. 211.

SEMNAL

**GHEORGHE GHERGHE
MIHAI APOSTU**

URDEȘTI, UN SAT DIN ȚINUTUL FĂLCIU

Satul Urdești își are vatra pe un deal între Valea Elanului și Valea Jigăliei. Toponimul are la bază numele de persoană URDEA, iar sufixul „ești” indică pe urmașii celui care „a bătut parul”. Acești urmași au format o comunitate. Prin urmare, Urdești este un oiconim.

Urdea credem că este o creație românească, pornind de la termenul cuman UR, care a desemnat un stăpân, un domn. Există posibilitatea ca pe acest deal care domină o porțiune din Valea Elanului să-și fi avut sălaș un conducător cuman. Toponimul Urdești apare, în unele documente, cu forma Hordești.

În Moldova medievală, a activat o mare familie boierească cu rosturi politice, familia de mari dregători HURU. Proprietățile acestei familii au fost concentrate în ținuturile Fălciu, Tutova și Covurlui.

Bazinul râului Elan a fost locuit intens în perioada migrației turanice, o demonstrează onomastica.

Satul Urdești a intrat în istorie în anul 1467, iunie 30. Certificatul de naștere a satului a fost semnat de Ștefan cel Mare, documentul fiind emis la Bârlad. Atunci, în Urdești trăiau urmașii lui Urdea, în calitate de coproprietari în moșie, adică de răzeși. Termenul „răzeși” este de origine cumană, adaptat la condițiile locale de români și de maghiari.

Primul document al satului ne informează că moșia satului a fost stăpânită de doi bătrâni, prin urmare cel care „a bătut parul” a avut doi urmași.

Satul nu a luat ființă în 1467. Vechimea lui este mult mai mare, fiind sugerată de existența celor doi bătrâni, dar, mai ales, de faptul că răzeșii erau destul de numeroși pentru acele timpuri când un sat avea între 5 și 20 de case.

În 1467, Ștefan cel Mare a întărit un act de vânzare cumpărare. A vândut jumătate de sat lui Florea și fiii lui: Ion, Danciu, Mihalea, Toma, Simion. Cumpărător a fost Stoica - cu fiul său, Manciu. (D.R.H., vol. II, nr. 147).

Vânzătorii și cumpărătorii au fost neamuri. În acel timp, legea protimisului nu permitea vânzarea de pământ la străini, preemțiune aveau neamurile.

Locuitorii satelor se aflau în anumite relații de rudenie. Mai mult, între locuitorii satelor apropiate se stabiliseră legături de rudenie.

Documentul din 13 martie 1531, emis la Vaslui de Petru Rareș, a întărit jumătatea satului cumpărată de Stoica și fiul său în 1467. Atunci, trecuseră aproape 65 de ani, proprietarii au fost nepoții celor din 1467 : „Barbu, fiul lui Manciu și verii lui, Tatul și Giurge și surorile lor, Mara și Neaga, copiii lui Stoica” (D.I.R., veacul XVI, Mold. Vol.I, nr. 296).

Peste aproape o sută de ani, satul Urdești apare în proprietatea familiei de dieci Corlat. Suntem informați de un document emis de Miron Barnovschi Moghilă Voievod, în 20 aprilie 1626. Atunci, Vasile diac și nepoții săi, Păcurariu, Toader, Vasile, Apostul, „fiii Irinei, toți nepoți ai Gagei, strănepoți ai lui Petru și ai lui Vlaicu” au primit întăriri „pentru dreapta lui ocină și dedină, jumătatea satului Tămășeni, care este în ținutul Fălciului, pe râul Jigăliei, care a fost cumpărătură a străbunicului lor Petru și fratele său Vlaicu, de la Toader

paharnic, fratele lui Stan, și de la Negrilă, ...și satul Fântânele unde au fost casele lor și la Horeștii de sus și Urdești și alte siliști la Capul Piscului care acum se cheamă Busteștii” (D.R.H., XIX, nr. 45, p. 63).

Neamul lui Corlat, cunoscut în toată Moldova, a avut proprietăți în multe zone ale țării, dar a avut originea pe Valea Elanului, au fost oamenii locului. Suntem informați de documentul din 1626, care face precizarea: „și satul Fântânele unde au fost casele lor”. Același document ne informează și despre unii dintre strămoșii neamului: „Vasile diac și nepoții săi, Păcurariu și Toader și Vasile și Apostul fiii Irinei, toți nepoți ai Gagei, strănepoți ai lui Petru și ai lui Vlaicu”. Acești strămoși au trăit pe Valea Elanului. Neamul Corlat nu a fost singurul proprietar al satului Urdești, moșia a avut și alți răzeși, o confirmă documentele ulterioare.

La începutul secolului al XVIII-lea, părți din sat au intrat în proprietatea lui Lupu Costache, prin cumpărare. Acesta, în 1705, a cumpărat două părți de loc „din Siliști Urdești” de la Tătar Iorga și Baltag (acesta fiind urmaș al Corlăteștilor). (Costin Clit, „Documente Hușene”, vol. V nr. 374).

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, neamul Costache stăpâna cea mai mare parte a satului (peste tot satul). După 7 iunie 1786, este cunoscut un „Perilipsu di pi scrisori”, pe moșia Urdești aflată în proprietatea „doamnei Todosica, fiica răposatului ban Scărlătachi Costachi (nepoata lui Lupu Costache n.n.)” (*Ibidem*).

Todosica avea toate actele de proprietate ale moșiei Urdești emise în secolul trecut (inclusiv actul din 1467).

Stăpânirea neamului Costache în Urdești este alt capitol din istoria satului.

S
E
M
N
A
L

Iorgu Gălățeanu

CRONOLOGIA UNUI
GRECO-MOLDAV

UN POEM DE...

IOANA DOR

RETĂ-MARGARETĂ*Mamei mele*

Margaretă-Retă,
Retă-Margaretă,
Te-a cumpărat pământul
cu bănuți de margaretă?
Ce faci acolo unde ești?
Ți-s ochii boboci de margaretă?
Ți-au crescut unghii
din petale de margaretă,
Retă-Margaretă?
Și trup ți-e tulpină de margaretă?
Mă voi așeza ușor
la mormântul tău
să aștept cum crește iarba.
Tu când vei răsări
dintre frunze și furnici?
Unde ești tu, Retă-Margaretă?
De voi cânta așa, vei răsări?
Margaretă-Retă,
Retă-Margaretă,
Flori de margaretă,
Dor de Margaretă.

ȘTEFAN AMARIȚEI**(pe această poartă invizibilă)**

Pe această poartă invizibilă explodau voci
sau motoare de mașini
în tot labirintul de străzi suburbane
dar în acea zi încetinea curba drumului
și ardeau florile în glastră
de o încălzire globală grăbită
nu-mi amintesc ce gătise pentru prânz
femeia cu același nume de familie cu mine
nici dacă despre Simona Halep
despre Inna sau altcineva
am vorbit preț de două-trei minute
deși tăcerea mea de carne
cuvântul de pâine
neliniștea mea parabola unui vers
întinsă ca un pod peste lexicul limbii române.

(un om cumsecade)

Un om cumsecade și alcoolice
mângâie fulgii merilor în floare
apoi ca un copil zburdalnic
cu estetica chipului în crâmpoie de țigară
povestește lungi istorii
cu gravitatea cerută dimineața
când te privești în oglindă –
ce băiat drăguț!
și orologiul orașului găjâie tac-tac
mai devreme decât trâmbița păsărilor cântătoare.

MIRELA CHICOȘ**Semn de-ntrebare...**

M-am lovit de Tine, brăzdând cerul în zori,
Nebănuind că Ești atât de aproape de noi.
Deștelenind norii cu pluguri de sori
Ți-am adus, ca ofrandă, nemurirea-napoi...

„Păstrează-o până-n Ziua de Apoi și-ncă-un pas“,
Mi-ai cerut. Ce aș putea să fac eu cu ea?
Povestea-mi de pribeag și de pripas
Stă scrisă deja-n pâlpare de stea.

Se pare că-Ți este destinul la fel cu al meu.
Cutreierat de Sus în Jos de mister și mirare.
Cea care-mi vântură viața sunt eu?
Ori stilizarea unui semn de-ntrebare?

Seara

Mă blagoslovește seara și îmi dă binețe.
Luna își proptește cotul de o stea.
Mi se-afundă trupu-n vraf de frumusețe,
Neguri mă-nfășoară-n fald de catifea.

Se adună gânduri, șoapte și visare
La taifas de taină și ghioc.
Carul Mic brăzdează unde blânde-n mare,
Carul Mare-aruncă-n liniști cu noroc.

Mi te simt aproape. Simplă amăgire!
Mă cuprinde dorul și mi-e frig și ninge.
Într-un cânt de leagăn, mai presus de fire,
Îngerul tăcerii sufletul îmi stinge.

Frânt în două cerul magic, purpurat
Se agață-n genele, clipind de-albastru.
La răscruci de timpuri sfinții stau la sfat,
Ruga-ngenunchează-n colburi de sihastru.

NICOLAE ARTENE

Clipa, clipind

O clipă, clipești și te-ntorci mereu
ca un izvor curgi fără întoarcere;
uită-mă și-ascunde-mă...
așa mereu mă deapănă!

Cu toate încercările prin care mă zbat
săgetând adâncurile,
mă strecor printre toate din jur
și-aș vrea să încap!

Fulgerător mă lovesc întâmplările
din care voiesc să scap,
ard în mine mereu întrebările –
și cu toate incertitudinile mă adap!

Urcă-mă stea a gândului dincolo de margini
pe un tăpșan al inexprimabilului,
să culeg ciorchinii cerului –
fructe ascunse ale imaginarului.

Vino...

Iuliei Păduraru

Vino! Mi-am zis;
se despică noaptea
și gândurile-n rouă sunt muiate,
iar țărnel alb
promis în vis
când oare l-om străbate?
Vino! mi-am zis
și mută-mi corăbiile,
căci marea-i învolburată;
ochiuri de apă tresaltă prin vis
și îngeri aproape înoată.

Vino! mi-am zis
și-acultă strămoșii
cum pășesc peste timp;
și jarul din lună-l stârnește.

Tăcerea se zbate-n miriști de stele
convoaie albastre trec printre ele...

Vino! mi-am zis
și urcă prin mine
noapte-i balaur
ce urlă la stână...
pământul și zarea,
pustiul, adâncul –
când nimeni n-ascultă
și mort e cuvântul!

SIMION BOGDĂNESCU

Se făcea că...

...și florile s-ar ierbi.
(N. Stănescu)

Liniștea stătea locului
sau se întorcea la ea acasă,
sau strecura în sângele meu
o părere:
Se făcea că devenisem iarbă
și încolțeam într-o mie de fire verzi,
îmi ieșea iarba din trup,
să-mi amintească de înmormântare,
nu vedeam astrele dinainte
și nu zăream nici asteroizii dinapoi,
ningea peste iarba mea cu mierle răcoroase, de catifea magnetizată,
duioase viersuri de mierle albe
și mă întroieneau până sus
la Dumnezeu
și-acolo se făcea
că înverzeam,
deveneam și mai verde
și nu bănuiam unde-ncolțise trădarea
morții prin iubire
și a iubirii prin moarte,
se făcea că mă ciuguleau mierlele albe
și că tot ierbeam și ierbeam infinit...

Despre Ioana (d'Arc) pe cai

Coapsa ta
și inima ta
și privirea ta
se sting ca
lumina
și se duc
undeva, pe văi,
căci o plângere începe
c-o plângere,
o mergere pe cai
începe c-o mergere,
dar dragostea rămâne
pe veci
ea nu mai merge,
ea nu mai merge,
stă pe cai,
zace sub pieptul
păsărilor
moi în culcuș
Je t'aime,

*Salammbô, Salammbô,
Je t'aime,
te iubesc,
dă-te jos
de pe cai,
dă-te jos
ca să tremuri
ca iapa
lângă coastele mele,
căci o plângere
începe
c-o plângere,
o mergere pe cai
începe
c-o mergere,
dar dragostea rămâne
pe veci
ea nu mai merge,
ea nu mai merge,
stă pe cai.*

EMMA POPA

Vânătoare în oglindă

Regula jocului
Încălcată mereu
Animalul de pradă
Învins de privirea blândă a căprioarei
Incapacitatea vânătorului
De a-și ucide victima
Care se prăbușește
Totuși
Răpusă de spaimă

Medicamente pentru îngeri

Îngerul e bolnav
Îl dor aripile, doctore
Nu mai poate zbura
Zi de zi îl doftoricesc
Cu pilule de zâmbet
Îl pansez cu lumină
Dar el e obosit, doctore
Și atât de trist
Că-mi vine să-i plâng de milă
Îl mai scot din când în când
La plimbare
Pe sub teii în floare
(lui îi plac foarte mult teii
astă iarnă ningea
și lui îi era dor de parfumul lor)
dar parcă nu-i vede

Ce să mă fac, doctore,
Cu îngerul meu?
Să mai poată zbura
Să mai poată cânta și visa
Cum făcea înainte mereu?

Recomandă-mi un medicament
Pentru aripile lui frânte
Și-am să-ți dăruiesc
Calea Lactee
Cu toate stelele-i multe.

SIMON SALCĂ Jr.

umbre japoneze

1
bufnița se ascunde
în piramida roșie.
furtuna umbrelor abia a-nceput

2
pe panoul de hârtie
raza izbește fluturile -
în ochiul ei: lacrima

3
bătaie de aripă,
umbră deasupra -
umbră dedesubt

4
gura larg deschisă
drenând noapte de opal -
umbră începând să tremure

5
cad frunzele arborilor,
inimi de vânt:
gheață de umbre.

6
șerpilor trăiesc în aer azi
strivindu-ne fețele umane...
surâs ca o umbră

7
tavernă
lampioane chinezești -
evantaie de umbre

8
în depărtare
zorii toamnei -
soarelui îi e dor de umbră

9
aripi înțepenite
buzele iubitei -
fugi de umbra urii

10
vara se topește
pe trotuar
propria mea umbră

11
japonia dragoste
românia dragoste
pe hârtie aceeași umbră

12
atârnați de munți
frați cu codrul
care umbră ne ascunde mai bine?

13
tata m-a luat într-o zi
să-mi arate umbrele...
eu nu m-am mai întors

14
în lumina rampei
vedeți
doar umbre

15
umbra poetului
e chemată
după poreclă

16
pășind pe frunze galbene
în umbra arborelui
fiind mort după un asemenea trup

17
șaptesprezece silabe
a optsprezecea...
deja umbră.

19
umbra viselor mele
are în limba japoneză
șaptesprezece silabe

20
am numărat douăzeci
tu aștepți în poartă
doar umbra

21
asfințit de toamnă
văl de lumină -
nici urmă de umbră

ADRIAN VOICA**Sublimare**

Îndepărtez ce-i omenesc în mine
Și-ajung la profunzimea din suspine.

Ce nu se știe

Fac din cuvinte mândru evantai
Rotind ușor mișcărilor din grai.

Noutăți

Rămâne goală casa mea de sus –
O vizitează umbra lui Isus.

Schimbări

Atingi pământul, dar el nu simte,
Altul e cântul, dar tot fierbinte.

Singura certitudine

Nici eu nu știu unde mai sunt acum !
Știu doar atât : mă aflu iar pe drum.

Poezia

Emoții de îndrăgostit
De câteori te-am întâlnit.

Puterea gândului

Atras de Marele Necunoscut...
Să fugi în cârje, cine-a mai văzut !

Somn anulat

Zilnic, vocea care îmi dictează
Câte-un distih, e pururi trează.

Boema controlată

Versul meu fuge printre cuvinte
Fără să știe ce-i înaintea.

Poetul

Plantez oglinzi la margine de vers
Să văd ce se petrece-n Univers.

Pepita

Pe timbrul cu narcisă, parfumul fericirii
Păstrat din tinerețe în turnul amintirii.

Colț de pagină

Câte un strop de sacră încântare
Poezia are pentru fiecare.

Boală grea

Încerc un sentiment de neputință
Când văd cum merg spre neființă.

Menire

Lui Zenovie Cărlugea

Să leg cuvintele mi-e dat
În vers cu miros de păcat.

Spectacol

Cortina încet se lasă pe un spectacol trist
Vegheat din înălțime de fericitul Christ.

Uneori...

... Limbaj voit bolovănos
Dar cu inserții de frumos.

Inspectie de toamnă

Lui Petre Isachi

Întoarce vântul frunzele să vadă
Culoarea cu vibrații de Eladă.

Distihul

Când crezi că scapi de grija versului lucrat
Distihul îți șoptește: Nu e adevărat'.

Lucid

Cu conștiința scurtului popas
Închid misterul pentru care-am ars.

Pregătiri de drum

Neliniștile mele în lacrimi s-au topit
Și-mi colorează versul cu negru infinit.

Noua realitate

Lui Nicolae Dumitrescu

Trăiri mai vechi, ieșind la suprafață
De noapte dau și de pereți de gheață.

Pastel ascuns

Neobosita ploaie, activă de aseară
Încearcă tamburina sunând a primăvară.

Bisturiu cu grafit

De fiecare dată când vă scriu
Fac operație pe viu.

Menire

Din pumnul de cuvinte, buchet de poezii
Din sunetele sfinte frumoase simetriei.

Îngrijorat

Bătrânul an mai are de trăit o zi –
Apoi se vor mai scrie poezii ?

Remember

Viața își ascunde adevărata față
Când îți arată masca de paiată.

Forța cuvântului

Cu meșteșug surprinsă, cu aripile-n vânt
Se mută clipa în cuvânt.

Sculptură în piatră

De-o vreme ritmul pur mă ocolește
Și doar în flori de colț se regăsește.

Ocolind fulgii

Cât a trecut de când mergeam de mână !
De am fi strâns dovezi o săptămână!

ROXANA GALAN

GEORGE IRAVA ȘI ZBORUL COCORILOR CĂTRE ETERNITATE

La moartea poetului George Irava, am îndrăznit să vorbesc despre omul „real” cu familia ce sprijinea lemnul catafalcului, care păstra încă nealterat trupul defunctului. Un trup ce pleca în iarna sufletului cu dragii lui cocori, păsări care veniseră și vor veni în fiecare primăvară să ciugulească roua de pe mormânt. Doamna și muza poetului vorbea cu lacrimi în ochi că George era un om blând, dedicat familiei și poeziei, în aceeași măsură. Ea nu voia să se facă auzită, pentru că El era meșterul cuvintelor. Îl admira, îl încuraja, îl sprijinea, chiar și atunci când a renunțat la meseria de tehnician pentru a deveni jurnalist. A fost un model și pentru fiul lor, născut din Unul indestructibil pe care-l reprezentau. El, poetul, model de sensibilitate și de experiență tehnică, dar preaiubitor de cuvinte pentru ca să se dedice unui drum ce nu i se potrivea, și-a protejat și încurajat la rândul lui acest triumphi familial binecuvântat. Poate veți considera că e o imagine idealizată a unui poet local și nu prea, dar George Irava a fost, cu adevărat, magicianul care știe să scoată, din jobenul și de sub pelerina lui, imagini lirice. Este poetul ninsorii, al cocorilor, al vieții și morții, cel care glorifică iarba și roua, apoi se pierde în eternitate.

Întreaga sa poezie poate fi sintetizată pe teme largi. E o poezie a „realității” căutate cu insistență. Libertatea pe care și-o asumă poetul, aceea de a încerca descifrarea realității, se concretizează în adevărate motive poetice, palpabil vizuale: iarba, roua, aripile de fluturi care se confundă cu cele de îngeri, albul, zăpezile, mieii, ca stare a purității sau a sacrificiului, iarba, ca simbol al constanței, prospețimii naturii... Totul aparține realității pe care dorim sau ne amăgim să o știm, să o cunoaștem, să fie a noastră. Pentru poezia iraviană, întreaga realitate e un mit, pe care l-a sacrificat, hrănindu-ne c-un miel, dăruit de un eremit asemeni „...chiriașului cu timpul neplătit.” Timpul e zar sau ninsoare, e albul pur trecut în nemiscare, eternul descoperit în realitatea scursă sub pământ, după răstignirea Mântuitorului. Autorul își permite în libertatea poeziei un zbor prin haos și prin spații, între trăire și repaos, își imaginează că poate lua cu sine „cuvintele mirate” surprinse de atâta realitate, ca într-o beție ce pare utopică, chiar și pentru conștiința creatorului. Rătăcitor printre cuvinte, care nu pot exprima întotdeauna înțelesurile lumii, poetul, Icarul actual, percepe în „clipa nebună” umbra, himera atinsă-ntr-un suspin și o întoarce spre a trăi mirarea. Și-ncoronat și-nfrânt, își clădește zidirea întru veșnicie cu o forță ireală: „Fără afara-n sine, nici sinea în afară/De nimenea în stare, ca să o interzică,/ Fiindcă ea e mișcarea aceea tutelară.”

O altă temă cuprinzătoare ar fi ninsoarea, iarna, albul, acestea din urmă, ca „derivate” din prima, dar și ca parte a vieții și morții. Copleșit de anotimpul alb, „Ninge din cer cu fulgi dezmoșteniți/Veacul îl naște din zăpezi pe Crist/”, poetul transcende lumea prin cuvânt, atinge haosul și speră să poată corespunda cu moartea, pentru a-și asigura nemurirea: „Ți-am cerut în scris o moarte,/Tu mă mângâi c-o uitare;/ (...) „Fă-mă ca să tac înscris/ Risipește-mă în haos,/Ca să mor în manuscris,/ Dureros de norocos/Fă-mă să respir repaos.” Gânditorul-poet păstrează aceleași obsesii albe, aceeași tendință oscilantă între credință și îndoială, înclinând mai mult balanța spre cea

dintâi: „În mine locuiește cel născut,/Dar și acela ce a vrut să fie./” Autorul riscă să devină o mănăstire nouă, cu o lumânare ce a ars intens, dar a început să scoată fum. E asemeni unui „peisaj uitat de Dumnezeu/De unde nu mai vine nici o veste.” Viața e cea care taie, reduce totul, puțin câte puțin, constată autorul, rămânând în urmă doar un rest: „Mult rumeguș și-un singur ferăstrău.” Durerea iernii devine o prezență continuă și aproape nesfârșită, iar în mijlocul ei, poetul visează „cu rănile deschise”, la o veșnicie spusă într-un „zvon de poezie” și-l cuprinde dorul de zăpadă, el însuși preschimbat în fulgi ce așteaptă să fie închețați: „Mi-e dor de o zăpadă...să m-adune”. Testamentul a fost scris și lăsat într-o silabă: „Când uitat voi fi de toți și toate,/Când absența voastră am s-o uit,/Voi putea

vorbi de libertate,/Și voi fi zidit în infinit.” Totul se întâmplă în acea silabă esențială, acolo unde vizionarul „Însingurat într-o tăcere” sălășluiește.” Pe muchia timpului curbat.” Să fi sugerat aici George Irava teoria curburii temporale care ar putea duce la existența lumilor paralele, vieților așisderea sau deplasarea în timp asemănătoare teleportării, datorată acelei curburii? Poetul își permite să stea la „rând pentru a muri”, în timp ce-n cimitir „morții respiră lungi acri”. În lumea reală trăiește într-o singurătate ce ninge peste paginiși se întreabă dacă să continue a scrie când se simte străin în propria sa „haină”, deși cuvintele continuă să se adune ca o condamnare, un destin creat-voit, căci e descoperitorul propriului eu, un înger care-a acceptat căderea de dragul cuvintelor, al zăpezii căreia i-a atins „Sânul fecund c-un fulg”, iar în marele Big-Bang, a statornicit veșnicia întârziind „rănit într-un amurg.” Gravitând în anotimpul hibernal, poetul zăpezii și al insomniei se supune, pentru că trăiește vârsta singurătății, a concluziilor meditative. În așteptarea fulgului ce i-a „... închis pleoapa cu o lumină/Sub care clipele fecunde,/Se străduiesc să mai rămână,/își duce„țărâna de mână.”

Cununosat cu „o zăpadă”, George Irava fură poezia cum „se fură o mireasă” și-o zidește pentru a ne-o dăru: „Și-am cuprins-o-ntr-o zidire,/Cu genunchii înfloriți./ Azi v-o dau s-o cheltuiți.” Tăcerea, singurătatea intrate în veșnicia proprie, îi sunt prietene asemenea zăpezii, cocorilor, ierbii, mieilor, mănăstirii, toate motive neîncetat prezente în ultimele volume. Îndoiala persistă în liniștea finalului: „Eu fug din scenă-ntr-o tăcere,/Păzit de-o clipă efemeră,/Rănit de o întârziere,/În care nimeni nu mai speră./Și totuși, scriu pentru o himeră.” Poetul încearcă a sintetiza imagini-simboluri ce i-au fost întotdeauna dragi, într-o frenezie creativă greu de stăpânit, în disperarea timpului ce se scurge spre final: „Ce-a fost, a fost” și autorul se autodefineste pentru că „moartea nu mi-o las/ Precum bat clopotele sparte”, identificându-se cu fulgul: „Cel din urmă fulg idealist.”

Concluziile testamentare constituie și ele o temă vastă și sunt înscrise în acel ultim vers al fiecărei poezii (stanțe) în care pulsează îndoiala asupra veșniciei: „Și timpul nu-mi ajunge să le spun/De zăpada ce m-a locuit” „...Că e târziu, e prea târziu” etc. În versurile lui G. Irava, devin tot mai prezente frigul, înghețul, dar și imaginea Paradisului din care descind mieii, mioarele... „Fulg și face treaba-n Paradis”, dar autorul este „fulgul prizonier”. Zăpada se transformă-n viscol, ger și îngheț: „Să bem paharul plin cu ger,/La balul fulgului regesc,/ Unde înghețul e firesc.”/ Aș putea continua la nesfârșit în tonul versurilor iraviene, urmând chiar și numai ultimele versuri ale stanzelor, dar m-aș opri la o concluzie prefigurată în versurile: „Într-o lume rebutată/Pe pleoapele icoanelor rănite.”/(...)”/Iarna îmi este singura dovadă.” Poetul caută prin eul liric, asemenea unui explorator melancolic și însingurat, esențe primordiale, coborâte dintr-un Paradis inaccesibil, chiar și gândului: „O Evă de zăpadă/Vinde la preț de dumping/ Ce-a mai rămas/ Din fructul interzis/(...) Păzesc turme de miei/Purificați în vis/ Dă-mi săptămână/Timpul tău de sărbătoare/ Să-l colorez c-un suflet/ Ajuns în Paradis./Că eu sunt cerșetorul/Intrat între cocoare,/Să cer singurătății,/Un orizont!”

George Irava se insinuează printre creatori și îndrăznește să lase un semn-cuvânt ce poate deveni nepieritor: „...am ajuns în burta/Calului de lemn,/Să cuceresc eterna/Cetate de cuvinte,/Cu îndrăzneala/De a lăsa un semn/În rădăcina ierbii/Aducerii aminte./ („Glonțul pornit din armă”) Autorul și-a găsit perechea-muză, căci e asemenea „cioplitorului” ce scoate la lumină: „Și de ești tu aceea. Ce vindecă de iarbă/Tu toarnă-i în ulcior/Perechea ta divină.” Călătorul „nu-și oprește a sa minte”, ci poate gusta din începuturi sau poate presimți ceea ce va marca eternizarea: „Din sânul Cosmosului/Sorbeam Calea Lactee,/De parcă mă hrăneam/Direct din pomul vieții,/ Învăluit în ceruri/Ce sfinte curcubeie,/Și-al cărui fruct îl gustă/ În vis numai poezii.”

Conștient de sfârșit, dar împlinit, poetul acceptă resorbirea esențelor împreună cu propria sa ființă care acceptă ultima aventură: „Țărâna toamnei dusă-n sămburi/E pentru că aud roua/Cum plânge cu ochii mei,/Peste rămășiți de iarbă,/Cum a plâns și-n alte rânduri.” Deci: „La urmă voi urca tăcut în Carul Mare,/Cu oasele albite/De drumuri lungi și ploii.” Totul în poezia lui George Irava e meditație asupra vieții, a creației, a creatorului, pe alocuri o meditație adânc picturală, dar în genere, adânc spirituală.

Ce-i rămâne poetului? Singur *ne* și își răspunde:
„Eu, poezia și o moarte!”

UN FIIND ȘI O FIINDĂ

Unul de repaos și mișcare,
Neavând cin' să-l repete
Și nici ce de repetare,
Neștiindu-se că este,
Neștiindu-se știind,
Se văzu deodată singur,
Singur și fiind.

Și, vrând ca singurătatea,
Peste verb, să nu-l cuprindă,
Se-mpărți cu verbu-n două:
Un fiind și o fiindă,
Din pământ și până-n grindă,
Și din grindă mai înalt,
Pân' pe țărnul celălalt,
De femeie și bărbat.

NĂSCUT ÎN TAINA DATINII

Născut în taina datinii sortite,
Precum roua-n diminețile fierbinți,
Intru-n tăcerea pietrelor cumiști,
Cu toate zborurile risipite.

Tristețile îmi sunt sărbătorite,
C-au fost vândute pe câțiva arginti
În lumea părăsită de părinți,
Și cu-amintirile tăgăduite.

A mai rămas doar lacrima uimită,
Să locuiască-n câteva cuvinte,
Cum locuiește-o aripă rănită,

Prin veșnicia zborurilor sfinte,
Unde tăcerea stă neiscălită,
În piatra lumii plină de ispite.

George Irava

ION TODOR

MUZELE LUI LUCIAN BLAGA (1895 – 1961)

Poezia este un veșmânt în care ne îmbrăcăm iubirea și moartea.
Lucian Blaga

La Blaga iubirea e lumină și sacralitate. E o taină și un mister adânc al ființei. Eul liric e iluminat de flacăra iubirii, așa încât schimbă și existența normală a anotimpurilor. Pentru poet, femeia e un mister: *Femeie/ce mare porți în inimă și cine ești...*, se adresează el iubitei.

Asemenea multor poeți (Goethe, Leopardi, Eminescu, Ion Barbu, Ion Vinea, Nichita Stănescu), inefabilul feminin a făcut ca resorturile sale lirice să vibreze cu mare intensitate: „Dragostea ne pune în legătură cu elementele și nu încapă îndoială că, alături de aer, apă, foc și pământ, ea este cel de-al cincilea element. Altfel anticii n-ar fi divinizat-o precum au făcut.”

Primii fiori ai iubirii îi va simți când, elev fiind la liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, va cunoaște la o petrecere școlară pe „fetișcana cu ochii vii și inteligenți”, numită de el „ghiocelul negru”, care, șapte ani mai târziu, îi va deveni soție, iubită și parteneră de viață până la moarte.

După absolvirea liceului, destinul face ca să o întâlnească pentru a doua oară la Viena, Cornelia studiind medicina, iar Lucian filozofia și biologia, cu o bursă obținută prin Onisifor Ghibu. Plimbările prin parcuri sau pe străzi, spectacolele văzute și concertele audiate împreună îi apropie mult, încât, în ciuda opoziției inițiale a familiei Corneliei, se vor căsători în 1920.

Perioada vieneză va fi deosebit de fertilă pentru poet, care va debuta în 1919 cu *Poeemele luminii*, volum inspirat de viitoarea soție căreia, de altfel, i-l va dedica. De remarcat este poezia „Izvorul nopții”, în care autorul face un portret metaforic iubitei sale: *Frumoaso,/ ți-s ochii-așa de negri încât seara/ când stau culcat cu capu-n poala ta/ îmi pare, /că ochii tăi, adânci, sunt izvorul/ din care tainic curge noaptea peste văi/ și peste munți și peste șesuri,/ acoperind pământul /c-o mare de-ntunerice./Așa-s de negri ochii tăi,/ lumina mea.*

Încă de acum se vor constitui trăsăturile liricii sale viitoare: poeme construite în jurul unei metafore centrale, iubirea ca mod de comunicare cu universul, vitalismul, dionisiacul și dorința de contopire cu cosmosul etc.

De-a lungul vieții, va cunoaște și alte femei de care va fi atras, cărora le va dedica poezii sau în preajma cărora va petrece clipe minunate. Totul cu îngăduința soției, așa cum reiese din jurnalul poetului: „*Chiar și acum când se întâmplă să privesc dincolo de morala conjugală prin grădinile altora, tot ea era aceea care mă consola oarecum, mângâindu-mi zâmbitoare părul ce mi se rărea pe frunte și cadentând un adagio de circumstanță: creația precede morala.*”

În ciuda faptului că în societate poetul era sobru și distins,

taciturn și introvertit, pentru cei ai casei și pentru prieteni era volubil și deschis, ardent și pătimaș când vorbea sau își apăra o idee. Acest lucru le plăcea în mod deosebit femeilor, care îl admirau nu numai ca poet și filozof, ci și ca bărbat.

În 1937 o cunoaște pe Domnița Gherghinescu-Vanea, la Brașov, pentru care face imediat o pasiune și căreia îi închină câteva poezii, printre care „Încântare”, în care își exprimă atât iubirea cât și gelozia față de multele persoane pe care le primea în casa ei transformată în cenaclu literar: *Domniță, din țară bîrsană,/lumină sunt, inimă, rană./ Trimite-ți-aș veste să știi/ veninul cu ce bucurii./ Pe masă-mi s-amestecă-n cană,/ Domniță din țară bîrsană./ Din visuri născute în zori/ trimite-ți-aș negrele flori/, dar teamă îmi e că le pui /în soare-n răscrucea oricui.*

Domnița era soția poetului și ziaristului Gherghinescu-Vanea. Ca fată, se numea Domnica Mocanu. Rămăsese orfană de mică și fusese mult timp bolnavă de tuberculoză. Adoptată de familia unei profesoare, este crescută și educată, absolvind Facultatea de Litere și Filozofie. Era deosebit de frumoasă și cucerise pe mulți bărbați care participau la cenaclul literar organizat în casa ei. Între ei, și Tudor Arghezi,

care îi închinase câteva versuri : *Întinsă leneșă pe canapea/ Domnița suferă în cartea mea...sau Domniță cu cinci turle în cetate/Răbdai aproape anul jumătate/Și-n așteptare număr ca nebunii/ Luceferii roțiți din coada lunii.*

O altă iubită va fi Eugenia Mureșanu, fiica unui emigrant român din America, întoarsă, după moartea tatălui, la Ocna Sibiului și apoi la Cluj. Absolventă și ea a Facultății de Litere și Filozofie, organizase la Cluj, pe strada Bisericii Ortodoxe, unde locuia împreună cu soțul ei, protopop al Clujului, un cenaclu literar la care participau personalități importante ca Victor Papilian, Bartolomeo Valeriu Anania, dramaturgul Ion Luca și Lucian Blaga. Discuțiile literare prelungite și vizitele dese ale poetului fac ca între cei doi să se nască un puternic sentiment de iubire, chiar dacă această apropiere se desfășura sub ochii soțului. Marele poet o alinta cu un nume de rezonanță iberică, Inej (inversul numelui Jeni): îi va dedica mai multe poezii, printre care : „Risipei se dedă florarul”, „Greerușă”, „Mirabila sămânță”. Din prima poezie reproducem câteva versuri: *Ne-om aminti cândva târziu/ de această întâmplare simplă,/de această bancă unde stăm/tâmplă fierbinte lângă tâmplă./De pe stamine de alun,/din plopii albi, se cerne jarul./ orice început se vrea fecund./risipei se dedă florarul./Polenul cade peste noi/ în preajmă galbene troiene,/alcătuiește-n aur fin./pe umeri cade-ne și-n gene./Ne cade-n gură când vorbim,/și-n ochi când*

nu găsim cuvântul/Și nu știm ce păreri de rău/ne tulbură, pieziș, avântul. Schimbările politice din România fac ca, în 1950, să fie arestată împreună cu soțul ei. După doi ani de arest, la ieșirea din închisoare, soțul se călugărește, iar ea divorțează și se căsătorește cu filozoful D.D. Roșca. Ceremonialul căsătoriei este oficial chiar de către fostul ei soț. Arestată din nou între 1958-1960, divorțează de D.D. Roșca și se întoarce în America, unde se recăsătorește cu un american.

Se pare că afecțiunea sau iubirea cea mai puternică a avut-o față de Elena Daniello, fiica protopopului de la Brețcu (Covasna), Aron Pușcariu. Elena a urmat liceul la „Principesa Ileana” din Brașov, facultatea la Cluj, căsătorindu-se în 1934 cu doctorul Leon Daniello, profesor universitar, prieten al familiei Blaga. Poetul a cunoscut-o în 1950, cu ocazia unei vizite la cabinetul dentar unde aceasta, doctor stomatolog, își practica meseria. Cele 101 scrisori adresate ei pe parcursul a 10 ani, cât și vizitele reciproce și vacanțele petrecute împreună de cele două familii ne relevă un Blaga îndrăgostit de frumoasa doamnă cu 15 ani mai tânără. Era un fel de *amitié amoureuse*, cum o caracterizează fiica doamnei.

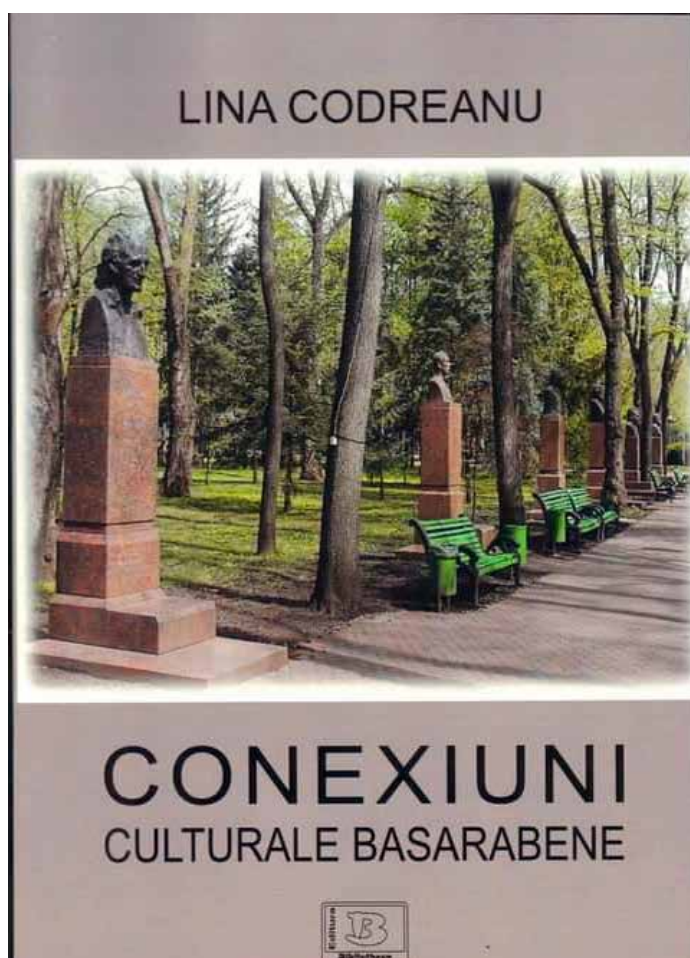
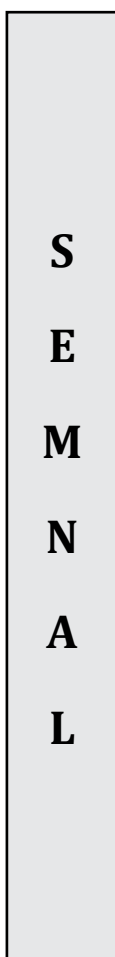
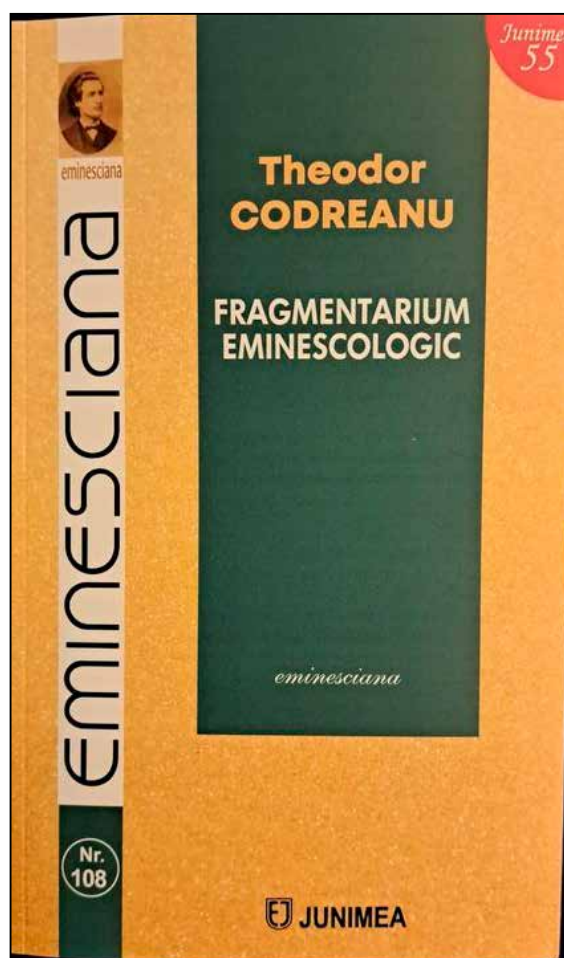
În sufletul lui Blaga, această întâlnire a avut reverberații deosebit de adânci. A fost o iubire târzie, puternică și responsabilă, care l-a inspirat atât în scrierea romanului „Luntrea lui Caron”, cât și a multor poezii, între care „Pe drumuri și printre”: */Drumurile, oriunde s-ar duce, sunt făcute/ să se-ncrucizeze, nu o singură dată,/ca oamenii, oricare le-ar fi ținta/să se-ntâlnească, totuși, câteodată./Mi-e dor de tine, mi-e sete./Mi-e sete/ Cum îi este cenușii de apă/Din înțelepciunea drumurilor/Îmi scot speranța cea mai disperată/Cea mai minunată.* Dragostea lui Blaga pentru Elena va dura până la sfârșitul vieții. În 28 februarie 1952, temându-se că va

fi arestat, îi scrie acesteia, la Sibiu, unde suferise o intervenție chirurgicală, o scrisoare în care își mărturisește asemenea unui adolescent iubirea: „S-ar zice că chestiunea cu *foștii* (considerați dușmanii regimului) ar fi din nou cadentă. Și astfel vreau să-ți mai trimit un cuvânt esențial. N-am iubit și nu iubesc pe nimenea cum Te-am iubit și Te iubesc pe Tine. Dacă s-ar întâmpla ceva cu mine, vei ști că mă gândesc mereu la Tine, căci numai Tu și gândul la Tine îmi va aduce noroc. Cu această credință, vreau să aștept.”

Înflăcărarea dragostei o cuprinde și pe Elena, care va recunoaște că „Lucian a fost o oază de lumină și el a dat vieții mele sens”, iar Blaga va nota în jurnalul său: „Dacă geniul există în mine atunci el există datorită iubirii. Într-un fel, pe mine mă naște iubita. Foarte paradoxal, dar așa este.”

Fiind un veșnic îndrăgostit, viața sa sentimentală a mai fost populată pentru perioade mai scurte, de mai multe „muze”, din rândul cărora amintim pe pictorița Magdalena Rădulescu, figură originală, cu simpatie pentru țigani, emigrată ulterior în Franța, și care va realiza unul dintre cele mai reușite portrete ale poetului, pe studenta Coca Rădulescu, răpusă de tuberculoză la o vârstă fragedă (cântată în poezie sub numele de Euridike).

Lucian Blaga va afirma, mai în glumă mai în serios, că muzele „sunt o necesitate pentru poeți” și „orice dragoste care duce la creație își dobândește legitimitatea.” Nu a depășit, probabil, canoanele obligațiilor familiale, și-a iubit soția și fiica și a căutat să le fie aproape, chiar dacă în unele scrisori, adresate mai ales Elenei Daniello, pare un exaltat iremediabil. Viața sa sentimentală a ilustrat mai degrabă spusele lui G. Călinescu: „Iubește statornic o singură femeie, dar nu întoarce disprețuitor capul de la toate celelalte pe lângă care trece.”

HORAȚIU STĂMATIN

O CARTE DESPRE PETRE ȚUȚEA

Ca bun prieten al lui C.D. Zeletin, doctorul psihiatru Alexandru Popescu (Prahovara) ne-a făcut o vizită la Academia Bârlădeană. Domnia sa ne-a dăruit un exemplar al cărții sale *Petre Țuțea, Between Sacrifice and Suicide*, Rutledge, London, 2018 (2004), p.350. Doamna profesoară Elena Popoiu mi-a înmănat opul cu dorința de a-l înfățișa publicului nostru cititor. La început am avut o ezitare: Petre Țuțea trecut prin furcile caudine ale psihiatriei? (Aveam un antecedent cu *Shakespeare și psihiatria dramatică*.) Mi-am zis că este o lucrare care mă depășește. Cunoștințele mele de psihiatrie sunt minime și nici nu-mi surâdea ideea să mă văd dându-mi părerea într-un studiu de caz. Până a începe lectura cărții, și titlul ei predispucea la cele mai contradictorii întrebări: Sacrificiu vs sinucidere, sinucidere alias sacrificiu? Când sacrificiul devine o sinucidere? Oare când Țuțea și-a revărsat năduful exclamând: „Am stat 13 ani în temniță pentru un popor de idiști!”, ar fi vrut să spună că sacrificiul său refuzat a fost în zadar și a fost mai degrabă un act de sinucidere? Unde începe sacrificiul și unde sfârșește sinuciderea? Unde se întâlnesc? Oare Mircea Vulcănescu a comis un act de sacrificiu sau de sinucidere când în închisoare fiind s-a întins jos în plină iarnă pe cimentul umed pentru ca un deținut bolnav de plămâni să se culce pe el, ținându-i astfel de cald în speranța că-i va salva viața, și i-a salvat-o. Și multe alte cazuri dilematice: Meșterul Manole, Ciobanul mioritic etc. Sinuciderea ne apare ca un act de mare egoist, pe când sacrificiul, unul de mare generozitate.

Andrei Pleșu fiind amenințat mereu de un prieten că se sinucide i-a mărturisit lui Noica că nu știa ce sfat să-i dea, acesta îi răspunde: „Întrebă-l: Cin' te crezi?”. Când sacrificiul îți este refuzat, resursele hyperionice îți dau posibilitatea unui salt spre zona superioară a înțelegerii lucrurilor.

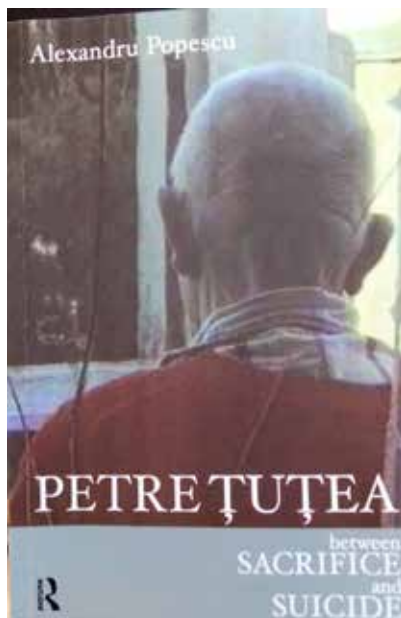
De ce Petre Țuțea și nu altă figură a disidenței românești? Desigur, personalitatea sa fascina, subjugă interlocutorul necondiționat prin dispoziția sa aforistică, paradoxală, prin uimitoarea sa abilitate de a asocia ideile. Din introducere aflăm că avem în față „o cercetare interdisciplinară asupra psihologiei și a spiritualității religioase a deținuților politici sub regim comunist”. Așadar P. Țuțea este un caz de anvergură nu numai națională, dar și internațională. Stă alături de cunoscuții opozanți ai dictaturii comuniste din lagărul comunist. Tot aici, aflăm că Alexandru Popescu, încă din anul întâi de studenție, l-a cunoscut pe Petre Țuțea și a întreținut cu el o prietenie de 11 ani de zile până la dispariția lui, în 1991. Filosoful fiind internat în spitalul în care autorul își făcea practica medicală. Convorbirile dintre cei doi se desfășurau ca de la profesor la discipol, iar cercetarea s-a desfășurat „în tradiția discipolului care caută să absoarbă atât învățătura maestrului său, cât și aspectele vieții sale” (pe parcurs, citatele în ghilimele sunt luate

din cartea de față). Recunoscut pentru metoda sa socratică, stârnind un anumit exotism a vorbelor de duh, rolul său era acela de „a provoca și șoca tânăra generație să conștientizeze realitatea – o altă realitate decât cea materialist dialectică – care exista și putea fi urmată chiar și într-un stat polițienesc”. Maieutica practică „îl purta pe discipol spre o finalitate anagogică a interpretării”, adică un text, îndeobște religios, dincolo de înțelesul lui literal, alegoric și moral, se pretează și la o abordare pur mistică.

Demersul acestei cercetări doctorale, căci avem o teză de doctorat susținută la Universitatea Oxford, este acela de „a oferi o expunere substanțială a gândirii lui Petre Țuțea”. Pe drept cuvânt avem „prima examinare analitică a vieții și operei lui Țuțea și care stabilește semnificația personalității sale atât în România, cât și în lumea largă, a credinței și dezvoltării intelectuale în societatea post comunistă”. În ce măsură gândirea lui P.Țuțea resuscită credința ortodoxă tradițională și o face mult mai abordabilă la nivelul cognitiv? Cu alte cuvinte se pune întrebarea: „Este religia un vast câmp de filosofică explorare, capabilă de a oferi certitudini existențiale sau numai o modalitate dogmatică redusă la practica religioasă?” În „Teologia experienței”, Al. Popescu identifică trei concepte cheie în gândirea lui Țuțea: *revelația*, *anamnesis* și *teosofia*. Revelația se produce într-o acută stare de detenție. Deținutul, dintr-un fost ateist în prima tinerețe, „ajunge la o înțelegere foarte particulară a revelației creștine”. Aici descoperă că prin penitență,

autoasumată, individul poate atinge misterul căci: „Dogma este misterul revelat”, prin rememorare, tot una cu retrăire, a idealului cristic.

În capitoul al doilea „Biografia și formarea intelectuală”, Al. Popescu se oprește asupra unor informații esențiale și necesare, mai ales pentru cititorul de dincolo de granițele României: „o scurtă biografie a lui Țuțea, cu o prezentare a etapelor principale ale dezvoltării sale intelectuale și politice, vor ajuta cititorul să înțeleagă cum a avut loc influența sa de la zona politicului, a economiei și filosofiei la cea a teologiei politice”. Este interesant de observat cum un fiu de preot, crescut în primii ani de viață în profunza tradiție creștin ortodoxă, a ajuns un ateist, cu vederi comuniste, ca apoi să treacă la legionarism, iar în timpul detenției comuniste să constate „lipsa dimensiunii transcendente și a revelației” în viața de zi cu zi (aici de luat aminte mai ales de instituția bisericească care nu de puține ori condiționează pecuniar actul religios). Sub tutela benefică a unor gânditori germani din perioada sa berlineză ca: Sombart, Spann și Schmitt, asupra caracterului național în teoria politică, P. Țuțea a dezvoltat ideea că „fiecare națiune are un loc egal și non-negociabil la *Banchetul cerului*”. Ideologia politică despărțită de Dumnezeu va duce „la exaltarea

puterii ca fiind singurul adevăr". Deziluzionat de scena politică românească, în 1935, Țuțea, împreună cu alți tineri, lansează *Manifestul Revoluției Naționale*, în care „identitatea ortodoxă a poporului român poate clădi baza unei politici naționale”. Manifestul nu se voia decât „o expresie a unei lupte de inspirație divină pentru restaurarea ordinii divine”. Erau ferm convinși că revoluția națională poate opri corupția, în creștere, a valorilor tradiționale românești. De aici până la extrema legionară nu a mai fost decât un pas. De la marxismul egalitar a migrat la celălalt capăt al eșichierului ideologic, o pată neagră în istoria țării. Jurământul cu mâna pe *Cartea sfântă*, așa cum vedem la guvernării noastre, este o blasfemie la adresa credinței, oferă legitimitate corupției. Un gest anistoric de acum, incompatibil cu evoluția dezvoltării și civilizației contemporane, lucru ce l-a făcut pe un monarh din vest să renunțe la această tradiție seculară.

În perioada detenției: din 12 aprilie 1948 până pe 29 mai 1953 și apoi din 22 decembrie 1956 până pe 1 august 1964, prin suferință, P. Țuțea „a descoperit că avea o abilitate dată de Dumnezeu de a da curaj și inspirație în cele mai teribile situații”. Astfel era recunoscut ca Profesorul din universitatea închisorilor, iar anchetatorii se lăudau cu discuțiile pe care le purtau cu el. Lecțiile sale se centrau „pe subiecte care relaționau teologia și credința de cultură și filozofie”. Printre temele sale favorite, și nu întâmplător, erau „sinuciderea și sacrificiul în *Biblie*”. Din punctul de vedere al unui umanist, suicidul reprezintă o negare a valorii umane, un act de terorism asupra ființei: „Sinuciderea ca violare a sanctității și integrității corpului uman”. Identifică, totuși, o dimensiune sacrificială posibilă a sinuciderii, prin greva foamei deținuții se expuneau extincției, făcându-i astfel părtași pe tortionari. Una din formele de îmbunătățire mintală, dar mai ales psihică, este rugăciunea. Practica isihastă le-a fost de mult folos deținuților aflați într-o reclusiune totală, rupți de lumea exterioară. P. Țuțea a teoretizat „rolul eliberator al rugăciunii”.

În cercetarea sa, Al. Popescu se oprește asupra câtorva dintre numeroasele aspecte din gândirea lui Țuțea: naționalismul și țărănul român, libertatea, principiul cooperativ și liberalismul. Naționalismul dă unui popor baza pe care să se dezvolte, indivizii nu există separat de poporul căruia îi aparțin: „calea, adevărul și viața încorporează o identitate etnică”, idei pașoptiste, descălecătoare la vremea respectivă. Pentru P. Țuțea conceptul de *țaran* nu se referă doar la aspectul etnic și social, ci este și unul ontologic, iluminând natura profundă a umanității: „Când ultimul țaran va dispărea din lume, - valabil pentru toate națiunile - ultimul membru al speciei umane va dispărea. Atunci vom avea maimuțe îmbrăcate în haine”. *Țaran* este încărcat de o semnificație arhaică, cultura și stilul său de viață duc la începuturile umanității, la izgonirea din rai, la Adam, ca omul absolut, investit cu responsabilitatea de a-și câștiga existența din roadele pământului. În „Libertatea și teologia politică” definește libertatea „ca decizia proprie a individului de a trăi conform principiului fundamental al creștinismului”, care izvorăște din cererea supremă a lui Cristos: „iubirea creștină poate reconcilia principiile duale ale autorității și ale libertății și face exercitarea puterii politice tolerantă pentru cetățeanul creștin.”

În „Ortodoxia liberală”, îl vedem pe Țuțea pe urmele lui Adam Smith, dezvoltând îndemnul biblic de a ne obține pâinea cea de toate zilele cu propriile brațe: „liberalismul este esențialmente moral și e singurul compatibil cu ordinea creștină”. Într-adevăr, cum bine se poate observa în țările majoritar protestant-creștine gradul de civilizație este cel mai ridicat, apoi în cele catolice și mai la urmă, în cele ortodoxe,

supuse încă unui determinism de tipul „cum o vrea Dumnezeu”, nu mai vorbim de islamism. „Punți între est și vest” sunt posibile, un punct de vedere optimist: „creștinismul ortodox și liberalismul civilizației europene sunt compatibile”. Idei regăsite mai apoi și la R.H. Patapievic.

În „De la filosofie la angajamentul creștin”, ni se spune că P.Țuțea a stat sub tutela a doi mari filosofi: Platon și Kant. Încă din detenție, prelegerile sale s-au centrat pe legarea filosofiei celor doi de credința creștină: „Lumea ideilor lui Platon l-a ajutat să înțeleagă originea divină a lumii, pe când sistemul categoriilor al lui Kant i-a arătat limitele cunoașterii raționale și logice.” Ontologia platoniciană și epistemologia kantiană „l-au pregătit pentru doctrina sfântului Paul (Pavel) a creației ca o ierarhie între cele două lumi: trecătoare și eternă, dându-i astfel o vedere optimistă asupra lumii”. Capitolul „Reeducare și demascare” cuprinde aspectul cel mai dureros și criminal pe care regimul comunism l-a exercitat asupra propriului popor, asupra elitei românești. În mijlocul acestui infern (Pitești, Aiud, Sighet) îl aflăm pe Petre Țuțea drept un temut opozant (securitatea l-a ținut sub observație până la căderea comunismului): „Rezistența lui Țuțea la reeducare, încercarea de a-și păstra umanitatea în fața torturilor sistematice a devenit pentru el «o demascare a răului».” A preferat sacrificiul cu dimensiune divină în locul capitulării lamentabile: „Atâta timp cât a putut să-și păstreze identitatea sa ca fiind o creație a lui Dumnezeu, a putut astfel să vadă reeducarea ca pe ceva care distruge umanitatea ireversibil”. De aceea când i s-a cerut să predea lecții de marxism deținuților politici, el de fapt „a predat filosofie clasică în relație cu *Evangelia*”. Credința obținută și adâncită în închisoare „nu se datora învățaturii catehetice sau unei doctrine teologice, ci rănilor provocate trupului și asalturilor malefice asupra psihicului provocate de oamenii regimului”. Comunismul a încercat să producă „o ruptură ireversibilă între eul interior și cel exterior, atacându-l pe ultimul și negând existența primului”. „Omul nou” trebuia să ajungă o creatură obedientă, rezultat al reeducării (mancurtizării) conform ideologiei.

În următoarele capitole, „Tipologie anagogică” și „Antropologie creștină”, ni se relevă contribuția definitorie a lui P. Țuțea la gândirea teologică românească: „el dezvoltă o cale foarte personală, legată totuși adânc de tradiție, de a vorbi despre Dumnezeu și la o afirmare intelectuală a experienței umane, a ceea ce înseamnă devenirea prin puterea iubirii divine”. Prin *tipologie anagogică* se înțelege modalitatea și momentul escatologic de a interpreta scriptura și experiența mistică personală: „ne invită să pornim la o călătorie spirituală unde sufletul este înălțat spre unirea finală cu divinitatea”. În „Antropologie creștină”, autorul arată importanța operei capitale în cinci volume a lui Petre Țuțea: *Omul. Tratat de antropologie creștină*. Ceea ce-l deosebește de antropologie ca știință a fenomenelor sociale, a existenței umane de la naștere la moarte, „antropologia creștină înțelege existența în parametrii vieții eterne în Dumnezeu”. Astfel, P.Țuțea a privit mereu „cu suspiciune teologia scolastică zisă științifică care pretinde dovada sistematică a credinței. Pentru el religia este în primul rând o chestiune de experiență, nu o ascendență către un sistem abstract. Dovada existenței lui Dumnezeu este un ultim argument, nu o formulă silogistică, ci o certitudine comunicată în urma unei cunoașteri, a întâlnirii directe și personale cu divinitatea”.

Petre Țuțea a început cu marxismul, a trecut la Berlin prin filosofia germană, îi cunoștea pe antici în intimitatea lor, era familiarizat cu ideile din epocă, cum am spus mai sus, a intrat în dialog cu : Marx, Darwin, Sprangler, Max Weber, Max

Sheler, Freud. Toate l-au îndreptat spre cunoașterea misterului. În capitolul „Perceperea misterului” ni se spune că: „Viața și opera lui Țuțea sunt pătrunse de perceperea sacrului. Poate că scopul scrierilor sale a fost să facă fuziunea între gândirea post elenistică și dimensiunea sacră a existenței”. P. Țuțea a ajuns la înțelegerea sacrului „prin cunoașterea temeinică a Scripturii, a literaturii patristice, în particular, prin *Filocalii*, a filosofiei și prin propria sa experiență în relația intimă cu divinitatea”. Dezvoltă astfel conceptul de cunoaștere mistică, care împreună cu cel blagian de cunoaștere luciferică și paradisiacă are menirea de „a coborî transcendentul” în profunzimile intime ale ființei.

În următoarele capitole „Teatrul Seminar” și „Mășți”, ca o susținere a argumentației precedente, considerațiile lui sunt mai degrabă de natură conceptuală, teoretică, decât practică, vede teatrul în sinonimie cu actul primordial al creației. Marile capodopere: *Divina comedie*, *Comedia umană*, *Comedia erorilor* îi sunt la îndemână. Textul scris are nevoie de manifestare scenică care oferă o gamă cu mai multe elemente de abordare, ceea ce-l face mult mai credibil. Dialogul (ritualul) liturgic îi implică pe spectatori la actul creației. Țuțea readuce sensul cuvântului *mască* la înțelesul primordial latinesc de *spirit*, și apoi la sensul de *larvă* adică viața într-o stare tranzitorie pregătită pentru o complexă metamorfoză, transfigurare. De unde ideea: *masca* drept o „imagine fidelă a lui Dumnezeu în toate creaturile umane”. Astfel sensul cuvântului *mască* e mult mai generos, nu se limitează numai la *persona* (actorul mascat, persoana mascată), la o meta-realitate, ajungând la convingerea că „ea poate comunica adevărul într-un fel prin care cunoașterea directă a adevărului nu ar fi posibilă”. În cele mai dure condiții de viață, întâlnirea cu Iisus poate fi realizată euharistic oriunde, „chiar dacă ea are loc numai în odaia interioară a inimii”. Petre Țuțea posedă un puternic simț al umorului manifestat prin satiră și comedie: „Era conștient de impactul enorm pe care spiritul proaspăt al comediei îl poate avea în regimul totalitar, când dramaturgul satiric combină ficțiunea cu realitatea pentru că el știe că viața de zi cu zi merge mult dincolo de născocirile imaginației.” Expozeul din aceste două capitole este de mare folos pentru oamenii de teatru propriu zis, regizori, actori, dramaturgi.

În ultimul capitol, Al. Popescu se oprește asupra uneia dintre „temele centrale ale operei lui Țuțea de o viață”. În eseul său *Filosofia nuanțelor* vedem originalitatea gândirii sale, forța sapiențială a sa capabilă totuși să producă un sistem în parametrii căruia se mișcă lumea: „Viziunea sa filosofică (...) era formată din paradoxuri, din inexplicabilitatea și straniețate lucrurilor precum și din conținutul emoțional fără sfârșit al experienței personale.” Așadar, *nuanțele* trimit la schimbarea gradată și subtilă care determină percepția și înțelegerea vieții. Aici P. Țuțea iarăși intră în dialog cu filosofia clasică, curente filosofice: determinism, trăirism, existențialism. Nuanța, multitudinea gradațiilor disponibile reprezintă „dimensiunea libertății într-o lume seculară, transcendând modelele statistice ale umanității și modelele matematice ale infinitului”. Nuanțele ca terapie permit minții omenești „să se elibereze de aspectul lumesc al dominării asupra inimii, spiritului și trupului printr-o viziune, [înțelegere] care este policromatică și mai puțin cea în alb și negru”. Atitudine care-l conduce pe P. Țuțea spre un vizionarism de mare actualitate pentru mersul civilizației: „Totuși, nu putem beneficia de privilegiile rezultate din creații pur spirituale, fiindcă oamenii și popoarele au încă tendința de a se mișca în jos, predominând încă forța brutală. [...] Pentru a pune capăt acestei stări de lucruri [...] pentru a nu mai așeza, cu tristețea metafizică a cronicarului, pe «bietul

om sub vremuri», este necesară dezvoltarea nelimitată a științei și tehnicii românești.” (citată din *Filosofia nuanțelor*) Ce poate fi mai cert decât un adevăr științific, demonstrat, repetat, experimentat, pus într-o ecuație? În rest, totul e speculație. Cum să credem în ceva fără să-l cercetăm, cum am putea crede în ceva fără să știm ce este acel ceva? Iarăși până la fanatism nu mai este decât un pas. Ce nu poate fi explicat e pus pe seama lui Dumnezeu, deci Dumnezeu este o metaforă a misterului, care cuprinde, transcende toate categoriile gândirii noastre asupra ființei și nonființei. Astfel P. Țuțea se înfățișează ca un spirit renașcentist: „O cultură spirituală strălucită, lipsită de baza materială, ne umple de toate tristețile neputinței și face regimul tutelar mult mai supărător decât dacă ne-am găsi pe o treaptă inferioară. La baza marilor noastre creații spirituale trebuie să stea revoluția științifică și tehnică modernă.” (*ibidem*)

Mai ales pentru lectorul străin cele două anexe dau o scurtă și necesară imagine asupra istoriei României și a vieții isihaste de la noi în secolul din urmă.

În final, autorul concluzionează asupra elementelor majore ale gândirii lui P. Țuțea, contribuția sa la tradiția creștină cu aportul propriei sale experiențe: „libertatea și egalitatea sunt fructele unei credințe care susține originea comună și scopul etern al ființei umane. Iubirea față de semen nu se poate manifesta decât printr-o solidaritate totală în spirit, gând și trup. O trinitate care cere sacrificiu și puterea redemptivă a iubirii”. Permanența actului euharistic drept garanție a permanentei renașteri. După 1990, Petre Țuțea a fost văzut ca „un înțelept, un martir, un fenomen, în timp ce ideile lui și modul de gândire erau mult deasupra celor care puteau să-l înțeleagă.” Pentru tânăra generație de după revoluție „acest om a fost un simbol al vieții ridicându-se din ruinele unui sistem (politic) care pentru mai mult de 40 de ani își îngropase propriul popor” într-o surdă ascultare. Ca orice carte bună, după lecturarea ei vezi cum se deschid generos multiple drumuri de interpretare, de cunoaștere. În fond acesta este rostul unei astfel de cărți: „Ceea ce am sperat să fac aici am încercat să stimulez conștiința, interesul pentru un remarcabil și angajat gânditor creștin și de a furniza informații și analize pe baza cărora alte explorări detaliate ale operei sale pot fi făcute”.

După cum se vede, temerile mele inițiale au fost spulberate, avem o radiografie despre istoria României în ultima decadă a secolului XX și despre unul dintre reprezentanții de seamă, despre rezistența prin credință în fața dictaturii, în fond rezistența prin cultură. Dacă e vorba de vreo „terapie”, atunci doctorul Al. Popescu a făcut „ordine” în vastul șantier de idei, nu de puține ori sclipitoare prin forța analogiilor. Multe dintre ideile cărții rămân să fie descoperite și reluate cu folos de cei care întreprind o cercetare asupra istoriei României și asupra personalităților ei.

În încheiere ne vom limita la una dintre prezentările de pe copertă, grăitoare apreciere pentru importanța studiului de față, care poate să fie a oricărui cititor: „Această lucrare despre Țuțea mi-a deschis ochii asupra aspectelor importante din istoria recentă a bisericii, în special renașterea unei teologii ascetice în tradiție ortodoxă. Ea reprezintă o contribuție valoroasă la istoria teologiei și reflectă abilitatea intelectuală a lui Al. Popescu atât ca teolog, cât și ca psihiatru.” Iar despre limba engleză în care cartea este scrisă se afirmă în *Prefață* că este „așa de clară și frumoasă, că înlesnește cititorului atent înțelegerea vieții lui Țuțea și a filosofiei sale fascinante și atât de aparte.”

ARISTOTEL PILIPĂUȚEANU

MOARTEA LUI CASANOVA

Prin romanul „Moartea lui Casanova”, apărut la Editura „Vasiliana '98” din Iași, Viorica S. Constantinescu redescoperă și reactualizează prin rescriere un brand al literaturii clasice. Preia un mit fundamental, mitul cuceritorului, tratându-l cu o manieră proprie, în circumstanțele unor vaste achiziții culturale de câteva decenii. Autoarea, născută la 27 mai 1943 în Berești-Bistrița, județul Bacău, absolventă a celebrului liceu romașcan „Roman Vodă”, urmează Facultatea de Filologie a „Universității Al. I. Cuza” din Iași, după care accede într-o frumoasă carieră la respectiva instituție de prestigiu, străbătând toate treptele ierarhice, devenind șefa Catedrei de Literatură Comparată. Doctoratul îl obține cu teza „Exotismul în literatura română din secolul al XIX-lea”. Sunt explorate aici, într-o manieră de proximitate erudiției, cele mai pregnante expresii ale conceptului: călătoriile reale și imaginare, maladiile departelui, redescoperirea Orientului biblic, medievalismul romantic, orientarea spre fantastic. Specializată la Universitatea din Augsburg (Germania), Viorica S. Constantinescu a mai predat la Institutul Teologic Ortodox din Iași, iar ca visiting profesor la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. Parteneriatul de viață cu unul dintre cei mai buni specialiști români în materie de literatură universală și comparată, profesorul Ion Constantinescu, a constituit un cadru adecvat studiului, în care stimularea intelectuală reciprocă a jucat un rol de prim ordin. Împreună au realizat un „Curs de teoria literaturii” (1991). Publicistă, eseistă, traducătoare, Viorica S. Constantinescu a dat la iveală numeroase cărți, din care s-au detașat prin interesul publicului „Evreul stereotip. Schiță de istorie culturală” (1966) sau „Dicționarul de personaje biblice și reprezentarea lor în arte” (2002). Spărgând clișee și avansând prognoze, mitul „evreului etern”, „stăpânul lumii” primește în spațiul românesc accente psihodramatice ilustrând postura de biet om, victimă a antisemitismului. Urmașă a unei autentice familii de răzeși, Viorica S. Constantinescu nu poate fi suspectată de pledoarie pro domo. Ea practică o demonstrație lucidă, ferită de subiectivism, raționând pozitiv pe un subiect marginalizat în comunism, în pofida anvergurii internaționale ca interes.

Publicul român a intrat în contact nemijlocit cu povestea legendarului erou în 2006, când Editura „Nemira” a tipărit în traducerea lui Radu Albala „Memoriile lui Casanova”, un volum selectiv, numărând totuși nu mai puțin de 600 de pagini. Socotite în contemporaneitate licențioase, puse la „Index Librorum Prohibitorum”, confesiunile au apărut abia în 1826-1832, în zece volume, la Leipzig. Scrisă în limba franceză, considerată de autor mai oportună pentru subtilitățile narative, „Histoire de ma vie” se adresează unui public elevat, cu scopul de a-l educa în spiritul erotismului rafinat, dar strecurându-i și idei de natură filosofică și literară, obiective împlinite după cum arată popularitatea postumă prodigioasă. Mitul spaniol al lui Don Juan este investit nu numai cu farmecul rostirii franceze, dar și cu senzualitatea și voioșia italianului Casanova, promotor al libertinajului, dar și al liberului arbitru. „El își pune umorul și perspicacitatea în slujba voluptăților de orice fel, chiar și a celor erotice”, cum observă Livia Iacob în prefața volumului.

Erau necesare toate aceste consemnări pentru a înțelege curiosul gest al unui serios cadru universitar, care, preluând armele epicului, se lasă furat de fascinația narării. În autograful pe care, cu generozitate, îngrijitoarea ediției, prof. univ. dr. Antoaneta Macovei mi-l adresează se spune: „Fermecătorul voiajor în lumea aristocrației secolului al XVIII-lea este văzut de scriitoare dintr-o

perspectivă, după câte știu, unică, în această carte cu o poveste tristă; important este că o putem citi!”. Explicația apare într-o „Notă asupra ediției”: „Am dorit să împlinesc ultima dorință a autoarei, adresată mie cu câteva zile înainte de a trece dincolo, aceea de a scoate la lumină cartea.”

A relua un text clasic, și încă la o distanță de secole, este un act de mare îndrăzneală. În primul rând trebuie să ai talentul necesar, să-ți însușești empatic, până la identificare, gândirea autorului, dar mai ales să fii capabil a te integra în cerințele stilistice. Asupra Vioricăi S. Constantinescu au acționat desigur forța, pitorescul, subtilitatea, filosofia operei lui Casanova, dar și o ecranizare cu Peter O'Toole în rolul principal. Măiestria prin care celebrul actor a întruchipat mitul a constituit argumentul ultim și decisiv. Romanul debutează cu o „Scrisoare către Sofia”, în care se menționează că unica moștenire lăsată de Casanova copilei sale o constituie cele 3500 de pagini ale memoriilor, însoțite de o mărturisire autocaracterizatoare: „Toată viața am fugit de mine însumi și am crezut că mă pot regăsi doar în multele mele iubiri pentru care sunt blamat și, poate, de unii, invidiat. Deși sunt bătrân și bolnav, autoexilat într-un castel din Boemia, ascuns în mijlocul pădurii, aștept încă marea dragoste...” Deci spiritul i-a rămas intact, căci adaugă jucăuș: „Mă bucur că există și sper să fii singurul meu copil.” Eroul rememorează trecutele iubiri, acum defuncte, și în visele sale trăiește dureros ca Dante spulberarea iluziilor. Citește neconținut pe J.J. Rousseau și își face bilanțul vieții. Socotește memoriile un ghid, un îndreptar al omului universal. Explică și de ce le-a redactat: „ca să mă cunosc mai bine, să mă regăsesc dincolo de părerile altora, să mă caut în străfundul sufletului, acolo unde se plasează sursa binelui și a răului, a frumosului și a urâtului, a iubirii și a urii.” Reproșurile târzii venite de la fostele amante, unele redactate în limbaj frust („Te-am iubit, amore mio, te-am iubit, lua-te-ar dracul!”; „Nenorocitele, diavol cu chip de om”), sunt absolvite lejer, căci Casanova nu se simte dator nimănui, deoarece toată viața s-a lăsat condus de „zeu iubirii”. Inclusiv în momentul reluării finale a confesiunilor, al cărei martor este ultima și cea din urmă femeie asupra căreia cade șubreda plasă a seducătorului: o naivă fecioară, slujnică modestă, Henriette, gata să adoarmă când scade ritmul și tensiunea senzaționalelor confesiuni. Căci armele seducției nu sunt numai frumusețea fizică, vorba dulce, atingerea punctului vulnerabil, curajul asediului, rapiditate în luarea piuitului, ci și relatarea trecutelor victorii care, culmea, exercită asupra viitoarelor victime o stranie fascinație. Teribil de profund și complicat mai este eternul feminin! Eroul își rezumă acum etapele existențiale în ritm alert, așa cum cred unii că se derulează filmul vieții în mintea celui ce trece pragul veșniciei. Sunt reluate vechi scene, văzute însă din alt unghi, plasate în texte rezumative și particularizate stilistic. Interesul cade pe evenimentele amoroase, dar apar și observații asupra faunei umane ori idei, de multe ori sclipitoare, ale unui om de lume dublat de un cugetător. Personajul însuși, abil diplomat, recunoaște că în lumea saloanelor se prezintă ascunzându-și părțile scandaloase ale biografiei și încercând să fie cât mai convingător în ce privește pasiunea pentru teologie, atașamentul față de problemele religioase și vocația de predicator. Se străduiește să fie „mereu isteț, seară de seară, cină de cină, foaier după foaier, salon după salon”. Cam curioasă, ori cel puțin aluziv-ironică, este opinia privitoare la casta intelectualilor. Bunica viitorului scriitor crede că „așa slăbănog, bolnăvicios și urât numai în lumea celor cu carte îmi puteam face un rost în viață”. Băiatul are însă o calitate: inteligența. Iar numele

i se potrivește, Giacomo/ Iacob însemnând în ebraică „uzurpator”, dar și „șmecher”, „trișor”. De altfel, a practicat întreaga viață procedee care se bazează pe jocul inteligenței și al manipulării fără pic de remușcare, propriu unor categorii sociale în care intră desigur și bărbatul fatal. La urma urmei, avea „*curajul de a fi liber*”. Cum autoarea este ultra-documentată, își trece personajul-adolescent prin mai toată cultura vremii, de la Prudentius până la Galileo. Este avertizat de riscurile senzualității („*Mi-e rușine că am un trup*”, zice Platon), dar simultan fermecat de câte bucurii și plăceri poate să-ți aducă acest netrebnic „*învelș pasager al sufletului*”. Deși sclav al tumultoaselor simțuri, conștient că stima și patima sunt incompatibile, împiedicat de moralitatea vremii și cavalerismul său funciar, Casanova adoptă inițial o manieră nuanțată, tatonabilă, de acțiune. „*Eu nu eram un Don Juan fără scrupule, nu seduceam din eroism erotic, nici de orgoliul bărbatului care trece în carnețel cuceririle, eu iubeam femeia, o făceam să mă dorească și ea și, dacă dorința mea și a ei se puneau de acord, abia atunci mergeam mai departe*”. Dar jocurile de-a virginitatea se dovedesc înșelătoare. Din peripecțiile proprii, eroul învață, mai mult decât dintr-o carte, că iubirea nu trebuie trezită înainte de vreme. Așa încât, zice Casanova, „*am început să mă învârt în jurul femeilor măritate sau fără prejudecăți și să nu mă complic cu probleme de conștiință, regrete ipocrite, insinuări că aș fi un monstru, diavol, pervers, escroc, corupător de minore! Ei, aici e aici, că unele «minore» m-au părilit ele pe mine, fiind perverse, diavolițe, deoarece te fac să sperii că ești puternic și poți să dai atacul*”. La pornirile instinctuale exacerbate se adaugă și alți factori, precum plictiseala mai de temut decât ciurma, ori sterilitatea conversațiilor din lumea saloanelor. Derapajele sexuale nu lipseau nici în secolul al XVIII-lea. Aducând în scenă un travestit, prozatoarea face cu eleganță, naturalețe și argumente de ordin cultural o prelecțiune anatomo-fiziologică. Textul Vioricăi S. Constantinescu este mai alert decât cel al maestrului, ocolește cenușiile digresiuni, deține mai multă vitalitate, fiind mai apropiat de sufletul nostru și de timpul pe care-l trăim.

Casanova era și un mare călător. După studiile efectuate la Padova, nu s-a putut acomoda la Roma, a primit o slujbă în insula Corfu unde, în numai o lună de jocuri de noroc, și-a pierdut toți banii. De aici a ajuns la Constantinopol. „*Turcia era cea care apărea în spectacole: haremuri, turbane, narghilele, intrigi de curte*”. Însoțit perpetuu de bodyguardii timpului, ienicerii, constată cu amărăciune: „*Nu am avut libertate de acțiune în ceea ce privește femeile (străine, se-nțelege, că ale lor erau bine păzite în haremurile unde nu aveam acces)*”. Un turc simpatic și învățat îi câștigă încrederea și fluturașul Casanova este cât pe ce să fie căsătorit cu fiica acestuia și convertit religios. Scapă de perspectiva sumbră, soț și apostat, datorită nestatorniciei și setei neostoite de libertate. Un muftiu îi prezintă „biblioteca” sa, de fapt o vinotecă, precizând: „*Aici, sunt biblioteca și haremul meu; fiind bătrân, femeile mi-ar scurta viața, în timp ce vinul bun nu poate decât să mi-o păstreze sau cel puțin să mi-o facă mai agreabilă*.” Auzind povestea prințului Dimitrie Cantemir, pe care Viorica S. Constantinescu o închipuie cu șarm și competență, lui Casanova îi vine ideea unei călătorii în Rusia, pe care o va realiza ceva mai târziu. Deocamdată, explorează Parisul, „*acest oraș al prăbușirii pentru unii, oraș al parvenirii pentru alții*” și Viena, capitala mondială a muzicii. Este un prilej de instruire și admirație față de înaintași. Ține să vadă mormântul lui Rabelais. O venerează pe Louise Labé, dusă de două sute de ani în lumea dreptilor, ca

pe o femeie vie. Cum deviza lui era „*Să te simți liber și când ești încătușat*”, se aventurează și prin labirintul masoneriei („*soare, lună, triunghiuri, compas și un ochi imens*”). Nu se mai simte venețian, ci european. Ajutat de spionajul britanic, ajunge și în estul european, cu misiunea de a dobândi știri despre Polonia măcinată de războaie, despre legăturile Ecaterinei a II-a cu Turcia și cu francmasoneria, despre rețelele de spioni ale Ohranei. Îl impresionează Ermitajul, mulțimea bisericilor și habotnicia enoriașilor, dar mai ales o nemțoaică „*mai rusoaică decât rușii din jurul ei*”, împărăteasa „*inteligentă, frumoasă, curajoasă și poate destrăbălată*”, în „*țara aceea imensă, jalnică, periculoasă, al cărei dezastru era acoperit de zăpadă*”. Desigur, este speculat momentul propice pentru a-l aminti pe Lomonosov.

Eroul se autocaracterizează cu bune și cu rele: „*Nu mă văd altfel decât un profitor, un nerecunoscător, gata să facă orice pentru a-mi reuși o combinație*” sau „*trăiam cu fundul în două luntrii, cum ar veni, sărac eram, dar mă simțeam bine între conți și cavaleri*”. Sărmana Henriette „*nu pricepea farmecul vieții când nu faci altceva decât să născocoști prilejuri de pierdere a timpului, distracții în care să cheltuiești, fără măsură, bani adesea împrumutați, să te simți superior celor neajutorați*”. Cum însă totul are o limită, Casanova recunoaște: „*Am păcălit femeile, inamicii, amicii, dar lumea n-am putut s-o păcălesc. Și nici destinul meu*”. Nu era străin de viața culturală a vremii. Asistă la spectacole cu „*Nunta lui Figaro*” de Mozart, „*Prețioasele ridicole*” de Molière, „*Jocul dragostei și al întâmplării*” de Marivaux. Pentru a explica emoția trăită de țarină la finalul spectacolului cu tragedia „*Didona părăsită de Enea*”, creația lui Metastasio, apelează la una dintre cele mai minunate mărturisiri ale iubirii din

cartea marelui poet latin Ovidiu, „*Epistolae Herodium*”. Eroul are bucuria de a trăi ore fericite în preajma unor mari personalități precum Voltaire sau Jean-Jacques Rousseau.

Ca și Giacomo Casanova, ordonând faptele cu puterea destinului conferită de statutul creatorului, Viorica S. Constantinescu aduce în planul narațiunii sale personaje celebre precum marchizul de Sade ori un urmaș al lui Don Juan. Nu lipsesc legendarii eroi transilvăneni. Un fiu al lui Francisc Rakoczi al II-lea pare a fi diavolul travestit, iar Dracula nu-și dezmințe faima. Portretele sunt atent creionate, enumerația dându-le forță și persistență: „*Maria, o fetiță de opt ani, cu ochii mari, verzi, părul buclat și gropițe în obraji, vioaie și plină de inițiativă*”. Pe fața lui Iusuf Ali „*parcă se întâlneau lumina înțelepciunii cu blândețea îngerilor*”. O ducese celebră este de fapt „*o cotoroanță boită, cu obrazul tencuit în roșu, un trup jigărit și descărnat*”. În schimb, o contesă este „*blondă, cu ochi verzi, inteligentă, ce scăpărau, sugerând un caracter puternic și o fire imprezvizibilă*”. Când ironia dă în clocot, apar observațiile acide: „*Apoi au apărut vreo zece doamne foarte urâte din compania reginei, după care iar una frumoasă. Toate abia se țineau pe picioare, deoarece purtau niște tocuri de șase degete, pentru că așa era moda!*” Alteori este nevoie doar de pigmentul lexical: „*beleregul de bărbatu-său*” ori „*cu greu mă abțineam de la berbantlăcurile mele*”. Oralitatea este marcată prin sintagme de genul, „*auzi!*”, „*și ce să vezi*”. În fine, atrag atenția cugetările pe diverse teme: „*Instinctul le învață pe femei mai mult decât toate cărțile de psihologie la un loc*”; „*Dragostea e veșnică, numai poveștile despre ea se schimbă, se sfârșesc, se reiau mereu. Dragostea e aceeași minciună minunată, eternă...*”

Închid cartea Vioricăi S. Constantinescu și îi caut un loc în bibliotecă. El nu poate fi decât lângă volumul „*Introducere în literatura clasică*”, oferit mie cu autograf, cândva, de carismaticul meu profesor I. Constantinescu. Cineva de sus îmi trimite un semn: cei care se iubesc rămân alături în eternitate.

GRUIA NOVAC

O CARTE CARE SE RESCRIE PRIN LECTURĂ ȘI O FAMILIE CARE A ÎNVINS EFEMERUL. OCTOGENARUL DE ION BERLEA

„Prin structură, am fost întotdeauna o persoană activă.”

Autorul

Dacă, la rigoare, această carte ar putea ieși din canoanele speciei clasice, eu o voi numi **roman**. Prin structură, dar mai cu seamă prin modul de amalgamare a compoziției. „Octogenarul” domnului Ioan Berlea rezistă catalogării și „în consecință”, ține piept tentației de a-l numi așa. Prin urmare, romanul e un **memento**, căruia autorul i-a dat viață, prin implicarea nelimitată sentimental-obiectivă, reușind astfel să-i împlinească aspectul **documentar** real. Valoarea volumului sporește odată cu înaintarea în lectură, cititorul bun simțind forța pandeică a textului, în timp ce o întregă semantică își reliefează bogăția: cartea e relevantă, e profundă, încântătoare, e emoționantă, e model, mai rar printre preocupările oamenilor de azi, e persuasivă într-o vreme în care asistăm la o expansiune periculoasă a barbariei. Iată un mic exemplu, al cărui unic sens trebuie deslușit: „Despre celelalte societăți comerciale discutate în paginile cărții nu avem ce spune, decât că au ajuns ruine sau că au fost rase de lama buldozerului, rămânând terenul bun pentru amplasamentul unor eventuale supermarketuri.” (p. 618)

Romanul *Octogenarul* (Editura 24:ORE, Iași, 2023, 618 pagini) este un altfel de jurnal, ținând seama că are, pe lângă cel documentar și istoric, un autentic aer autobiografic. Se spune că jurnalul e un pseudonim al poeziei; adaug și eu că limbajul, fără îndoială cultivat și expresiv, folosit de dl Ioan Berlea, conferă grație textului, emanând o undă de sentimentalism tonic, chiar și când tonul e, motivat, trist... Prin exercițiul acumulat în ani de studiu și prin puterea mea de analiză, pot, relativ ușor, găsi o comparație între *harul* autorului Berlea și dorința de a reuși. Cu milenii în urmă, latinii aveau o vorbă: *Fluctuat nec mergitur!*, adică *Străbate valurile, dar nu se scufundă!* Acesta este OMUL Ioan Berlea! Nu întâmplător, Parisul și-a luat drept deviză, de vreo câteva secole, acest aforism!

Revenind la carte, autorul, ca un autentic istoric, face o prezentare Bârladului de altădată, urmând, cu ochii turistului autentic, artera principală care străbate urbea de la sud, la nord, ca o adevărată coloană vertebrală, numită, atunci, Strada Regală, în centru, azi Bulevardul Republicii. Minuțios până la pedanterie, autorul descrie arhitectura clădirilor de vază, insistând asupra destinației lor comerciale sau social-culturale, într-un stil profesional-științific demn de un cercetător cu ani mulți de activitate. Iată un exemplu care vizează fostele clădiri ale Școlii Normale de Băieți „Principele Ferdinand”: „Edificiul principal al școlii, constituit din mai multe clădiri cu etaj, paralele între ele și perpendiculare pe clădirea din față, cu o suprafață de circa 6500 m.p., a fost construit pe baza unui proiect italian inspirat după modelul Arsenalului din Veneția. (...) Pentru evitarea monotoniei arhitecturale, ferestrele tuturor clădirilor, boltite la partea superioară, aveau ancadrame în relief. Ca ornament, ferestrele erau prevăzute pe fronton cu arhivolte în bosaj din cărămidă aparentă smălțuită”...(p. 31).

Întregul volum e scris cu luciditatea omului care, toată

viața, a militat pentru educarea cultului și păstrarea neștirbită a demnității umane. De aceea, își face loc, când și când, regretul pentru pierderea unor valori care au însumat inteligență și muncă asiduă. Iată ce scrie autorul: „Îmi exprim regretul față de dezastrul în care a ajuns industria bârlădeană (...) Bârladul, care devenise o localitate industrială prin munca asiduă a populației orașului, și nu numai, în care bărbații și femeile aveau asigurate locuri de muncă, acum a ajuns cu zonele sale industriale în paragină. (...) Din lipsa locurilor de muncă, tinerii, cum devin stăpâni pe situația lor, pleacă în străinătate, iar în locul fabricilor apar supermarketuri.” (p. 26-28).

Cele 23 de capitole ale cărții, o introducere explicativă și o postfață ca un final continuu, semnate de autorul Ioan Berlea, amplifică magistral caracterul monografico-documentar, conjugat inteligent cu momente biografice și autobiografice alese cu inima fierbinte răsădită de părinți, crescând în acest mod și numărul personajelor urmărite cu atenția dată importanței fiecăruia. Cartea capătă astfel măreția unui **roman**, care se impune atenției bunilor cititori prin rigoarea întregului, exactitatea faptelor și datelor relatate, toate explicând **academismul** acestei opere nemuritoare prin însăși existența ei. Atașamentul autorului față de adevărul absolut, oficializat sau doar al omului-scriitor precum și folosirea, prin acceptare conștientă, a convențiilor stilistice și utilizarea procedeelelor proprii scrierilor beletristice, fac din domnul Ioan Berlea un **scriitor adevărat**. Flerul meu de cititor bătrân mă obligă să constat că Domnia Sa posedă datele esențiale admise de statutul calității de **scriitor**, chiar dacă jucând sincer cartea modestiei dar și parcă alintându-se oleacă, scrie așa, undeva pe la primele pagini: „Nu am pretenția că sunt un scriitor veritabil, ci doar un diletant în ale scrisului”. Zâmbind, acum, ca și la prima lectură, nu-l contrazic pe larg, fiindcă modestia trebuie onorată prin încuviințare. Vreau însă ca siguranța mea s-o întăresc, amintindu-i că prozatorul italian Andrea Bajani, în cel mai recent roman al său, *Cartea caselor*, scrie convingător: „Casele cuvintelor noastre sunt cele mai solide!” Eu adaug o singură condiție de bază: să aibă „fundatie” puternică, autorul, adică, să posede o cultură fără nișe și...continuă. Este exact ceea ce dl Berlea a făcut, cu tenacitate, toată viața.

Plecarea la Iași a inginerului Ioan Berlea a fost firească, explicată prin conjunctura naturală a vremurilor. Momentul se petrecea la 1 iulie 1977.

Întoarcerea, astăzi, la Bârlad – pentru că de o întoarcere trebuie să grăim – e și un eveniment, **e și spectaculoasă**.

A plecat **inginer**. S-a întors **scriitor**.

Felul în care dumnealui adună cuvintele, în textele asumate, e exemplar. Neologismele își găsesc cu ușurință locul în text, îmbogățind și limpezind contextul, vocabularul activ devine plastic, atrăgător prin dialogul atent construit, intenția narativă e percepută, fără dificultăți, de cititorul posibil. Un îndemn să citiți și, asemenea mie, să re-citiți, cu ochii larg deschiși ai minții și ai sentimentelor pure, capitolele de la

paginile 107 și 151, „Marcica” și „Căsătoria lui Ghiță”. Nu veți mai avea nicio îndoială că Ioan Berlea e un scriitor autentic; dar o să fiți alături și de spusa dumisale, „*scopul cărții este de a lăsa o urmă a existenței mele...*” (p. 7).

*

Am trăit – astăzi, în fața cărții dlui Ioan Berlea, ca și alte dați, în fața altor mii de pagini devoratoare de curiozități imense – momente de emoție. La fel ca, de demult, în clipele prilejuite de întâlnirile cu pricini profesionale, sociale sau aleatorii, aveam sentimentul că mă aflu lângă Omul a cărui energie – tonică în esența ei – o simți ca pe un îndemn la

împlinirea întregă și conștientă a obligațiilor tale morale. Pentru că Omul Ioan Berlea a crezut dintotdeauna, asemenea filosofului și scriitorului german Johann Herder (1744–1803), că „*omul nu are un cuvânt mai nobil pentru a arăta cine este decât numele său!*” George Coșbuc (1866–1918), poetul, ne-o spune direct, românește: „*Soarele răsare roșu și tot roșu el apune: / Omul bun în zile rele e tot bun, / Ca-n zile bune!*” Acesta e dl Ioan Berlea.

Toată considerația noastră și a urbei în care v-ați născut! Felicitări, dle Ioan Berlea! La mulți ani!

Bârlad, 23 martie 2024

IOANA DOR

AUTOSCOPIA UNUI DEBUT

Într-o atmosferă explozivă, cu diversitate cumpănită, ce se manifestă astăzi în poezia lumii, pentru iubitorii de emoții lirice, semnalăm, cu bune intenții, fără pretenții arogante, apariția volumului de debut, intitulat sugestiv și metaforic, *Vânătoare în oglindă*, al autoarei Emma Popa.

Ne aflăm în fața unei *metafore revelatorii* (ca să rămânem doar în clasificarea blagiană!), al cărei polisemantism se structurează în jurul unei ipostaze inițiatice a iubirii ideale: „Efortul de a immortaliza/ Senzația/ Atingerea inefabilă/ Arsura mângâierii/ Aerul dintre noi/ Vibrația secretă/ Monument/ Al imaginației.” (*Sculptură*).

În acord cu sfera ideatică și tematica poemelor, grafica este realizată de talentata profesoară, Adriana Mocanu, în tușe sentimental-nostalgice, aluziv-reflexive, reconstituind două chipuri eterne, iubita și iubitul, separați, într-o neîmplinire a mitului platonician al Androginului din celebrul dialog filosofic „Banchetul”.

Ipostaza creatoare fundamentală generează un lirism meditativ, de tonalitate elegiacă, gravă, în spirit romantic, și se exprimă atât în prozodia clasică, respectând canonul acesteia, cât și, mai ales, în vers liber modernist.

Imaginarul poetic al autoarei se cristalizează în temeiul unor viziuni sensibile, cu embleme *diurne* și *nocturne*, susținute de motive care îi impun discursul așezat într-o scriitură polisemantică.

Este un eu creator situat între deznădejde și speranță, între noapte și zi, între tăcere și mărturisire. Un eu aflat în refugiu: „Zadarnic efortul/ De a strivi florile/ De a tulbura liniștea/ Din palatul de cleștar/ Dincolo de pereții transparenți/ Fantasma dansează în vastele/ Săli ale imaginației (*Refugiat*). Poate fi un refugiu în Imaginar sau în propria închipuire ca o prelungită și singulară obsesie.

Dacă supratema acestor poeme se numește Erosul, aceasta se conturează în motive existente în lirica românească și universală, dar cărora autoarea le atribuie sugestii și sensuri personale: secunda, visul, cuvântul, tăcerea, lumina, zidul, sufletul, singurătatea: „Implacabilă mască/ De nepătruns/ Zidul la care trudesce/ Cu râvna de atâta vreme/ Bunele intenții/ Rămân ceea ce nu au mai fost/ În drumul altora către iad/ Cruzimea nu mă poate atinge/ Zidul e prea adânc/ Nimic n-ar putea trece/ Dincolo” (*Scut*).

Frazarea lirică transmite frânturi de rememorări,

neliniști ambigue ale ființei, trăire cathartică și căutare înfrigurată, evadare într-o lume paralelă, palpabilă, într-un impresionism cu ușoară inconsistență. Astfel, prin poetica sa, firavă, dar sinceră, depășește senzorialul și își proiectează căutarea propriului eu prin ipostaze meditative, unde resemnarea găsește loc de taină în subteranele sufletului: „Ai trecut prin mine/ Ca o flacăra/ În urma ta au rămas cenuși/ Și speranțe ucise/ Un deșert atomic/ Străbătut de ecoul unui cântec/ De dragoste și disperare.” (*Cântec*).

Prospețimea imaginilor, lejeritatea exprimării poetice, esența concentrată și multitudinea de sensuri probează talent și inspirație, ceea ce ne face să așteptăm din partea poetei noi creații lirice.

TEODOR OANCA

DIN ANTROPONIMIA ROMÂNEASCĂ

XII

Păsările și animalele din gospodăria țaranului român au constituit pentru acesta nu numai o sursă de hrană. Muncile agricole și transportul au fost de neimaginat fără vite și cai. Alte animale au devenit „ale casei” (câinele, pisica), fiindu-i tot atât de necesare ca și celelalte. Este de la sine înțeles că spiritul de observație al țaranului s-a îmbogățit în timp în ce privește aspectul și comportamentul lor. De la fiecare viețuitoare a avut de reținut câte ceva, care i s-a părut caracteristic, transmițând aceste cunoștințe ca rod al experienței de viață.

Până la consacrarea religiei creștine la populația dacoromană, lumea vegetală și animală a reprezentat principala sursă de atribuire a unui nume personal. Originea laică și religioasă a antroponimelor la români a căpătat în timp forme variate de manifestare, care persistă până în zilele noastre. O astfel de formă este atribuirea unui nume comun (de plantă, viețuitoare) unei persoane, în funcție de felul cum se identifică trăsături caracteristice acesteia cu ceea ce reprezintă elemente particulare identificate la plante, animale. Numele comun devine poreclă, care reprezintă, alături de numele de botez, un mijloc de identificare a cuiva în grupul social din care face parte. Am arătat mai sus cum porecla, devenită supranume, a putut deveni nume de familie oficial, care s-a transmis de la o generație la alta de mai bine de o sută cincizeci de ani.

Numele de familie provenite de la nume de păsări și animale domestice înregistrează 48 de unități de nume, cu frecvența totală de 65.063. Unitățile de nume pentru păsări sunt 17: Bibilic 7, Bibilică 69, Ciță 391, Cițu 1183, Clapon 491, Cocos 4787, Cucos 2155, Curcan 1289, Curcă 3547, Găină 5958, Gînsac 123, Gîscan 493, Gîscă 2140, Hulub 396, Porumbel 699, Rață 3272, Rățoiu 484.

Se remarcă existența perechilor de păsări: găină-cocos, rață-rățoi, curcă-curcan, găscă-gâscan, care sunt dintre cele mai numeroase într-o gospodărie. Două sunt cazurile de natură lingvistică: derivarea regresivă pentru obținerea formei de masculin bibilic (< bibilică), de unde n. fam. Bibilic, cu frecvența 7 (Bibilică are frecvența 69). Numele de familie Cițu este perechea masculină a n. fam. Ciță (frecvența 391), -u este sufix antroponimic moșional. Apenativul câț e regionalism de origine onomatopoeică (DEX) din Oltenia (Cf. Atlasul lingvistic român, serie nouă, vol. II, h.383). DNFR nu înregistrează n. fam. Ciță, în schimb, consideră că n. fam. Cițu provine din bg. Kătso.

Semnalez altă particularitate de natură dialectală: existența variantei cucos, caracteristică graiurilor din Moldova. Frecvența 1824 e mai bine reprezentată în jumătatea de nord a Moldovei.

În ce privește animalele domestice, au fost reținute 31 de unități antroponimice, dintre care 16 au frecvența peste 500: Berbac 2404, Cotoi 2547, Dulău 618, Epure 10037, Iepure 1614, Mînză 830, Mîță 834, Mîțu 1087, Oae 608, Oaie 957, Pistică 2306, Purcea 1311, Purcel 2632, Șoldan 930, Țapu 2128, Vătui 552. Sinonime pentru pistică sunt cotoi, mîrtan și mîț. Acesta din urmă are pereche feminină pe mîță, de la care a rezultat porecla și n. fam. Mîță (frecvența 834). Ca nume de familie, Mîțu se prezintă ca un derivat cu sufixul antroponimic moșional -u. Unitățile de nume Epure, Oae, Pistică își datorează existența felului defectuos de înregistrare a numelor în documentele de stare civilă.

XIII

Dispoziția oamenilor pentru nominalizarea defectelor semenilor, recurgând și la nume de ființe sălbatice, a generat porecle dintre cele mai surprinzătoare. Și în această privință observația lui Aureliu Candrea este edificatoare: „Poporul n-are întotdeauna

nevoie de fraze mari spre a arunca cuiva în față năravul sau cusurul ce i-l găsește: un singur cuvânt îi e deajuns câteodată” (p. 7).

În ce privește porecele provenite de la nume de ființe sălbatice impresionează bogăția surselor de inspirație pentru creatorul de poreclă : nume de insecte, păsări, reptile, mamifere.

Ca și în cazul numelor de familie provenite de la nume de păsări și animale domestice, și privitor la ființele sălbatice sunt de reținut anumite tradiții în ce privește asocierea unei ființe cu o particularitate fizică sau de comportament identificată la o persoană. Se reține, frecvent, că bondarul deranjează prin zgomotul pe care îl face, ciocârliă impresionează prin calitatea cântecului, dar porecla Ciocârliie poate fi atribuită ironic unei persoane care pretinde că are calități vocalice; cerbul și ciuta sugerează statură maiestruoasă, ca și cocorul; păunul sugerează îngâmfare, infatuare; vulpea și vidra sunt recunoscute pentru șiretenia lor; ursul este greoi, lupul este asociat cu lăcomia, șarpele impune frică; racul sugerează îndărătnicie; cârțița este asociată firii ascunse, vorba tăioasă a unei persoane era asociată cu țepii unui arici etc. Unele porecle de la care au rezultat nume de familie pot fi explicate prin preocupările unor persoane sau sunt motivate de prezența lor într-o arie dialectală. Chiar și mediul poate juca un rol important în crearea unei porecle: Molete s-a născut în mediul apiculturilor, Mormoloc și Broatec se justifică mai mult într-un ținut mlăștinos, Lăstun, în mediu urban, Buhă și Huhurez sunt numele dialectal moldovenesc al bufniței, Cîrțiță e prezent mai mult în mediul sătesc din județul Iași (138 de persoane din totalul de 145) etc.

Cele mai numeroase porecle create de la nume de ființe sălbatice sunt rezultatul unei întâmplări, avându-l ca protagonist pe cel poreclit. Un exemplu de felul cum ia naștere o poreclă într-o împrejurare oarecare găsim în romanul „Moromeții”, vol. I, de Marin Preda. Autorul povestește cum a ajuns Maria, sora lui Ilie Moromete, să fie poreclită Guica.

E de remarcat faptul că 36 de nume de familie din acest microsistem antroponimic au frecvența mai mare de 1000. Pe primele locuri ca frecvență sunt: Lupu - 45495, Păun - 25196, Ursu - 21349, Cucu - 13515, Vulpe - 5600, Vrăbie - 5465, Cioară - 4601, Purice - 4400, Corbu - 4254. Numele de familie cu frecvența sub 200 sunt în număr de 18. Originea lor e în porecle ca Broatec, Cîrțiță, Gărgăun, Lăstun, Melcu, Molete, Molie, Mormoloc, Purec, Vrăbete etc.

Unele nume de familie cu frecvență mare pot avea și altă explicație în ce privește originea lor. Ele au fost inițial antroponime active, care au funcționat alături de numele de botez sau de un alt nume personal, ignorat în mediul familial și în relațiile sociale. Marian Florea (cf. Nașterea la români. Studiu etnografic, București, 1892) face trimitere la un anumit ritual pentru a explica atribuirea unor nume ca Lupu, Lupa, Ursu, Ursa, Corbu etc. nou născuților ca să fie feriți de boli sau deces. Asemenea antroponime erau frecvente în secolele XIV-XVII, după cum rezultă din documente redactate în slavonă sau în limba română. Asemenea antroponime (cf. Alexandru I. Gonța, Documente privind istoria României. A. Moldova) au o frecvență ridicată: Lupa apare de 13 ori, Lupe de 32 de ori, Lup(u)l de 166 de ori, Ursu de 53 de ori, Ursul de 29 de ori. Nume ca acestea erau purtate de persoane care făceau parte din toate straturile societății, de la slugă la diferite funcții boierești: aprod, armaș, cămăraș, ceașnic, comis, cupar, diac, jitnicer, logofăt, medelnicer, paharnic, pitar, pârălab, pârăgar, protopop, postelnic, spătar, stolnic, șoltuz, sulger, vameș, vistier, vornic. Așadar, antroponimul Lup reprezintă la români o reminiscență a tradiției ancestrale, capul de lup și trupul de șarpe fuseseră stindardul dacilor. Fiind asociat cu dârzenia și nesupunerea, lupul a intrat în conștiința oamenilor, care l-au adoptat ca antroponim.

SORIN POPOIU

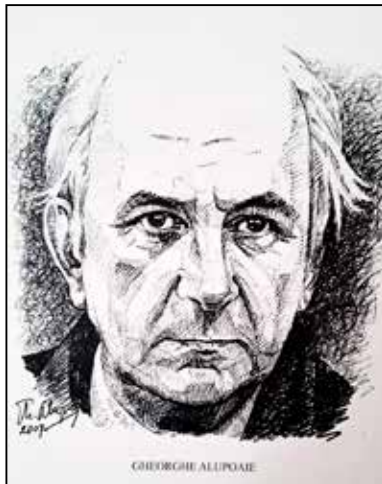
UN OM, UN NUME, UN DESTIN: GHEORGHE ALUPOAEI

A vorbi /scrie despre o personalitate precum cea a sculptorului GHEORGHE ALUPOAEI poate însemna ori un semn de preatruție – ce nu mi-e la îndemână deloc – ori un semn umil al considerației fără margini față de un om și un artist ce-și depășește statura în fiecare clipă, până la înălțimea – ametoare pentru unii – a căldurii umane și a valorii.

Într-o lume încercată, artistul daltei și peniței dăruiește mereu, atingându-ne viața și ajutându-ne să credem că mai sunt lucruri frumoase în jurul nostru. Pășește printre noi, neobosit de frumos; este în bătaie nesfârșită cu eternitatea și nu se sperie, căci a fost ales să facă din destin materia primă a artei sale. Boem cioplitor, își trăiește nobila independență de spirit cu o simplitate și o modestie strigătoare la cer.

GHEORGHE ALUPOAEI știe că o lucrare de artă nu poate oferi decât atât cât creatorul s-a investit în ea. Lucrările sale se rotunjesc în trudă și lumină; ele sunt durată afectivă, tainică și copleșitoare, sunt rupte din făptura fragilă a artistului și ne leagă de existențe apuse sau prezente.

Maestrul se contopește devorator cu personajul turnat

în bronz ori cu chipul schițat în peniță. „Bolovanii” lui sunt pretutindeni, împrăștiați, parcă, de vârful săgeții unui arc de voievod. În tăcerea atelierului său (N.B. un fost grajd pentru doi cai, amenajat și dotat cu mobilier scos la casare, fără căldură și aproape fără lumină !), a învățat să vorbească cu statuile, modelându-le cu dalta, dar mângâindu-le cu sufletul, căci știe că arta vine din cer și ne duce într-acolo.

Discreția și distincția îl locuiesc ireal, într-o lume plină de ostentație, pierdută într-un ocean de scipici. Privirea lui are corzi vocale, glasul îi este cald și blând, spiritul, iute și garnisit cu har.

GHEORGHE ALUPOAEI este de mult chiriș de lux al sufletelor noastre. Plătește întotdeauna la timp și numai în monedă forte: o zicere doldora de sens și

înțelepciune, un gând hâtru, o vorbă-pansament. Prin opera sa îi bucură pe oameni, și-i suntem datori pentru această bucurie.

Îi mulțumim pentru tot ce a făcut și face pentru ca noi să fim altfel.

Gheorghe Alupoaei a oferit Bârladului șase „semne de recunoștință” sculptate:

- Bustul lui Gheorghe Roșca Codreanu, în praf de piatră, în curtea Colegiului Național, 1971;

- Bustul lui Emil Gârleanu, în ciment alb, în fața Școlii nr. 1, 1971;

- Bustul lui Gheorghe Roșca Codreanu, în bronz, în fața Colegiului Național, 1996;

- Bustul lui Alexandru Ioan Cuza, în ciment alb, în curtea Colegiului Tehnic, 2001;

- Bustul lui Tudor Pamfile, în ciment alb, în fața Școlii de Arte „N. N. Tonitza”, 2001;

- Bustul în bronz al lui Vasile Dumitrache, în curtea Liceului „Mihai Eminescu”, 2009.

Gheorghe Alupoaei este și autorul a 318 *Semne grafice de recunoștință*, patru volume de portrete, la fel de fascinante ca și sculpturile.

Simon Salcă Jr. este un actor bârlădean, născut în februarie 1977, la Baia Mare. A debutat la vârsta de patru ani, apărând pe scenă alături de tatăl său, regretatul actor Simon Salcă. În 2002 a absolvit *Facultatea de Muzicologie, Pedagogie, Compoziție Muzicală și Teatru*, (Departamentul de Teatru) al Universității de Arte „George Enescu” din Iași, specializarea Arta Actorului, iar în 2016, cursurile unui program de Master în Arta Actorului de Musical, cu un curs de un semestru la *Central Academy of Drama* din Beijing, China. Din 2003 este actor la Teatrul „Victor Ion Popa” din Bârlad unde a realizat peste 70 de roluri de dramă, comedie, tragedie jucate pe scene din România, Italia și China. A fost producător executiv al scurt-metrajului „Mama ta nu trebuie să știe asta”, regia Mihai Mihăescu, film premiat la șase festivaluri de film din străinătate, în care a și jucat alături de mama și sora sa. Are o activitate pedagogică de câțiva ani, desfășurată la liceele bârlădene și la studioul privat de teatru LUDI, primul curs de teatru cu realitate virtuală din zona Moldovei.

SIMON SALCĂ Jr.

PRIMĂVARĂ LA ZHONG XI. O călătorie de studii la *Central Academy of Drama* din Beijing

În 2014, se desfășura la Muzeul „Vasile Pârvan” o serată literară dedicată criticului de teatru Valentin Silvestru, în cadrul căreia bârlădenii se bucurau de discursul plin de elocință și farmec al îndrăgितului regizor Bogdan Ulmu, un eveniment ce făcea parte dintr-o serie de astfel de serate organizate de muzeograful Alina Butnaru. După această întâlnire a urmat o discuție cu prilejul căreia Bogdan Ulmu, ca un fin cozeur ce era, a reușit să ne atragă interesul asupra unui program de studii masterale în domeniul *Teatru și artele spectacolului*, cu specializarea *Teatru Muzical*, desfășurat de Facultatea de Arte din Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați. Atât Alina Butnaru, cât și eu, am reușit să urmărim cursurile teoretice și practice ale acestui program timp de doi ani, bucurându-ne, în primele trei semestre desfășurate la Galați, de îndrumarea unor personalități dintre care amintesc, cu gând de admirație și recunoștință, pe regizorul și actorul Vladimir Bouchler și pe soprana Hildegun Pettersen de la Opera din Oslo (în cadrul programului de studii intitulat *The Bridge* și realizat în colaborare cu *Musikteater Hoyskolen* din Norvegia, în perioada 8-22 martie 2015), regizorul și scriitorul Bogdan Ulmu, filologul și esteticianul Corneliu Dumitriu, prim-solistul Gabriel Năstase de la Opera Națională din București, pianista Anca Săftulescu, balerina și actrița de film Liliana Iorgulescu. Au rezultat, de pe urma acestor prime trei semestre, spectacole de musical ce au făcut deliciul publicului din Galați, dar și din Baia Mare și Cluj, printre spectatorii care ne-au răsplătit cu aplauze aflându-se și excelențele lor, ambasadorii Statelor Unite ale Americii și Republicii Populare Chineze la București, precum și atașajii culturali ai acestor ambasade.

Cel de-al patrulea și ultim semestru de studii a făcut parte dintr-un amplu proiect desfășurat sub auspiciile colaborării dintre Ambasada Chinei la București și Ambasada României la Beijing, cu concursul organizației UNESCO YOUTH ROMANIA. Acest proiect

a presupus colaborarea și schimbul de experiență dintre *Central Academy of Drama* din Beijing, China, și Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, în domeniul teatrului muzical, și a avut loc pe parcursul a patru ani. Din proiect au făcut parte studenți din trei promoții diferite, noi, cei doi bârlădeni, situându-ne în cea de mijloc, având astfel șansa să cunoaștem și să colaborăm în egală măsură cu celelalte două promoții. Așadar, în cadrul utimului semestru de studii masterale, promoția din care am făcut parte, împreună cu promoția următoare, în total 15 studenți români proveniți din toată țara, am traversat Asia, de-a latul, cu avionul până în capitala Chinei, unde am pregătit spectacolul *The Drowsy Chaperone*, un musical canadian cu muzică și versuri de Lisa Lambert și Greg Morrison, și un text de Bob Martin și Don McKellar, ale cărui variante anterioare jucate pe *Broadway* (*Marquis Theatre* – 674 de reprezentații) și *West End* (100 de reprezentații plus turneu) au fost distinse cu numeroase premii și nominalizări la importante festivaluri de gen: Tony Award, Drama Desk Award, Lawrence Olivier Award.

Participarea la programul educativ realizat în perioada 14 martie – 30 mai 2016, în cadrul Departamentului de Teatru Muzical al *Central Academy of Drama* (în limba chineză în original 中央戏剧学院, transcris în pinyin ca *Zhōngyāng Xìjù Xuéyuàn*, și cunoscută în jargonul studentesc ca *Zhong Xi*) a fost o provocare pentru mine, din punct de vedere artistic și educațional, și a presupus un efort considerabil de studiu în cadrul următoarelor cursuri: Arta actorului, Antrenament vocal, Mișcare scenică și balet, Limbă și Cultură Chineză. Cursurile profesionale s-au materializat prin realizarea, în limba engleză, a spectacolului mai sus amintit, sub îndrumarea atentă a profesorului Zhao Yongbin, cunoscut balerin, actor, regizor și profesor al Academiei, care a dansat pe multe din marile scene de spectacol ale lumii, actualmente stabilit în Japonia. Domnia sa a

Simon Salcă Jr. și Alina Butnaru
la Zidul chinezesc

fost asistat de actrița și profesoara Boriana Trifonova din Bulgaria, cursurile de Antrenament vocal fiind predate de interpreta de operă și profesoara Liu Lu, cursurile de Mișcare Scenică de balerina și profesoara Liu Lina, iar cele de Limba și Civilizația Chineză de profesoara Geng Guangyi. Cursurile s-au desfășurat în limbile chineză și engleză și au avut loc în campusul universitar ultramodern din cartierul *Chāngpíng*, plasat în nordul Beijingului, într-o zonă turstică denumită Orașelul Apei *Wendu*. Dotările și amenajările campusului dedicat exclusiv artelor spectacolului și cinematografului ne-au uimit, ele conținând: săli de studii de tipuri și dimensiuni variate (săli uriașe pentru ansambluri de dans, săli de balet, săli cu covoare și oglinzi pe tot peretele pentru Beijing Opera, nenumărate săli pentru studiu individual, dotate cu pianine, săli pentru studii teoretice cu aparatură electronică audio-video, săli cu dotări pentru scenografie și design, machiaj și perucherie etc.), câteva săli de spectacole tip studio (așa numitele Black-Box), trei săli mari de spectacole și studiouri de film în construcție, bibliotecă foarte mare cu zone de lectură și aparatură electronică de căutare, lectură și tipărire cu acces individual, o scenă în aer liber, clădire pentru birouri și săli de conferințe, clădiri cu săli de mese cu mai multe etaje, diferențiate în funcție de religie (un corp de clădire era pentru studenții islamici), zone expoziționale (am remarcat o fotografie a unui fascinant decor pentru „Scaunele” de E. Ionesco), zone de relaxare mobilate (în interior și în aer liber), săli pentru antrenamente și activități sportive (inclusiv ping-pong), teren de baschet, clădiri separate pentru dormitoarele profesorilor și studenților, magazin cu autoservire de alimente și rechizite, hangare cu depozite de decoruri și de recuzită, alei cu arbori decorativi, un lac ce imita un râu, populat cu pești koi și găște, grădini, pavilioane și punți construite din lemn, statui (Molière, Shakespeare) și peisaje bucolice (scene amintind de tragedia antică greacă), care cu flori, în fine, porți automate și pichete de pază ascunse discret în vegetație ce păzeau acest obiectiv strategic de importanță națională, dotat și cu personal (în uniforme) de îngrijire, pază, asistență și ghidare. Un adevărat mic oraș al artelor teatrale, semn al unei reale prețuiri arătate studiului dedicat tradițiilor culturale ale popoarelor Chinei, dar și teatrului modern. Mai târziu, am aflat că multe dintre vedetele cinematografului chinez și ale teatrului chinez, precum Zhang Ziyi, Gong Li, Yang Yang, au fost absolvenți ai acestei prestigioase academii (inclusiv unele vedete din afara țării, de exemplu vedete K-Pop), unde concurența la admitere este foarte mare (peste opt sute de candidați pe loc).

În primele două săptămâni au avut loc cursuri de improvizație scenică, antrenamente vocale și de mișcare scenică intensive și pregătiri în vederea susținerii castingului pentru piesa aleasă. Momentul cântecului personajului Aldolpho în cadrul castingului a fost decisiv pentru distribuția mea în rolul autoproclamatului „Rege al Romance-ului”, iar Alina Butnaru a fost distribuită în rolul unuia dintre cei doi pastrychef-gangster (patiser-gangster). Profesorul Zhao a menționat că, la realizarea unei distribuții de musical (spre deosebire de una de teatru dramatic) primul și cel mai important criteriu este cel al vocii. Registrul vocal a fost important pentru piesa noastră, întrucât impunea respectarea unui ambitus special pentru fiecare personaj. După aceste două săptămâni de pregătire a castingului a urmat o perioadă de repetiții de text și de alcătuire a unui portret interior și exterior al fiecărui personaj.

Profesorul Zhao ne-a explicat punctul de vedere al profesorului Hao Rong, Secretar General al *World Theatre Education Alliance* și Președinte al *Central Academy of Drama*, spunându-ne că actorul trebuie să devină în primul rând un atlet, în al doilea rând un soldat și abia apoi un artist. Dacă lipsesc forța fizică și precizia gesturilor, actorul nu se poate exprima cu claritate pe scenă. Aptitudinile unui soldat ajută actorul să își formeze o disciplină profesională strictă și să înțeleagă mai bine ce înseamnă lucrul

în echipă. În lipsa calităților unui atlet și ale unui soldat, actorul nu își poate pune în valoare calitățile artistice. Antrenamentul de bază al unui actor trebuie să înceapă prin controlul deplin al mișcării, al trupului și al respirației. Abilitatea de a respira la nivelul cerut nu se poate obține în câteva zile, ea necesitând un antrenament frecvent și susținut. Urmău apoi trei exerciții de grup, în care se urmărea atât coordonarea respirației, cât și a mișcării cu ceilalți colegi actori. O altă etapă a studiului urmărea dezvoltarea mușchilor feței, în vederea transformării trăsăturilor faciale în instrumente pline de expresie. Imitația expresiei altor colegi era încurajată pentru diversificarea mijloacelor de expresie și obținerea unei relații empatice. Abia după efectuarea acestui antrenament individual și comun se trecea la repetiții propriuzise, ce debutau prin identificarea trăsăturilor interioare ale personajului în primă fază și apoi ale celor exterioare. Memorarea textului beneficia și ea de o atenție aparte. Concomitent cu aceste date desprinse din text am început studiul pieselor corale, deosebit de complexe. Profesoara Liu Lu a pus accentul nu doar pe executarea corectă a melodiilor, ci și pe expresivitatea vocală, explicându-ne elemente de stil și cerând să fie respectate anumite rigori interpretative. Atât pentru piesele solo, cât și pentru cor, un ajutor decisiv și susținut a venit din partea artistului Alin Costea, burlădean de origine, doctorand în cadrul *Central Academy of Drama*, care a realizat asistența muzicală. Odată puse la punct reperele pentru realizarea personajelor, s-a trecut la „jalonarea” schiței de mișcare și apoi la definitivarea coregrafiei. Profesorul Zhao a insistat asupra faptului că, la fiecare repetiție trebuiau identificate câteva probleme majore ale interpretării, care trebuiau apoi corectate sub îndrumarea sa, pentru a putea avea un progres constant de la repetiție la repetiție.

În cadrul spectacolului există o scenă burlescă, aproape absurdă pentru spectator, dacă nu ar asculta ulterior explicația personajului Omul din scaun: scena 10, care se petrece într-un palat oriental în timpul zilei. Pentru a da o notă de autenticitate scenei, profesorul Zhao a apelat la profesoara Geng Guangyi, fosta sa profesoară de limba chineză, pentru a traduce unele replici din text. Inițial, toată scena trebuia jucată în limba chineză veche, dar, din lipsa timpului, s-a renunțat la această idee, păstrându-se totuși câteva din replicile Împăratului Chinei și cântecul logodnicei acestuia, în limba chineză veche. Cum eu trebuia să joc rolul Împăratului, am urmat recomandarea profesorului Zhao de a studia câteva elemente de Beijing Opera. (...)

Lucrul în echipă a fost esențial și progresul profesional a fost unul foarte rapid, conducând la realizarea unui spectacol cu grad ridicat de dificultate, în mai puțin de două luni de repetiții. Au rezultat câteva reprezentații de succes în fața unui public alcătuit aproape în exclusivitate din studenții și profesorii Academiei, singurii care aveau acces în incinta instituției păzită cu strânsenie de ofițeri în uniformă, înarmați. Premiera s-a jucat cu o lumânare aprinsă în culise în memoria profesorului nostru îndrăgit, regizorul Bogdan Ulmu, care ne părăsise, așa cum am aflat în ziua aceea. Fiecare a intrat în scenă cu suflul greu, dar și cu dorința de a juca foarte bine amintindu-ne de vorbele blânde și încurajatoare ale maestrului de care ne despărțeam. Imediat după reprezentații, dar și în zilele următoare, am primit felicitările pline de simpatie și entuziasm din partea profesorilor și colegilor noștri chinezi și a delegației române. Am avut privilegiul de a fi prezenți cu fotografii și informații, timp de câțiva ani, la panoul de onoare al *Central Academy of Drama*, cea mai vestită și mai mare universitate de arte dramatice a Asiei. Din acest motiv am avut cu toții satisfacția că eforturile noastre de a reprezenta talentul artistic românesc în capitala Chinei nu au dezamăgit. Piesa a fost jucată și la întoarcerea noastră în România, cu același succes, în cadrul examenului de disertație, având în sală, printre spectatori, pe excelența sa Xu Feihong, ambasador al Republicii Populare Chineze la București.

GHIȚĂ CRISTIAN

OMUL FRUMOS ȘI BUN – KALOKAGATHON

Indiferent de modul în care se presupune că s-au produs apariția și evoluția ființei umane pe planeta noastră, prin concepția Creaționismului sau a Evoluționismului, omul ca entitate biologică superioară, având conștiința existenței sale și a realității înconjurătoare, pe care a transformat-o în sens pozitiv dar, mai ales negativ, e cunoscut ca *homo faber* – creator, *homo habilis* – abil, îndemnic, *homo erectus* – vertical, *homo sapiens* – înțelept, dar și ca *homo esteticus* – *kalokagaton* – omul frumos și bun.

De la totdeauna, independent de voința noastră, estetica și cea mai largă și fundamentală categorie a sa, *frumosul*, au existat și există, în natură și în viața oamenilor, bucurându-i și făcându-i mai buni, căci el se însoțește, așa cum spuneau filozofii greci, cu *binele* și *adevărul*.

Despre *bine*, *frumos* și *adevăr*, s-au emis multe păreri, s-au scris tomuri întregi, s-au făcut dezbateri pro și contra, dar estetica, frumusețea și derivatele lor au rămas valori perene în patrimoniul culturii universale.

Datoria noastră, este de a descoperi aceste bucurii ale sufletului și a le pune în valoare prin propriile noastre acțiuni materiale și spirituale, astfel încât, să ne purificăm sufletește și trupește – *katharsis* -, atât timp cât viețuim pe această minunată planetă albastră.

Teorii filozofice, păreri mai mult sau mai puțin adevărate, au făcut ca omenirea să evolueze sinuos și din lupta și unitatea contrariilor s-a născut progresul și omenirea a evoluat ascendent, atât material cât și spiritual.

La început, lumea trăia simplu, frumos și bine, cultivând un sincretism sincer, fără prea multe complicații, satisfăcându-și necesitățile materiale generate de instinctele primare: hrană, îmbrăcăminte și adăpost la care ulterior sau mai adăugat și cele spirituale.

Acum 5 milioane de ani, conform teoriei evoluționiste, a început *aventura umanității*, prin apariția primilor „oameni” - *hominizi* - *australopithecus*, care ulterior, au migrat spre Europa, Asia și celelalte continente.

Peste 2,5 milioane de ani – apar specii umane diferite între care *Homo habilis* – „omul abil, îndemnic”, făuritor de unelte – artefacte - și care a trăit mai bine de un milion de ani alături de *Australopithecus*.

La un milion de ani după apariția lui *Homo habilis*, în Africa, a evoluat un nou hominid cu creierul mai mare, numit *Homo erectus*, ceea ce înseamnă în limba latină „om în poziție verticală” și care a învățat să folosească focul pentru pregătirea hranei și făurirea unor unelte mai bune.

În urmă cu 200 de mii de ani a început să evolueze o nouă specie de oameni, *Homo sapiens* – omul înțelept. Primii *Homo sapiens* au fost oamenii de *Neanderthal* (după valea Neander din Germania unde s-au găsit primele lor oseminte).

Cu circa 40.000 de mii de ani în urmă, neanderthalienii au început să dispară, astfel că acum 30.000 au dispărut cu desăvârșire fiind înlocuiți de *Homo sapiens sapiens*, specie din care se trag toți oamenii actuali.

A devenit cunoscută *piramida lui Abraham Maslow*, din 1940, privind ierarhia nevoilor umane care are la bază nevoile fiziologice ce trebuie satisfăcute și fără de care nu se poate trece la alt nivel, superior. Acestea sunt considerate indispensabile, vitale, pentru a trăi: a respira, a mânca, a bea, a dormi, a se proteja de frig sau căldură și fac posibilă existența umană.

Următorul nivel se referă la siguranța și securitatea persoanei și este condiționată de existența unui adăpost, locuință, casă, a

unui serviciu, loc de muncă, stabilitate, protecție socială împotriva îmbolnăvirilor; a dezastrelor naturale sau cele provocate de semenii lor.

Viața socială, impune un al treilea grup de nevoi și vizează: familia, afecțiunea, iubirea, prietenia, apartenența la un grup, comunicarea, socializarea, cooperarea, fără de care se pot produce dezechilibre psihice și fizice. Nevoia de prieteni, de afectivitatea acestora, de cooperare și ajutor reciproc sunt specific umane și se manifestă într-un cadru social, civilizată.

Nivelul superior, face referire la nevoia de apreciere și respect, de evaluare a competențelor personale, capacităților, performanțelor dar și reciproc, ale celorlalți. Aceasta generează o altă necesitate, aceea de autorealizare, de a performa în plan personal și social, de creare a unei imagini pozitive în context social.

Nevoile de ordin spiritual au devenit indispensabile în momentul în care omul a devenit conștient de sine, de problemele pe care le ridică conviețuirea în cadrul natural și social, de rolul său în acest context și punându-și întrebări la care nu a găsit totdeauna răspunsuri s-a născut filozofia, de la grecesul *philos*, „iubitor” și *sophia*, „înțelepciune”. În cadrul ei, un loc important îl va ocupa *estetica* care, deși nu a fost definită de la început ca „iubire de frumos”, dar înțeală ca iubire de bine și adevăr, a dat oamenilor satisfacții de ordin superior, prin perceperea cu ajutorul simțurilor a frumuseților lumii materiale și spirituale.

În luptă cu stihiiile naturii și ale mediului ambiant, plante, animale, păsări, materii organice și minerale, ce au constituit sursa de existență pentru hrană, îmbrăcăminte și adăpost, omul și-a creat un univers spiritual ca punct de sprijin existențial: *religia*, care a fost și este o altă formă de răspuns la problemele ridicate de existența fizică, dar și de cea spirituală, de temerile reale sau imaginare cu care omenirea s-a confruntat permanent. Atribuindu-și binele în raport cu răul pe care l-a personificat în diferite ipostaze, ea a inoculat omului teama de acest rău orientându-i voința și toată acțiunea spre *credința* într-o imagine mistică atotstăpânitoare și dominându-l din punct de vedere spiritual. S-au creat numeroase variante mitologice, politeiste sau monoteiste, cu zeități reprezentând atât binele, cât și răul, și în numele acestora au avut loc dispute permanente de la primele manifestări până azi.

Exagerarea uneia sau alteia din laturile existenței a dat naștere conflictelor, iar instinctul violenței s-a manifestat și amplificat continuu, soldându-se cu victime, mai mult sau mai puțin, vinovate.

Astăzi când civilizația a ajuns la apogeu, tehnologia depășind, uneori, imaginația, oamenii în loc să cultive, precum anticii, *binele*, *frumosul* și *adevărul*, exagerează în violență și în tendința de dominare prin teamă, frică și oroare, cultivate de mintea unor exemplare umane mai periculoase decât cele din regnul animal.

Această entitate - omul - alcătuită din materie și spirit, își manifestă existența activă, atât în plan material, cât și spiritual, ajuns pe cea mai înaltă treaptă de dezvoltare, a oscilat permanent între relativ și absolut, între simplu și complex, între general și particular, găsindu-și un sprijin existențial în *credință*.

Dominat de natură, a căutat permanent un suport spiritual în semenii săi dar și în forțele naturii, pe care a încercat să le domine, iar când nu a reușit s-a închinat lor creându-și astfel un univers populat cu zei, idoli și alte simboluri pe care le-a materializat în imagini plastice bi- și tridimensionale cu care și-a populat coliba, locuința și mai târziu lăcașurile de cult, templele, bisericile, catedralele.

Ca activități ale omului, care au drept scop producerea unor valori estetice folosind mijloace de exprimare cu caracter specific,

arta și credința au contribuit la armonizarea virtuților morale cu cele fizice ale personalității omului bun și frumos, *kalokagathon*, cum îl numeau vechii greci (*kalos* „frumos” + *kai*, „și”, *agathos* „bun”).

Evoluția istorică s-a produs atât în plan material, cât și în cel spiritual, al conștiinței, elaborând noi forme de credință, norme de comportare etică și estetică ca necesitate vitală pentru existență, întregul univers reflectându-se permanent în conștiința sa și materializându-se în forme plastice, muzicale, literare, care l-au însoțit prin istorie, până în zilele noastre. Trecute prin filtrul conștiinței, acestea au căpătat aspect estetic și au devenit simboluri permanente la care omul apelează în momentele de liniște dar și de zăbucim, la nevoi și la necazuri, găsim întotdeauna un sprijin în plan psihic.

Momentele esențiale ale vieții, care au marcat întotdeauna existența umană, nașterea, căsătoria și moartea, au avut o rezonanță specifică în mentalul fiecărei comunități și al fiecărui individ. Legat de aceste momente de răscruce, s-au creat ritualuri, datini și obiceiuri laice și religioase, permanentizate în timp, și respectate de majoritatea celor care le practică, păstrându-le în sufletul lor mistic și venerându-le prin ritualuri și pelerinaje specifice ce cuprind și o latură estetică manifestată prin atitudine, gust și simț estetic.

Între relativ și absolut, între materialism și idealism, omul, ca produs al evoluției regnului biologic, conform teoriei evoluționiste, sau ca asemănare cu Creatorul, conform teoriei creaționiste, a oscilat permanent, între cele două concepte, într-o evoluție sinuoasă, până la momentul actual.

Între plus și minus infinit, existența umană este infimă și minusculă în raport cu universul imuabil și indestructibil, ale cărui legi au încercat, de-a lungul timpului, să le dezlege numeroase capete luminate, de la teologi la filozofi laici.

S-au creat numeroase școli, curente, mituri și credințe care au crezut că au descoperit piatra filozofală. S-au scris tomuri întregi legate de tema raportului dintre materie și spirit, dintre relativ și absolut, dar nu s-a ajuns la nicio concluzie care să dea o soluție de conștiință asupra existenței noastre.

De la apariție – fie conform teoriei evoluționiste sau creaționiste – nici una nefiind clară – și absolutizându-se în ambele direcții – omenirea, a încercat în diferite stadii de dezvoltare să dea răspunsuri la marile întrebări existențiale: *Cine suntem? De unde venim? Încotro mergem?* Până în prezent nu există un răspuns adecvat, dar s-a exagerat una sau alta din păreri.

Nici teoriile filozofice sau dogmele creștine, nici cercetările științifice sau de altă natură nu au reușit să rezolve această problemă, ea rămânând deschisă și fiecare adoptând o anumită poziție, în funcție de nivelul de înțelegere sau de cultură.

Originare din Orientul mijlociu, cele trei mari religii: *iudaismul*, *creștinismul* și *islamismul*, ai căror adepți cinstesc același text sfânt: *Vechiul Testament*, completat ulterior, au impus norme dogmatice și ritualuri legate de marile momente ale vieții: nașterea, căsătoria și moartea.

În Orientul îndepărtat au apărut alte religii: *hinduismul*, cea mai veche religie, *credința Sikh* și *budismul* (calea lui Buddha) – în India, *confucianismul* și *daoismul* – în China, astăzi, existând circa 10.000 de religii sau variante ale acestora.

Filosofia mitologică, creștină, a pus accentul pe memorie și conștiință, pe aura cerebrală, cea materialist-dialectică consideră că „filosofia trece prin stomac”, că materia determină spiritul. Astfel, filozofii greci: Platon, idealist, spunea că lumea materială nu există, ea fiind o reflectare în conștiința noastră. În opoziție cu acesta, Aristotel, discipolul său, care era materialist, credea că materia există independent de conștiința noastră,

De altfel întreaga istorie a filosofiei este lupta dintre materialism și idealism, sub diferite forme. Karl Marx și Friederich Engels au emis teoria dialectică a evoluției ascendente, în spirală, a dezvoltării de la simplu la complex, de la forme inferioare la cele superioare. În filosofia modernă, Sigmund Freud, a pus la baza

existenței activitatea sexuală, de perpetuare a speciei umane și a regnului animal, a tot ce este viu.

Curente filozofice contemporane, derivate din cele anterioare, au ajuns la concluzia că omul face parte din universul cu care interacționează permanent și cu care este într-o interdependență activă, atât cât parcurge, secvențial, timpul dat, social, istoric și cosmic.

Artefacte și fenomene neexplicate, obiecte zburătoare neidentificate au creat teoria existenței unor civilizații extraterestre, superioare din punct de vedere tehnologic, bazate pe faptul că materia organică și anorganică poate avea o infinitate de forme inteligente.

Din păcate, omul contemporan, prin activitățile sale materiale în tendința de a-și satisface unele comodități, chipurile standarde de civilizație, a dus la dezechilibre naturale, care se manifestă dur asupra existenței și așa precare a omenirii, dar având consecințe grave și asupra celorlalte componente, regnul animal și vegetal și chiar asupra naturii, în general.

Valori inestimabile create de mințile luminate prin har, talent și efort fizic și intelectual, în care au fost înglobate idei, sentimente, bucurii și satisfacții estetice stau măturie ale geniului uman sunt puse în pericol de această specie de humanoizi lipsiți de umanitate, cultură, civilizație și rațiune. Ne prevenise, încă din secolul al XVIII-lea, marele pictor Francisco Goya: „*Somnul rațiunii naște monștri!*”

În haosul universal, creat în numele așa-zisei democrații contemporane, a unor presupuse drepturi și libertăți, mai există oameni preocupați de artă, de frumos, de cultivarea sentimentelor de bucurie și trăire estetică, superioară tuturor celor materiale, coloride istorice sau perene.

Exagerările în orice direcție nu au dus la nimic bun și, deși există o îndelungată experiență socială, umană, omenirea nu s-a învățat minte și continuă, în numele unor false orgolii, ideologii și interese meschine, să distrugă acest echilibru fragil dintre om și natură, omul fiind cel mai periculos animal, căci una gândește, alta spune și alta face. Luând drept reper *credința*, punct de sprijin existențial, dar absolutizând-o politic și religios, s-au iscat permanent conflicte, astfel că aproape că nu au existat spații temporale de liniște și pace.

Se vehiculează, atât de către știință cât și de către religie, dispariția noastră ca specie, cu vocația distrugerii și apoi a reconstrucției, dar și a mediului natural, minunata și poate unica stea, din punctul nostru de vedere, a planetei albastre.

Deși mici și infimi în comparație cu imensitatea și infinitatea universului, suntem în stare, prin creațiile malefice ale secolului nostru, să ne autodistrugem.

În speranța că, în ceasul al XII-lea, omenirea se va trezi, rațiunea va triumfa iar planeta va supraviețui, rămânem, pentru moment, optimiști că vor birui binele, frumosul și adevărul ce caracterizează omul frumos și bun, iar nu ura, invidia și prostia proprii celui urât și rău.

Triumful rațiunii

PETRU DIMOFTE

Samuel T. COLERIDGE, BALADA BĂTRÂNULUI MARINAR (fragment)

PARTEA A III-A

Cumplete vremuri am trăit. Fiecare gâtlej
Era uscat, ochii ne sticleau febrili.
Cumplete vremuri! Cumplete vremuri!
Ochii noștri oboșiți sticleau, febrili!
Într-o zi, privind spre vest, am zărit
Ceva pe cer, nelămurit.

La început părea un punct, pe urmă
Un clăbuc purtat de vânt ușor;
Se mișca, se mișca, și-a luat apoi
Forma colilie-a unui nor.

Vedeam o negură, un punct, o formă!
Care se-apropia, se-apropia:
Dar parcă se ferea de-un duh al mării,
Plonja-ncontinuu, pivota, vira.

Cu gâturile-n flăcări, cu buzele crăpate,
Stăteam însetați pe pasareală;
Nu puteam râde și nici plânge;
Mi-am mușcat brațul, am supt sânge
Și-am strigat, o velă, văd o velă!

Cu gâturile-n flăcări, cu buzele crăpate,
Am privit vedenia și-am dat chiot:
Ura! Și, rânjind bucuroși, în acea clipă
Am tras adânc aer în piept, în pripă,
De parc-am fi vrut să-l bem pe tot.

Strigam: Iată! Iată! Se îndreaptă-ncoace!
Ne vine-n ajutor, pânzele-i lucesc ca noi:
Fără-o adiere de vânt, neîmpinsă de maree,
Pe chilă dreaptă, menține cursul drept spre noi!

Zarea era-n flăcări spre apus,
Ziua - pe la chindie, calm pe mare!
Aproape lipit de valuri, la orizont,
Se odihnea înflăcăratul soare;
Apoi strania formă s-a interpus
Pe neașteptate-ntre noi și soare.

Astrul zilei stătea ascuns după zăbrele
(Ne-aibă Maica Cerului în a ei pază!)
Chipu-i rotund și roșu-și strecura ca printre
Gratiile unei ocne arzătoare rază.

Vai, mă gândeam, și inima îmi tresălta,
Iute, implacabilă-i apropierea ei!
Iar velele-i sclipeau în soare ca niște
Plini de neastâmpăr funigei!

Ale ei sunt coastele printre care
Privește soarele ca printr-o răzătoare?
Și-acea femeie, MOARTEA, -i întregul echipaj?
Două-s, nu-i un singur personaj?
MOARTEA-i celeilalte femei însoțitoare?

Mișcări agile, buze roșii, Plete de aur, foc și flămă:
Pielea albă, cum o au leproșii,
MOARTEA-N VIAȚĂ, coșmar și dramă,
Ne-ngheta-n vine sângele de spaimă.

Namila a acostat la arca noastră,
Iar ele-au dat cu zarurile de la cingători;
„Stop joc! Am câștigat! Am câștigat!”
A țipat una și-a fluierat de trei ori!

Soarele-asfințise; răsăreau stelele pe cer;
Întunericul se-apropia în graba mare;
Și, ca o șoaptă-ndepărtându-se pe ape,
Corabia fantomă a dispărut în zare.

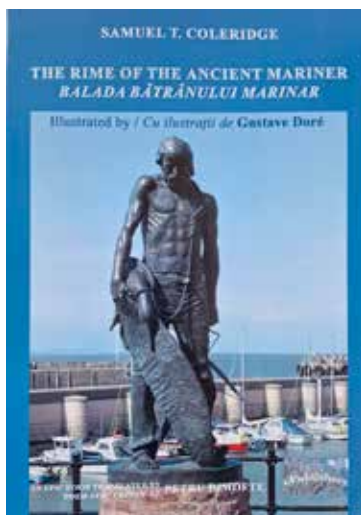
Am ciulit urechile și-am privit în jur!
Eram înspăimântați și, pot să jur,
Ni se scursesese tot sângele din vine!
Stelele păleau în bezna neagră ca un crab;

În lumina lămpii chipul timonierului era alb;
Cădeau stropi grei de pe velele de rouă pline -
Apoi s-a ridicat spre est, în depărtare,
Secera lunii, iar sub lună, călătoare,
Chiar lângă cornul ei, o stea strălucitoare.

Unul câte unul, sub luna de stele urmărită,
Fără niciun geamăt sau suspin
Și-au întors spre mine fețele pocite,
Și m-au blestemat pentru-al lor chin.

De patru ori cincizeci, coechipierii mei
(Nu s-a auzit nici geamăt, nici suspin)
Groaznic loviți, bulgări lipsiți de viață,
Au căzut, creștin după creștin.

Le-au zburat sufletele din trupuri către cer
Spre-o soartă mai bună sau mai rea!
Și fiecare suflețel în trecere spre stele
Îmi amintea săgeata lansată de-arbaleta mea."

PENTRU ELENA MONU, cârmuitoare surâzândă a Academiei Bârlădene...

...care „seamnă în toate vânturile“, către tineri sau vârstnici, semințele cunoașterii și raportării la tradiție, povestind, prin vorbă și scris, cu elocvență și patos, *trecute vieți de doamne, domnițe...* și domni, ca semne de reverență către cei din făptuirile cărora s-a țesut istoria acestor locuri;

...care, dăruită cu ardoare Academiei Bârlădene, o *patronează* cu energie și devoțiune, pentru ca înaintașilor care au făcut din Bârlad un oraș cu statură culturală să li se (re)cunoască numele și opera.

Sărbătorita noastră se va bucura negreșit să recitească în paginile revistei portretul fără egal pe care i l-a făcut, cu titlul MADILI, marele, inegalabilul prieten, C.D. Zeletin:

În Bârlad, Madili, mereu tânăra doamnă cu nume primăvăratic și sprintar, e atât de cunoscută încât un poștaş nou s-ar orienta mai lesne după acest cognomen grațios decât după numele ei real: profesoara Elena Monu, doctor în istorie, președinte al Academiei Bârlădene.

Bravă, încrezătoare, neobosită, Madili iradiază lumina lăuntrică a posibilului. Ea nu cunoaște răspunsul nu la apelul celor spirituale, înălțătoare, chiar dacă, poate, în adânc oblonește abisuri de zbućium.

La Mulți ani!

Și un mănunchi de Sânziene, gălbii și mărunte ca stelele de pe cer!

În Basarabia anului 1943, toamna.

Aniversarea Georgianeii - 1 an.

Patru generații...

Georgiana și fiica, Sara.

VIAȚA ACADEMIEI

Joi, 21 martie 2024, ora 16:00, membrii Cenaclului literar „Alexandru Vlahuță” din Bârlad au marcat Ziua Internațională a Poeziei printr-un recital poetic, împreună cu membrii Cenaclului literar „Calistrat Hogaș” Tecuci, în cadrul unei manifestări organizate la Casa de Cultură din Tecuci.

Evenimentul a fost moderat de Ioana Dor, poetă, președinta cenaclului bârlădean și de poetul Dan Viță, președintele cenaclului tecucean, care a deschis activitatea. Poeta Ioana Dor și-a exprimat bucuria de a se afla în spațiul binecuvântat al Tecuciului atâtor mari creatori.

Toți scriitorii au citit din creațiile proprii. Au participat cenacliștii bârlădeni: Gabriela Ana Balan, Simion Bogdănescu, Ionel Dorin, Roxana Galan, Lăcrămioara Iolandina Ivan, Marian Pavel, Adriana Petrișor, Dragoș Răianu, Georgeta Popovici Strat, Nina Toma și Cristina Vizitiu, directoarea Bibliotecii „Stroe S. Belloescu” din Bârlad. Atmosfera poetică a fost completată cu arii de operă, interpretate de tenorul tecucean Petru Ciobanu.

Conform presei tecucene, a fost o „mega manifestare” reușită, dedicată sărbătoririi Zilei Internaționale a Poeziei.

Cei doi președinți de cenaclu

Sâmbătă, 23 martie 2024, la început de primăvară astronomică, Academia Bârlădeană a desfășurat prima sa reuniune de sezon, în foaierea Teatrului „V. I. Popa”. Prilejul: lansarea unui nou număr al revistei „Academia Bârlădeană” și a volumului „Octogenarul”, lucrare memorialistică a dr. ing. Ioan Berlea, apreciat primar al Bârladului între anii 1974-1977.

Elena Monu, gazda și moderatoarea evenimentului, a adresat urări de bun venit tuturor oaspeților, l-a salutat și felicitat pe autor. I s-a alăturat, pentru prezentarea volumului, prof. Gruia Novac, care a recomandat călduros cartea „ce se rescrie prin lectură” și se citește ca un roman. În cuvântul său, autorul, Ioan Berlea și-a declarat emoția lansării volumului său sub egida Academiei Bârlădene, apoi s-a referit la familia sa, la traseul său ingineresc și, cu precădere, la renumele meritat pe care l-a avut industria Bârladului. La personalitatea invitatului, precum și la cartea sa, s-a referit și Elena Popoiu, care a menționat reputația de care s-a bucurat primarul Ioan Berlea, considerat de bârlădeni un om de mare probitate și competență. Dovadă: la eveniment, alături de publicul fidel al Academiei Bârlădene, s-au aflat numeroși foști colegi de la cele două mari întreprinderi ale orașului de care și-a legat numele inginerul Ioan Berlea: IRB și FEPA.

Numele autorului și cartea sunt recomandate și în nr. 1(94)/2024 al revistei „Academia Bârlădeană”, lansată în partea a doua a reuniunii și prezentată de cele două responsabile de număr, Elena Popoiu și Ioana Dor.

Elena Monu deschide reuniunea.

Invitatul special, Ioan Berlea; în prezidiu: Elena Popoiu, Elena Popoiu, Gruia Novac, Valeriu Ionescu.

Elena Popoiu vorbește despre carte și autor.

Ioana Dor prezintă revista.

Sâmbătă, 27 aprilie 2024, ora 11:00, în Sala de ședințe a Primăriei Bârlad, a avut loc prezentarea cărții „Târgul Bârladului. Geneza și hotarul”, a profesorului Gheorghe Gherghe, membru al Academiei Bârlădene. Evenimentul a început cu un moment artistic susținut de grupul folk „Dacii liberi”, coordonat de Cornel Pleșu.

După o trecere prin propria biografie, autorul volumului a făcut o incursiune în istoria Bârladului. Au luat cuvântul: Elena Monu, Ionel Popa, președintele Asociației „Solidar”, Romeo Chelaru, Dorina Stoica. În încheierea evenimentului, Gheorghe Gherghe a primit o „Diplomă de excelență în educație” din partea Asociației „Solidar”.

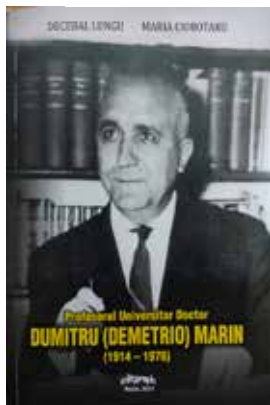

Autorul cărții, Gheorghe Gherghe

Elena Monu, despre istoria Bârladului; alături: Ioana Dor, Dorina Stoica, Cristina Vizitiu.

Duminică, 28 aprilie 2024, în satul Peicani, comuna Găgești, s-a lansat volumul „Profesorul universitar doctor Dumitru (Demetrio) Marin. 1914-1976”. Autorii cărții, Decebal Lungu și Maria Ciobotaru, au desfășurat o muncă uriașă de cercetare a arhivelor din Vaslui, Iași, București, precum și a mărturiilor sătenilor din Peicani care le-au transmis, pe baza tradiției locale, informații inedite despre personalitatea numărul unu a comunei Găgești. Evenimentul s-a desfășurat la Școala din Peicani, între orele 11-14. Publicul format din locuitorii comunei a urmărit cu atenție prezentarea cărții, cu intervențiile celor doi autori, alocuțiunile senatorului Vasile Nedelcu, primarului Costică Stupu. Președinta Academiei Bârlădene, Elena Monu i-a informat pe cei prezenți despre istoria văii Elanului care i-a dat pe domnitorii Dimitrie Cantemir și Al. I. Cuza.

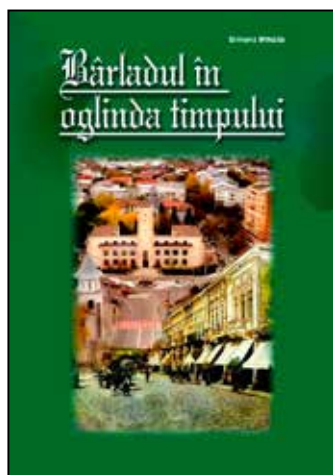
Sâmbătă, 18 mai 2024, în Sala Cinematografului Victoria, în cadrul Zilelor Culturale ale Bârladului, s-a desfășurat a doua ediție a manifestării „Ziua bârlădenilor de pretutindeni. Povești de succes.” Protagonistii de anul acesta au fost: scriitorul **Lucian Vasiliu**, artistul plastic **Dragoș Pătrașcu**, prof. univ. **Gheorghe Pleșu**, istoricul **Laurențiu Chiriac**, profesorul și scriitorul **Gruia Novac**, criticul și istoricul literar **Mircea Coloșenco**, prezentat *in absentia*, de prof. Elena Popoiu. Primarul municipiului, av. Dumitru Boroș, le-a înmănat Distincția de Excelență - o plachetă cu inscripția „În semn de apreciere și recunoaștere a întregii activități, pentru promovarea necontenită a orașului natal”. Menționăm că, dintre cei șase laureați, cinci sunt membri ai Academiei Bârlădene.

Cei cinci laureați.

Lucian Vasiliu, moderatorul evenimentului și primarul Dumitru Boroș.

O mare reușită editorială.

Au fost de față: președinta Academiei Bârlădene, Elena Monu, poeta Ioana Dor.

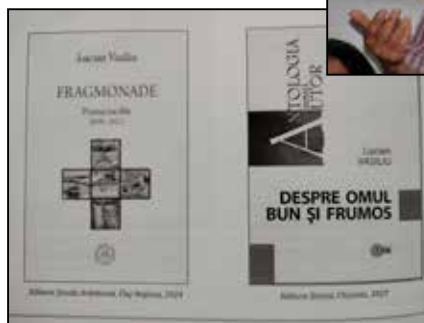
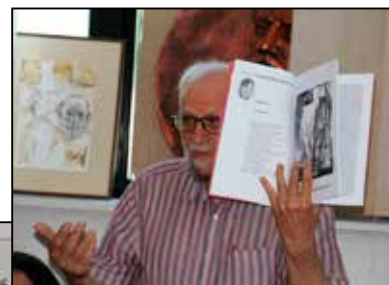
La finalul manifestării, a fost lansat albumul *Bârladul în oglinda timpului*, album-documentar, de peste 300 de pagini, cu 300 de fotografii, o reușită editorială incontestabilă. Autoare: jurnalista Simona Mihăilă, la inițiativa primarului Dumitru Boroș.

Marti, 21 mai 2024, în cadrul Zilelor Culturale ale Bârladului, Academia Bârlădeană a organizat reuniunea festivă de mai, în tradiția inițiată din anul 1995. Argumente: în luna mai s-a fondat societatea literar-culturală și tot în această lună îl omagiem pe C.D. Zeletin, președinte de onoare din anul 1990. Invitații evenimentului au fost două binecunoscute personalități artistice ieșene cu rădăcini bârlădene, cetățeni de onoare ai urbei: Dragoș Pătrașcu, artist vizual, prof. univ. dr. la Academia de Arte „George Enescu” și scriitorul Lucian Vasiliu, fondator și coordonator al revistei „Scriptor”. Grație proiecțiilor pe ecran, publicul a avut privilegiul de a-l asculta, mai întâi, pe Dragoș Pătrașcu descriindu-și creațiile, oferind astfel o cheie de acces la universul operei sale. Despre cele două recente volume ale poetului Lucian Vasiliu - „Fragmonade” și „Despre omul bun și frumos” - au vorbit profesorii Gruia Novac și Roxana Galan, iar scriitorul Lucian Vasiliu a oferit publicului autografe pe cel mai proaspăt număr al revistei „Scriptor”. A fost o întâlnire caldă și academică deopotrivă, moderată de Elena Monu, de păstrat nu doar în arhive, ci și în memoria afectivă a fiecăruia.

Dragoș Pătrașcu vorbind despre opera sa; îl ascultă atent și Elena Monu, aproape... înrămată!

Lucian Vasiliu prezintă revista „Scriptor”.

Cele două volume ale poetului Lucian Vasiliu.

Elena Popoiu, Ioana Dor, Gruia Novac, Elena Monu, Dragoș Pătrașcu, Lucian Vasiliu, după reuniunea Academiei Bârlădene din 21 mai.

Joi, 23 mai 2024, ora 12, la monumentul funerar al familiei Manolache Kostaki Epureanu din Cimitirul Eternitatea, Academia Bârlădeană și Școala Gimnazială „Principesa Elena Bibescu”, au omagiat-o pe marea pianistă. Slujba de pomenire a fost oficiată de preotul Bucurenciu, iar școala ce-i poartă numele a pregătit toate cele cuvenite, conform tradiției strămoșești. În fața publicului format din cadre didactice și elevi, Elena Monu a oferit informații despre membrii familiei înmormântați în monumentul în formă de piramidă, realizat între anii 1903-1910, prin contribuția integrală a fiilor Principesei, Emanuel și Anton Bibescu, dar a menționat-o și pe Maria Sturdza Bârlădeanu (1830-1875), soția lui Manolache K. Epureanu, ce-și află loc de veci în Biserica Sf. Spiridon din Bârlad. Președinta Academiei Bârlădene a reamintit contribuția generoasă a Asociației „Manolache K. Epureanu”, care a refăcut admirabil monumentul funerar, inclusiv bustul lui Manolache realizat de sculptorul bârlădean Dorin Filichi.

Părintele Bucurenciu

Monumentul funerar „M. K. Epureanu”

Grupul de elevi și profesori prezenți la omagierea Principesei Elena Bibescu.

Sâmbătă, 25 mai 2024, ora 11:30, în cadrul Zilelor Culturale ale Bârladului, s-a inaugurat, pe platoul Centrului civic, Târgul de Carte *In libris veritas*, având ca moment important lansarea volumului de proză scurtă „Duduridu”, al scriitorului Simion Bogdănescu. Cartea, ieșită de sub tipar la prestigioasa editură ieșeană Cronedit, a fost prezentată de scriitorul Valeriu Stancu și de poeta Ioana Dor. La activitatea moderată de Cristina Vizitiu au participat și membri ai Academiei Bârlădene.

Autorul Simion Bogdănescu, încadrat de Valeriu Stancu, Ioana Dor și Cristina Vizitiu.

Publicul, perfect adaptat formatului.

POETUL LUCIAN VASILIU LAUREAT CU PREMIUL NAȚIONAL DE POEZIE „MIHAI EMINESCU” - OPERA OMNIA

Moment de bucurie pentru Bârladul său natal, al cărui Cetățean de Onoare este, pentru Academia Bârlădeană, al cărei membru de onoare este: sâmbătă, 15 iunie 2024, poetul LUCIAN VASILIU a fost onorat cu acest inegalabil blazon.

Poetul a trăit evenimentul într-o stare de „hipertensiune eminesciană”, aflându-se, pe scena decernării Premiului, al treilea bârlădean, după Cristian Simionescu și Cezar Ivănescu.

Îl felicităm pentru imensa recunoaștere, încununare a unei dăruiri pe viață întru poezie, pe care o salutăm cu admirație.

Laureatul, pe scena evenimentului... cu o poezie...

RICORIS

Respirația Divinei
e un nor îndepărtat și rece,
prevestitor de ploii cu grindină

Noaptea-i femeie de stradă.
Eu: animal însingurat,
cu gândul la ultima zi a lumii

Sunt mulțumit cu tăcerea lucrurilor
care premeditează colosale explozii?
Retică, retorică, retorică

Conviețuiesc cu șobolanii Bosch și
Bruegel.
Viața mea de acum
e proiecția unui film mut,

nesfârșită incertă iluzorie peliculă,
peste care lunecă ambarcațiunile
pregătite pentru o nouă Cruciadă

Trupul noptează pe masa de operație
celulă cu celulă gratie cu gratie

Nu întâmplător
mă gândesc la prietenul din Sibiu,
la ochii obsedați de anatomia
corpului actriței Miriam

Martor al existenței dinților ei albi
renunț la disertația
„Cântecul degetelor sfărâmate sub
roată” -
mă las tăiat de cuvinte
marile evenimente ale planetei

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.
Anul XXIX, nr. 2(95), iunie 2024, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.
Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor-șef), Ritta Mintiade, Elena Monu, Elena Popoiu, Ioana Dor, Gabi Ghidoveanu, Otilia Vîrvorea, Bogdan Artene, Costel Romete.

Fotografii: Ioana Dor, Gabi Ghidoveanu, Otilia Vîrvorea, Cezar Crăescu.

Responsabili de număr: Elena Popoiu, Ioana Dor.

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

Mireasmă eminesciană

